

OPINNÄYTETYÖ

Mitäpä, jos kysyttäisiin oppilailta?

Luokkahaastattelu – osallistava menetelmä kouluhyvinvoinnin kehittämiseen

Maiju Sihvola

Yhteisöpedagogin koulutus (AMK)

(210 op)

5/2025

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu
Yhteisöpedagogin koulutus (AMK)

Tekijä: Maiju Sihvola

Opinnäytetyön nimi: Mitäpä, jos kysyttäisiin oppilailta? Luokkahaastattelu – osallistava menetelmä kouluhyvinvoinnin kehittämiseen

Sivumäärä: 68 ja 6 liitesivua

Työn ohjaaja: Sanna Nieminen

Työn tilaaja: Nurmijärven kunta, Sivistys- ja hyvinvointi toimiala, koulutuspalvelut

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli Nurmijärven peruskoulujen oppilaita osallistaen selvittää millaisia toiveita ja tarpeita heillä on kouluhyvinvoinnin kehittämiseen heidän koulussaan. Opinnäytetyön tuotoksena syntyi osallistava luokkahaastattelu -menetelmä, jonka avulla tietoa kerättiin sekä koulutason että kunnallisen tason hyvinvoinnin kehittämistyön tueksi. Työn tilaajana toimi Nurmijärven kunnan koulutuspalvelut.

Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys käsittelee oppilaiden osallisuutta, kouluhyvinvointia, hyvinvointitaitojen opetusta sekä oppilaskuntatoimintaa. Työ pohjautuu koulutyötä määrittäviin asiakirjoihin, sopimuksiin ja linjauksiin, ajankohtaisiin kouluterveyskyselyiden tuloksiin sekä muuhun asiaan liittyvään teoriatietoon.

Kehittämistyö toteutettiin Nurmijärvellä osana Hyvää liikkeellä -kokonaisuutta. Luokkahaastattelun kysymysten asettelussa hyödynnettiin monialaista Hyvää liikkeellä -tiimiä yhteiskehittämisen keinoin. Luokkahaastattelun aineisto kerättiin laadullisesti verkkokyselyn avoimilla kysymyksillä ja analysoitiin laadullisella sisällönanalyysillä teemoitellen.

Luokkahaastatteluun vastattiin ryhmätasoisesti luokittain. Vastauksia saatiin 240 luokalta vastausprosentin ollessa 77. Keskeisimpinä tuloksina raportoidaan oppilaiden toiveet kuulluksi tulemisesta, läsnäolevista ja kohtaavista aikuisista, koko kouluyhteisön aktiivisesta toimintakulttuurista ja yhteishengen kehittämisestä sekä hyvinvointitaitojen opetuksesta koulun arjessa.

Vastauksia hyödynnetään kunnallisella tasolla hyvinvoinnin kehittämistyössä sekä koulukohtaisella tasolla tulevan lukuvuoden suunnittelussa. Koulukohtaisella tasolla kehittämishetkinä voidaan suunnitella kohtaavampia tilanteita arkeen koulun aikuisten ja oppilaiden välille, mahdollistaa oppilaiden kuulluksi tuleminen kaikissa koulun toimintaan liittyvissä asioissa sekä pohtia ratkaisuja istumisen tauottamiseen, toiminnallisuuden lisäämiseen ja hyvinvointitaitojen opettamiseen. Kuntatasolla tulisi tarkastella koulujen hyvinvointia tukevia rakenteita sekä tukea kehittämistyön jalkauttamista ja juurtumista.

Luokkahaastattelu -menetelmä toimii jatkossa Nurmijärvellä kunnallisen kehittämistyön mittarina.

Asiasanat: osallisuus, kouluhyvinvointi, hyvinvointitaidot, oppilaskuntatoiminta

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences
Degree Programme in NGO and youth work, Bachelor's Degree

Author: Maiju Sihvola

Title: What if we asked the students? Classroom interview – a participatory method for developing school well-being

Number of Pages: 68 and 6 attachment pages

Supervisor: Sanna Nieminen

Commissioned by: Nurmijärvi Municipal, Education and welfare sector, Educational services

The purpose of this thesis was to explore the well-being wishes and needs of students in all comprehensive schools in the municipality of Nurmijärvi in a participatory way. The main outcome of the thesis, a participatory classroom interview method, was created to gather information that supports the development of school and community well-being. The thesis was commissioned by the Nurmijärvi Municipal Educational services.

The theoretical framework of the thesis focuses on student participation, school well-being, the teaching of well-being skills, and student council activities. The work is based on official educational documents, relevant academic literature and recent school health survey results.

The development process was part of the *Hyvää liikkeellä* project in Nurmijärvi. The classroom interview questions developed in collaboration with the multi-professional Hyvää liikkeellä team. The class room interview data were collected from open questions using an online survey and analyzed using thematic qualitative content analysis.

The interviews were conducted collectively by classes. Responses were received from 240 classes and the participation rate was 77 %. The key findings of the students' needs were to feel heard and to have approachable and attentive adults, an active and inclusive school culture, a strong sense of community, and the integration of wellbeing skills into everyday school life.

The results will be used at community and school level. Schools can use the results to develop more responsive and engaging interactions between students and school staff, to ensure that student voices are heard, and to promote more active, participatory, and wellness-focused practices. At the community level, the focus should be on strengthening structures that support school well-being and embedding these practices in all schools.

The classroom interview method will continue to be used annually in Nurmijärvi as a tool for monitoring and guiding development work at the community level.

Keywords: participation, school well-being, well-being skills, student union action

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	6
2	TILAAJA JA TOIMINTAYMPÄRISTÖ	9
	2.1 Hyvää liikkeellä -kehittämistyö	10
3	OPPILAIKEN OSALLISUUS	12
	3.1 Osallisuus käsitteenä.....	12
	3.2 Oppilaiden osallisuus peruskouluissa	13
	3.3 Oppilaskuntatoiminta.....	16
4	KOULUJEN HYVINVOINTITYÖ.....	19
	4.1 Hyvinvointitaidot koulussa	19
	4.2 Kouluterveyskyselyiden tuloksia.....	23
	4.3 Yhteiskehittäminen koulussa	25
5	KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS JA MENETELMÄT	27
	5.1 Aineistonhankintamenetelmät	28
	5.2 Aineiston analyysimenetelmät.....	32
	5.3 Tutkimusetiikka	34
6	AINEISTON ANALYYSI	38
	6.1 Oppilaiden ääni kuuluviin.....	38
	6.2 Koko kouluyhteisön aktiivinen toimintakulttuuri.....	40
	6.3 Läsäolevia ja kohtaavia aikuisia kouluihin.....	42
	6.4 Luokan ja koulun yhteishengen kehittäminen	43
	6.5 Tunnetaitokasvatusta yhteistyössä kotien ja opiskeluhuollon kanssa.....	44

6.6 Rauhoittumisen tukeminen	45
7 YHTEENVETO JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET	47
7.1 Johtopäätökset.....	47
7.2 Kehittämisehdotukset.....	49
7.3 Tuotoksena luokkahaastattelu -menetelmä	53
8 POHDINTA.....	55
8.1 Itsearviointi	59
8.2 Tekoälyn hyödyntäminen opinnäytetyön tukena	60
LÄHTEET	62
LIITTEET	69

1 JOHDANTO

Osallisuudesta puhutaan nykyaikana paljon ja sen merkitys on kasvanut vuosi vuodelta. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (2023a) teettämän kouluterveyskyselyn mukaan 4. ja 5. luokan oppilaista kuitenkin vain vajaa puolet kokivat saavansa osallistua koulun asioiden suunnitteluun (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos, 2023a). Sen sijaan 8. ja 9. luokkalaisista enää 11 % koki, että heillä on hyvät vaikutusmahdollisuudet koulussa (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2023b). Osallisuutta toteutetaan kouluissa hyvin eri tavoilla ja erilaisissa tilanteissa. Kiilakoski ym. (2012, s. 17) toteavatkin, että osallisuuden edistäminen kuuluu keskeisenä osana koulun tekemään hyvinvointityöhön. Koulun tekemä hyvinvointityö edellyttää koko yhteisön osallisuutta. (Kiilakoski ym., 2012, s. 17.) Tässä opinnäytetyössä halusinkin päästää oppilaiden äänen kuuluviin, jotta he voivat kertoa millaisia toiveita ja tarpeita heillä on oman koulunsa hyvinvoinnin kehittämiseen.

Tarve tälle kehittämistyölle nousi omasta työstäni. Työskentelen Nurmijärven kunnalla alueellisenä hyvinvointipedagogina Hyvää liikkeellä -kehittämistyössä. Kehittämistyön näkökulmasta on kuultu opetushenkilöstöä heille suunnatulla kyselyllä, josta selvisi, että oppilaskunta työ on olennainen osa oppilaiden osallisuuden toteutumista Nurmijärven peruskouluissa. Nurmijärvellä ei ole käytössä menetelmää, jolla oppilaita osallistaen kerättäisiin tietoa hyvinvoinnin kehittämisestä kuntatasoisesti. Tämän kehittämistyön myötä loin oppilaita osallistavan menetelmän, luokkahaastattelun, jolla keräsin kunnalliseen hyvinvoinnin kehittämistyöhön määrällistä aineistoa mittariksi sekä laadullista aineistoa tähän opinnäytetyöhön. Työn tilaajana toimi Nurmijärven kunnan koulutuspalvelut.

Tässä kehittämistyössä halusin selvittää oppilaita osallistaen millaisia toiveita ja tarpeita heillä on kouluhyvinvoinnin kehittämiseen heidän koulussaan tulevaisuudessa. Hyvää liikkeellä -kehittämistyössä on aiemmin kuultu ja osallistettu opetus- ja opiskeluhoitohenkilöstöä, joten luokkahaastattelu -menetelmän avulla toin esiin myös oppilaiden äänen kunnallisen hyvinvoinnin kehittämistyön tasolla. Näiden perusteella kunta ja koulut voivat jatkossa paremmin vastata koulujen tarpeisiin sekä jakaa jo hyväksi todettuja käytänteitä muille kouluille ja luokille. Toimitin luokkahaastattelusta saadut tiedot myös rehtoreiden ja oppilaskuntien hallitusten käyttöön, jotta he voivat hyödyntää näitä oman toimintansa suunnittelussa ja toteuttamisessa jatkossa.

Oppilaiden osallisuudesta koulussa on olemassa monia aiempia tutkimuksia. Käsittääkseni näitä tutkimustuloksia ei ole hyödynnetty näkyvästi kunnallisessa kehittämistyössä, vaan tulokset ovat jääneet koulun käyttöön tai ne on julkaistu tutkimuksen mukana. Miten tuloksia on hyödynnetty julkaisun jälkeen vai onko – sitä emme valitettavasti tiedä. Ervasti (2021) on tutkimuksessaan selvittänyt hyvinvoivan kouluyhteisön merkkejä sekä oppilaiden osallisuutta sen kehittämiseen. Tulokset osoittavat, että vallan jakamisen kokemukset ovat oppilaille satunnaisia, eivätkä he koe omaa rooliaan merkittäväksi yhteisön jäseneksi. Oppilaille helpoin tunnistettava osallisuuden muoto on osallistuminen, kuten esimerkiksi oppilaskuntatoimintaan osallistuminen. (Ervasti, 2012.) Aktiivisella toimijuudella ja osallisuudella onkin todettu olevan suora yhteys sekä yksilön omaan että yhteisön hyvinvointiin (Pietarinen ym., 2008, 53–74).

Keräsin aineistoa yhteiskehittäen Hyvää liikkeellä -tiimissä sekä varsinaisen luokkahaastattelun laadullisilla kysymyksillä sähköisen verkkokyselyn avulla. Yhteiskehittämisen avulla muodostin luokkahaastattelun kysymykset ja laadullisella aineistolla keräsin tietoa koulujen hyvinvoinnin toiveista ja tarpeista oppilaiden silmin. Analysoin aineistot laadullisella sisällönanalyysillä teemoitellen. Luokkahaastatteluun vastattiin luokittain ja vastauksia saatiin 240. Tuloksista nousseita kehittämis ehdotuksia hyödynnetään Nurmijärvellä kunnallisessa hyvinvoinnin kehittämistyössä. Lisäksi jaan koulukohtaiset tulokset kouluille, jotta he voivat suunnitella omaa hyvinvoinnin kehittämistyötään jatkossa tuloksiin nojaten.

Opinnäytetyöni tuotoksena syntyi luokkahaastattelu -menetelmä, jota käytetään tulevaisuudessa koulukohtaisesti oppilaskuntatyön tukena sekä kuntatasoisesti hyvinvoinnin kehittämistyön edistämiseen oppilaita osallistaen. Luokkahaastattelu -menetelmä toistetaan oppilaskuntien avulla vuosittain, jolloin se jalkautuu ja juurtuu osaksi oppilaskuntatyön arkea. Samalla saatuja tuloksia voidaan vertailla vuosittain keskenään kunnallisen hyvinvoinnin kehittämistyön seurannassa ja arvioinnissa. Tuotoksena tein luokkahaastattelu -menetelmään myös ohjeet käytännön toteutukseen luokissa (liite 3). Menetelmä jää Nurmijärven kunnan käyttöön, jolloin samaa menetelmää voidaan hyödyntää laajemminkin oppilaiden osallistamiseen. Tulevaisuudessa tätä työskentelymenetelmää voisi laajentaa vaikkapa valtakunnallisesti kaikkien Suomen peruskoulujen oppilaskuntien hallitusten työkaluksi. Luokkahaastattelu -menetelmän avulla voidaan jatkossa kerätä oppilailta tietoa erilaisista teemoista, esimerkiksi kiusaamiseen, luokkahenkeen tai toiminnalliseen opettamiseen liittyen.

Opinnäytetyöni tietoperusta koostuu pääasiassa oppilaiden osallisuutta ja koulujen hyvinvointityötä käsittelevistä lähteistä. Olennaisena osana tietoperustaa ovat myös oppilaskuntatyöhön

ja kouluissa tapahtuvaan yhteiskehittämiseen liittyvät lähteet sekä vuoden 2023 kouluterveyskyselyn tulokset. Toisessa pääluvussa esittelen työn tilaajan ja työhön liittyvän toimintaympäristön. Viidennessä pääluvussa esittelen tarkemmin käyttämiäni menetelmiä, jonka jälkeen kuudennessa pääluvussa käyn läpi analyysiä. Tämän jälkeiset luvut koostuvat yhteenvedosta, luokkahaastattelu -menetelmän kuvauksesta tuotoksena, pohdinnasta sekä kehitysehdotuksista jatkoon.

2 TILAAJA JA TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Opinnäytetyöni tilaajana toimii Nurmijärven kunnan koulutuspalvelut. Nurmijärvi on Uudella- maalla sijaitseva kasvukunta. Nurmijärvi on lapsiperheiden suosiossa ja asukkaista noin nel- jänneksen kerrotaankin olevan alle 15-vuotiaita. (Nurmijärven kunta, n.d.-a.) Nurmijärvi ta- voittelee edelläkävijyyttä lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämässä esimerkiksi panosta- malla laadukkaisiin varhaiskasvatus- ja opetuspalveluihin (Nurmijärven kunta, n.d.-e; Nurmi- järven kunta, 2022). Sivistys- ja hyvinvointipalvelut keskittyvät edistämään osallisuutta ja yh- teisöllisyyttä muun muassa vahvistamalla oppilaiden osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja ja mahdollisuuksia peruskouluissa (Nurmijärven kunta, n.d.-d).

Perusopetuksen järjestämisestä vastaa Nurmijärven kunnan koulutuspalveluiden tulosalue. Tu- losalueen johtajana toimii opetuspäällikkö, apunaan koulutuspalveluiden johtotiimi. Koulutus- palvelut toimivat tiiviissä yhteistyössä kunnan muiden toimialojen ja tulosalueiden kanssa pyr- kien kehittämään omaa toimintaansa jatkuvasti. Kouluja kehitetään yhteisöllisesti ja koulujen toimintaa arvioidaan lukuvuoden aikana. (Nurmijärven kunta, n.d.-b.)

Nurmijärvellä toimii yhteensä 20 peruskoulua. Näistä alakouluja on 15, yläkouluja 3 ja yhte- näiskouluja 2. Yksi alakouluista on ruotsinkielinen. Näiden lisäksi kunnassa toimii kaksi eri- tyiskoulua koko peruskoulun ikäskaalalle. Kunta tarjoaa myös lukiokoulutusta kahdessa eri toi- mipisteessä, joiden lisäksi Nurmijärvellä toimii myös yksityinen lukio. (Nurmijärven kunta, n.d.-c.) Tämä työni on rajattu koskemaan perusopetuksen luokkia 1–9.

Nurmijärven kunta (2016) kertoo paikallisessa opetussuunnitelmassaan osallisuuden ja tiiviin yhteistyön olevan yksi perusopetuksen arvoperustan arvoista. Oppilaiden osallisuutta ediste- tään kehittämällä koulujen vaikuttamiseen suuntaavaa toimintakulttuuria sekä oppilaiden sosi- aalisen vuorovaikutuksen taitoja. Lisäksi oppilaat harjoittelevat itse- ja vertaisarviointitaitoja sekä pääsevät osallistumaan välituntitoiminnan suunnitteluun. Näiden lisäksi osallisuudesta ja oppilaskuntatyöstä on mainintoja muutaman oppiaineen sisällöissä. Oppilaiden osallisuutta tu- kevat toimintatavat kuuluvat yhteisöllisen opiskeluhoillon työkenttään. Yhteisen opiskeluhoil- lon toteuttamiseen puolestaan osallistuvat kaikki koulun toimijat yhdessä. (Nurmijärven kunta, 2016.)

2.1 Hyvää liikkeellä -kehittämistyö

Nurmijärven kunnan koulutuspalvelut ovat määrittäneet seuraavan kolmen vuoden strategiseksi keihäänkärkitavoitteeksi hyvinvoinnin edistämisen. Tätä työtä edistämään muodostettiin syksyllä 2024 Hyvää liikkeellä -tiimi, joka koostuu koulutuspalveluiden ja liikunta- ja hyvinvointipalveluiden ammattilaisista. Hyvää liikkeellä -työn tavoitteena on kehittää kaikkien Nurmijärven kunnan perusopetusyksiköiden toimintakulttuuria kokonaisvaltaista hyvinvointia edistäväksi sekä edistää hyvinvointia kuntatasoisesti Nurmijärvellä. (Nurmijärven kunta, 2024a.) Hyvää liikkeellä -kehittämistyöhön haettiin rahoitusta Suomi Liikkeelle -ohjelman Liikkuva koulu ja Move! -kehittämisavustuksista (Nurmijärven kunta, 2024b).

Kehittämistyö pitää sisällään tärkeitä hyvinvointiin liittyviä teemoja, esimerkiksi liikunnallisen aktiivisuuden, toiminnallisen oppimisen, osallisuuden sekä yhteisöllisyyden vahvistamista. Työssä pyritään tekemään näkyväksi toimivia ja arjessa hyväksi havaittuja toimintamalleja sekä jatkokehittämään ja juurruttamaan näitä pysyväksi osaksi koulujen arkea. (Nurmijärven kunta, 2024a.) Hyvää liikkeellä -kehittämistyön painopisteet ovat yhteisöllisyys, osallisuus, tunne- ja vuorovaikutustaidot, läsnäolo- ja rauhoittumistaidot sekä toiminnallinen oppiminen (Nurmijärven kunta, 2024b). Ensimmäisen lukuvuoden 2024–2025 painopisteeksi valikoitui osallisuuden ja yhdessä tekemisen kulttuurin vahvistaminen. Tavoitteena on kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ymmärryksen lisääminen, toimintakulttuurin kehittämiseen sitoutuminen, oppilaiden osallistaminen koulu yhteisön hyvinvointiin vaikuttavien toimenpiteiden suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin sekä koulujen yhteisöllisyyden vahvistaminen. Toisen lukuvuoden 2025–2026 painopisteeksi on suunniteltu tunne- ja vuorovaikutustaitojen, läsnäolo- ja rauhoittumistaitojen sekä toiminnallisuuden ja fyysisen aktiivisuuden edistämistä. (Hyvää liikkeellä -vuosisuunnitelma, 2024.)

Hyvää liikkeellä -työtä tekee kaksi alueellista hyvinvointipedagogia sekä Move! -koordinaattori (Nurmijärven kunta, 2024a). Olen toinen alueellisista hyvinvointipedagogeista, joten olen perehtynyt Nurmijärven kunnan hyvinvoinnin kehittämistyöhön pitkälti oman työni puolesta. Nurmijärvellä ei ole olemassa menetelmää, jolla kunnallisella tasolla pystyttäisiin systemaattisesti keräämään oppilaita tietoa koulun arjesta kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin liittyen. Tämän myötä nousi tarve kehittää menetelmä, jolla pystytään oppilaita osallistaen keräämään tietoa luokkien toiveista ja tarpeista koulujen hyvinvointityön tueksi. Luokkahaastattelu -menetelmä toimii osittain myös Hyvää liikkeellä -kehittämistyön mittarina. Lisäksi tätä menetelmää tullaan

toistamaan jatkossa vuosittain, jolloin se antaa luotettavasti tietoa siitä, mihin suuntaan koulujen hyvinvointityö etenee. Kunta voi hyödyntää tätä tietoa jatkossa kehittämistyön tukena.

3 OPPILAIDEN OSALLISUUS

Lasten ja nuorten osallisuuden edistäminen kuuluu kaikille (Riipinen, 2023). Kiilakoski (2022) yhtyy tähän näkemykseen korostaessaan, että osallisuus on koko koulun asia. Tämän vuoksi myös tässä kehittämistyössä luokat arvioivat hyvinvointityön tilannetta suhteessa koko kouluun, ei pelkkään luokkaan. Vuonna 2016 käyttöön otetun perusopetuksen opetussuunnitelmauudistuksen uskottiin tuovan ratkaisuja oppilaiden osallisuuden haasteisiin sekä osallisuuden edistämiseen peruskouluissa (Hyvärinen, 2017). Kouluterveyskyselyiden tulokset osallisuudesta ovat parantuneet vuosien saatossa, mutta edelleen on tehtävää (Riipinen, 2023). Kiilakoski (2022) on todennut saman kehityksen - koettu osallisuus itsessään ei ole lisääntynyt, vaikka ymmärrys asiasta onkin lisääntynyt (Kiilakoski, 2022). Lapsi tai nuori kokee olevansa oman elämänsä vaikuttaja, kun hän saa kokemuksia osallisuudesta. Jokaisella lapsella on oikeus vaikuttaa, ilmaista oman mielipiteensä ja saada tietoa. (Riipinen, 2023.)

3.1 Osallisuus käsitteenä

Osallisuus on laaja käsite ja se voidaan määritellä monin eri tavoin. Isola ym. (2017) määrittelevät osallisuuden kokonaisuutena, jossa vaikutetaan oman elämän kulkuun, mahdollisuuksiin, toimintoihin, palveluihin, joihinkin yhteisiin asioihin sekä merkityksellisiin vuorovaikutussuhteisiin. Osallisuus näkyy oman elämän päätösvaltana, itsensä ulkopuolelle tapahtuvissa vaikutamisprosesseissa sekä sosiaalisissa suhteissa, jotka panostavat yhteiseen hyvään tai saavat aikaan merkityksellisyyden kokemuksia. (Isola ym., 2017.) Stenvall (2021, s. 176–185) kiteyttääkin lasten ja nuorten osallisuuden olevan sitä, että he kokevat kuuluvansa joukkoon ja saavat mahdollisuuksia vaikuttaa.

Kiilakoski (2022) lähestyy osallisuuden käsitettä kahden perusulottuvuuden avulla, poliittinen ja sosiaalinen ulottuvuus. Poliittisella ulottuvuudella tarkoitetaan vaikuttamista, osallistumista, vallan saamista, vastuun kantamista sekä mahdollisten muutosten näkemistä omassa ympäristössään. Oppimisen kannalta tämä nähdään taitona ratkaista asioita sekä saada kokemusta siitä, että ihmiset voivat muuttaa maailmaa paremmaksi keskustellen ja yhdessä tehden. Sosiaalisella ulottuvuudella hän tarkoittaa yhteisöllisyyttä, kuulumista, jakamista, jäsenyyttä sekä hyväksyntäksi tuleamista. Näissä yhdistetään tietoa, toimintaa ja tunteita. Molempia ulottuvuuksia tarvitaan yhdessä, jotta osallisuutta voidaan aidosti edistää. (Kiilakoski, 2022.)

Turja (2007, s. 167–196) puolestaan määrittelee lasten kuulemisen ja osallisuuden arkisen vahvistamisen yhdeksi laadukkaana kasvatus- ja opetustyön tekijäksi yhteiskunnallisesta, pedagogisesta sekä ammatillisen kehittymisen näkökulmasta tarkasteltuna. Yhteiskunnallisella näkökulmalla hän viittaa YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen, eri opetussuunnitelmien perusteiden sekä muun muassa Suomen Kuntaliiton lapsipoliittisen ohjelman velvoittamaan lasten kuulemiseen ja osallistamiseen kasvatus- ja opetustyössä. Pedagogisessa näkökulmassa hän tarkastelee kehitys- ja oppimiskäsityksiin perustavia teorioita, kuten lapsikeskeisyyttä tai lapsilähtöisyyttä. Kolmantena hän tarkastelee osallisuuden merkitystä opetustyössä ammatillisen kehittymisen näkökulmasta. Tällä hän tarkoittaa aikuisen herkistymistä kuulemaan, mitä lapsi haluaa sanoa, ottamaan lapsen esittämät asiat vakavasti sekä olemaan valmiina muuttamaan omaa toimintaansa suhteessa näihin. (Turja, 2007, s. 167–196.)

Osallisuuden käsite on haastava ymmärtää ja tulkita myös aikuisille, joten erityisesti se on sitä lapsille ja nuorille. Pyrin välttämään luokkahaastattelun kysymyksissä oppilaille haastavia termejä, kuten esimerkiksi osallisuus, ja korvaamaan ne vaihtoehtoisilla ilmauksilla, jotka kuvaavat paremmin oppilaiden arkipäiväistä elämää. Luokkahaastattelun kysymyksissä osallisuus on naamioitu mielipiteiden ilmaisun taakse. Osallisuus tarkoittaa tässä kehittämistyössä erityisesti sitä, että oppilaiden ääni pääsee kuuluviin osallistavan luokkahaastattelu -menetelmän avulla. Oppilaat saavat omin sanoin kertoa oman koulunsa tilanteesta hyvinvointiteemoihin pohjautuvien kysymysten avulla ja vastaamiseen saavat osallistua kaikki luokan oppilaat yhdessä.

3.2 Oppilaiden osallisuus peruskouluissa

Lähtökohtaisesti lasten ja nuorten oikeuksia linjataan YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa. YK:n lapsen oikeuksien sopimus (12–13§) linjaa lapsen oikeudesta osallistua ja tulla kuulluksi itseään koskevassa päätöksen teossa. Sopimuksessa linjataan myös lapsen oikeus ilmaista vapaasti oma mielipiteensä. (YK:n lapsen oikeuksien sopimus, 12–13§.) YK:n lapsen oikeuksien komitea (2009) on täsmentänyt, että koulun tulee luoda sosiaalinen ilmapiiri sekä rakenteet, jotka mahdollistavat mielipiteiden esiin tuomisen ja tukevat osallisuutta. Koululla on vaikuttava rooli lasten ja nuorten oikeudesta osallistua ja tulla kuulluksi, sillä lapset ja nuoret viettävät kouluissa merkittävän osan päivästänsä useiden vuosien ajan. (YK:n lapsen oikeuksien komitea, 2009.)

Oppilaiden osallisuutta peruskouluissa linjaa tarkemmin Opetushallituksen (2014) perusopetuksen opetussuunnitelma ja perusopetuslaki (628/1998, 47§). Perusopetuksen opetussuunnitelma velvoittaa järjestämään koulutyön niin, että sen perustana on oppilaiden kuulluksi tuleminen ja osallisuus (Opetushallitus, 2014). Perusopetuslaki (628/1998, 47§) puolestaan velvoittaa opetuksen järjestäjää huomioimaan kaikkien oppilaiden osallisuuden sekä mahdollistamaan heidän osallistumisensa koulun toimintaan, sen kehittämiseen sekä oman mielipiteen ilmaisuun oppilaiden asemaan liittyvissä asioissa.

Osallisuuteen liitetään usein käsitteenä myös demokratiakasvatus. Demokratian toteutuminen kouluyhteisössä vaatii aikaa yhteiselle keskustelulle, kehittämiselle ja näiden myötä syntyville uusille toimintatavoille. Näitä ei tule nähdä erillisinä toimintatapoina, vaan ne tulee sisällyttää osaksi koulun normaalia arkea. Jotta osallisuuden kehitys on mahdollista, oppilaiden ja opettajien välillä tulee vallita molemminpuolinen luottamus. Luottamus syntyy vain, kun oppilaita otetaan mukaan kehittämistyöhön ja annetaan heille vastuuta. Vastuunantaminen saa aikaan erilaisia kokeiluja, jotka joko onnistuvat tai epäonnistuvat. Kokeileminen ja lopputuloksen aikaansaama keskustelu kuuluvat olennaisesti kehittämistyöhön. (Rautiainen, 2017.)

Oppilaskunnan hallituksen merkitys koulujen osallisuuteen liittyvän toimintakulttuurin vahvistamisessa ilmenee usein kouluviihtyvyyteen liittyvien asioiden edistämisessä. Kouludemokratian kannalta olennaisempaa olisi keskittyä kehittämään asioita yhteistyön avulla, koulun aikuisten ja oppilaiden välisenä vuoropuheluna. Tällaisen demokratiakulttuurin olemassaolo ja sen toimintojen näkyminen myös koulun ulkopuolisille toimijoille antaa hyvän esimerkin osallisuuden toteutumisesta. Pysyvät rakenteet (esimerkiksi oppilaskuntatoiminta) mahdollistavat laajemmat yhteistyökuviot myös koulun ulkopuolelle. (Tiusanen, 2025.)

Kiilakosken (2022) mukaan osallisuuden edistäminen vaatii yhteisöllisiä rakenteita (Kiilakoski, 2022). Lapset tulisi ottaa mukaan opetussuunnitelmien, koulutusohjelmien ja opetuksen suunnitteluun. Kun osallisuus on rakenteissa, oppilaiden osallisuus päätöksentekoon koulutyössäkin vahvistuu. Myös vuorovaikutteinen, välittävä ja suojeleva oppimisympäristö valmistaa oppilaita aktiiviseen yhteiskunnan rooliin tulevaisuudessa. (YK:n lapsen oikeuksien komitea, 2009.) Oppilaskunnan hallituksen toiminta on kaikissa kouluissa oleva kiinteä rakenne, jonka avulla pyritään antamaan oppilaille mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa. Tämä ei kuitenkaan tavoita kaikkia oppilaita, joten koulun tulisi tarjota muitakin mahdollisuuksia osallisuuteen. (Tiusanen, 2025.)

Osallisuus tulee nähdä osana arkista koulutyötä, eikä sitä voi sisällyttää vain teemapäivien tai oppilaskunnan hallituksen harteille. Parhaimmillaan osallisuutta tuetaan pitkäkestoisesti, systemaattisesti ja jatkuvasti osana koko koulun arkea. (Kiilakoski, 2022.) Samaa mieltä on Rautiainen (2017): osallisuutta tukevien käytänteiden tulisi kuulua luokkahuonearkeen. Koulun toiminnassa tuleekin huomioida avoimuus ja tasavertainen mahdollisuus kaikille oppilaille osallistua ja saada äänensä kuuluviin (Cantell, 2015). Digitaalinen kehitys mahdollistaa nopeasti ja melko kevyestikin toteutettavia kyselyitä, joiden avulla saadaan tietoon oppilaiden näkemys asioista (Rautiainen, 2017). Tästä oivana esimerkkinä toimii tässä opinnäytetyössä kehitetty luokkahaastattelu -menetelmä.

Osallisuus vaatii toteutuakseen omien näkemysten luomisen, niiden ilmaisemisen ja perustelemisen sekä toisten näkemysten kuuntelemisen ja kunnioittamisen. Tämän jälkeen näistä opetellaan keskustelemaan ja tekemään ratkaisuja, argumentoimaan. Opettajan tehtävä on ohjata oppilaita ilmaisemaan, perustelemaan, kunnioittamaan ja kuuntelemaan näitä erilaisia näkemyksiä. (Cantell, 2015.) Osallisuuskasvatuksen tavoitteena on tuoda oppilaille tunne yhteisöön kuulumisesta. Tämä rakentuu yhteisten ilojen, surujen, onnistumisten ja epäonnistumisten myötä. Jotta osallisuus voi toteutua parhaimmillaan, tarvitaan sekä rakenteita että yhteishenkeä. (Rautiainen, 2017.) Lasten ja nuorten osallisuuden voidaankin katsoa kattavan kokemukset kuulumisesta joukkoon sekä mahdollisuuksista vaikuttaa (Stenvall, 2021, s. 176–185). Luokkahaastattelussa pyritään selvittämään myös yhteisöllisyyden näkökulmaa osallisuuden lisäksi.

Ervastin (2021) tekemässä tutkimuksessa esteinä osallisuuden toteutumiseksi peruskouluissa nähdään opettajiin, oppilaisiin ja olosuhteisiin liittyviä tekijöitä. Koulujen kesken on isoja eroja osallisuus- ja hyvinvointityön suhteen – osa kouluista on jo todella pitkällä, osalla on haasteita asenteellisissa ja ammatillisissa näkemyksissä. Näissä tapauksissa tarvitaan määrätietoista ja tavoitteellista johtajuutta. (Ervasti, 2021.) Silvolan ja Tahvanaisen (2024) tekemän tutkimuksen mukaan koulujen nykyisissä rakenteissa onkin vielä paljon kehitettävää osallisuuden huomioimisessa ja vahvistamisessa.

Tutkimuksissa osallisuus nähdään merkityksellisenä kokemuksena. Sen tuomat tunteet ja kokemukset vaikuttavat merkittävästi kouluyhteisöön ja hyvinvointiin. Positiivinen osallisuuden kokemus lisää muun muassa kouluviihtyvyyttä ja motivaatiota, yhteisöön kuulumista, minäpystyvyyttä sekä edistää mielenterveyttä. (Silvola & Tahvanainen, 2024.) Kun oppilaat uskaltauvat kertoa oman mielipiteensä, se kuullaan ja otetaan vakavasti – osallisuus on läpinäkyvää ja osa koulun toimintakulttuuria. Lapsen tulee kokea olevansa merkityksellinen osa yhteisöä ja

ryhmää. Tämä edistää hänen hyvinvointiaan, joka puolestaan mahdollistaa oppimisen ja kasvamisen. Koululla on merkittävät mahdollisuudet lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi, sillä näillä hyvinvointiteoilla tavoitetaan kaikki koulua käyvät oppilaat. (Pippuri, 2021, s. 93–101.)

Kaihari, Engelholm, Aikoma ja Korhonen (2023) ovat koonneet Opetushallituksen peruskoulujen demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen pilottihankkeissa hyväksi todettuja toimintamalleja oppilaiden osallisuuden edistämiseen. Näitä ovat olleet esimerkiksi kaupungin kaikkien koulujen oppilaskuntien yhteiset päivät, kerhotoiminta, kummiluokkatoiminta, välituntitoiminta, oppilaskuntien ohjaavien opettajien tapaamiset, demokratiamessut sekä luokkavaluustotoiminta. (Kaihari ym., 2023.) Myös Nurmijärvellä on kehitetty tänä vuonna oppilaskunnan hallitusten edustajille yhteiset kehittämispäivät. Näiden päivien tavoitteena on tutustuttaa oppilaita ja ohjaavia opettajia toisiinsa, jakaa hyväksi todettuja käytänteitä sekä saada oppilaiden ääni kuuluviin kunnallisen hyvinvoinnin kehittämistyön suunnittelussa.

3.3 Oppilaskuntatoiminta

Perusopetuslaki (628/1998, 47§) velvoittaa, että joka koululla tulee olla oppilaista koostuva oppilaskunta, joka voi toteutua myös useamman kouluyksikön yhteisenä oppilaskuntatoimintana (Perusopetuslaki 628/1998, 47§). Oppilaskunnalla tarkoitetaan kaikkia koulun oppilaita. Oppilaskunnan hallitus puolestaan on demokraattisesti valittu edustus koulun oppilaista. Hallitus johtaa oppilaskunnan toimintaa, jonka toteuttamiseen kaikki oppilaat saavat osallistua. Oppilaskunnan hallitusta ohjaa vastuuopettaja, joka huolehtii tiedottamisesta henkilöstön suuntaan. (Oma oppilaskunta, n.d.-a.)

Osallisuuden kehittäminen tarkoittaa koulumaailmassa pääsääntöisesti oppilaskuntatoiminnan kehittämistä (Gellin ym., 2012, s. 95–148). Oppilaskuntatoiminnan tavoitteena on kannustaa oppilaita mukaan vaikuttamaan kouluyhteisön asioihin. Tärkeää on, ettei vaikuttaminen ole näennäistä, vaan oppilailla on aito mahdollisuus vaikuttaa koulun asioihin. Oppilaskunnan olennaisin työ on vaikuttamistyö, mutta he voivat olla myös järjestämässä esimerkiksi teemapäiviä ja juhlia tai ylläpitämässä kioskitoimintaa. Oppilaskunnat voivat olla myös mukana vaikuttamassa kunnallisella tasolla lapsia ja nuoria koskeviin asioihin. Oppilaskuntatoiminta on kiinteä osa koulun toimintaa. (Andersson & Karhuvirta, 2009; Oma oppilaskunta, n.d.-a.)

Suomalaisessa yhteiskunnassa demokratia kouluissa on rakentunut edustuksellisten muotojen ympärille. Toimielin kouluissa on oppilaskunnan hallitus, johon useimmissa kouluissa valitaan edustajat joka luokalta. Oppilaskunnan hallitus tuo oppilaiden äänen kuuluviin, mutta sen vaikutusasema riippuu koulun johtoportasta – oppilaskunnan hallitus voi osallistua aktiivisesti päätöksentekoon kaikessa tai se saa osallistua vain pienempien asioiden suunnitteluun. Vuoden 2016 opetussuunnitelmauudistuksen myötä koulujen tulisi pohtia toimintakulttuuriaan uudestaan, sillä opetussuunnitelma nostaa osallisuutta ja oppilaiden aktiivista toimijuutta keskiöön. (Rautiainen, 2017.)

Tiusasen (2025) tekemän tutkimuksen mukaan oppilaat suhtautuvat myönteisesti oman koulunsa oppilaskuntaan sekä ovat pääosin tyytyväisiä sen toimintaan. Oppilaskunnan hallituksen tulee järjestäytyä ja valita joukostaan toimijat erilaisiin vastuutehtäviin. Oppilaskunnan hallituksen edustajilla tulee olla riittävät osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet, jotta toiminta olisi mahdollisimman vaikuttavaa. Tätä voidaan tukea oppilaskunnan hallituksen säännöllisellä osallistumisella koko koulun toimielinten ja työryhmien kokouksiin. (Oma oppilaskunta, n.d.-b.)

Tiusasen (2025) tutkimuksen mukaan oppilaskunnan tekemä vaikuttamistyö ei aina näy muille oppilaille asti. Hän nostaakin esille asioista tiedottamisen tärkeyden sekä myönteisiin muutoksiin johtaneiden päätösten näkyväksi tekemisen. (Tiusanen, 2025.) Oppilaskuntatoiminnan tulee olla avointa ja siitä tulee viestiä säännöllisesti ja usein koko oppilaskunnalle. Oppilaskunnan hallituksen toiminnan keskiössä on se, että toiminta näkyy kaikille oppilaille ja tapahtumat lisäävät merkittävästi yhteisöllisyyttä ja kouluviihtyvyyttä. Avoin ja näkyvä toiminta lisää vaikuttavuutta. (Oma oppilaskunta, n.d.-b.)

Aldersonin (2002) mukaan oppilaskuntatoiminnasta saataisiin paras mahdollinen hyöty irti, jos ennen tai jälkeen oppilaskunnan hallitusten kokousten luokissa käytäisiin aiheista yhteistä keskustelua. Tällöin päätöksenteon tueksi saataisiin useamman oppilaan näkemys. (Alderson, 2002.) Jotta oppilaskunnan hallitus voi vastata oppilaiden toiveisiin ja tarpeisiin, näitä on hyvä kartoittaa erilaisilla kyselyillä (Oma oppilaskunta, n.d.-b). Tähän tarpeeseen luokkahaastattelulla vastataan. Kysymykset on valittu kattavasti hyvinvointiin liittyvistä teemoista, jotta vastauksista saadaan mahdollisimman monipuolinen kuva koulun kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tarpeista ja toiveista.

Kaikissa Nurmijärven kouluissa on oppilaskunnan hallitus, joka osallistaa oppilaita ja antaa heille mahdollisuuksia vaikuttaa koulun toimintaan. Oppilaskuntatoiminta avataan koulun lukuvuosisuunnitelmassa, johon kirjataan työn tavoitteet, sisällöt, toteuttaminen sekä yhteistyön muodot. (Nurmijärven kunta, 2024c.) Tässä opinnäytetyössä oppilaskuntatoiminta on merkittävä tekijä. Hyvää liikkeellä -tiimi järjesti Nurmijärven kunnan oppilaskuntien hallitusten edustajille helmikuun 2025 lopussa kehittämispäivät, joissa luokkahaastattelu -menetelmä lanseerattiin. Lisäksi luokkahaastattelusta saadut tulokset toimitetaan koulujen oppilaskuntatyön tueksi, jotta koulut pystyvät hyödyntämään tuloksia tulevien lukuvuosien suunnittelussa ja toteutuksessa suunnatessa omaa toimintaansa vastaamaan oppilailta nousseita toiveita ja tarpeita.

4 KOULUJEN HYVINVOINTITYÖ

Hyvinvointi itsessään on erittäin laaja ja abstrakti käsite, jota voidaan määritellä ja tarkastella monin eri tavoin. Kouluhyvinvoinnin käsite on uudehko ja sitä käytetään osittain rinnakkain kouluviihtyvyyden tai koulutyytyväisyyden kanssa. (Janhunen, 2013.) Konun (2002) mukaan kouluhyvinvoinnilla tarkoitetaan kokonaisvaltaista koulun hyvinvoinnin tarkastelua. Tällöin kasvatus, opetus, oppimistulokset ja hyvinvointi ovat yhteydessä toisiinsa. (Konu, 2002.)

Kouluhyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä ovat lisäksi kodit sekä ympäröivä yhteisö (Konu, 2002). Janhusen (2013) tekemän tutkimuksen mukaan kouluhyvinvoinnissa oppilaiden kertomana korostuvat turvallinen ilmapiiri, koulun sisäiset ihmissuhteet, yhteisöllisyys ja ryhmään kuuluminen. Puolestaan Välivaaran ym. (2018) koostamassa mallissa kouluhyvinvointi koostuu koulun rakenteellisista tekijöistä, autonomian ja itsensä toteuttamisen edellytyksistä, yhdessä toimimisen edellytyksistä sekä oppimisen olosuhteista.

Tässä opinnäytetyössä koulujen hyvinvointityöllä tarkoitetaan kokonaisvaltaista hyvinvointiin liittyvää työtä, jota kouluissa tehdään. Hyvinvointityön päätavoitteena on edistää oppilaiden kouluhyvinvointia ja siinä samalla myös henkilöstön työtyytyväisyyttä. Kouluhyvinvointiin katsotaan kuuluvaksi monipuolisesti kasvatukseen, opetukseen, oppimistuloksiin ja hyvinvointiin liittyviä tekijöitä.

4.1 Hyvinvointitaidot koulussa

Jokaisella lapsella on oikeus hyvinvointiin (YK:n lapsen oikeuksien sopimus, 2§). Perusopetuksen opetussuunnitelmassa kirjataan perusopetuksen tehtäväksi oppilaiden oppimisen, kehityksen ja hyvinvoinnin tukeminen yhdessä kotien kanssa. Tämän lisäksi perusopetuksen tehtävänä on mahdollistaa myönteisen oppijaidentiteetin rakentuminen sekä saada oppilaat tuntemaan itsensä yhteisönsä jäseniksi. Perusopetuksen avulla lapset ja nuoret kerryttävät sosiaalista pääomaa, joka vahvistaa yksilöllistä ja yhteiskunnallista hyvinvointia. (Opetushallitus, 2014.)

Perusopetuksen opetussuunnitelmassa hyvinvointitaidot sisältyvät oppiaineisiin eri vuosiluokilla ja kokonaisvaltaisesti näiden kehittämisessä puhutaan laaja-alaisista osaamistavoitteista. Opetussuunnitelmassa laaja-alaisiksi kokonaisuusiksi on määritelty ajattelu ja oppimaan oppiminen, kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu, itsestä huolehtiminen ja arjen taidot, monilukutaito, tieto- ja viestintäteknologian osaaminen, työelämätaidot ja yrittä-

jiys, osallistuminen ja vaikuttaminen sekä kestävä tulevaisuuden rakentaminen. Nämä linkittyvät useissa kohdin toisiinsa ja kulkevat pitkälti käsi kädessä. Laaja-alaisten kokonaisuuksien tavoitteena on muun muassa tukea ihmisenä kasvua, rohkaista oppilasta tunnistamaan omat vahvuutensa sekä kasvamaan yhteiskunnan jäseneksi. (Opetushallitus, 2014.)

Perusopetuksen opetussuunnitelma ohjaa hyvinvointiopetusta tukevien teemojen huomiointia opetuksessa ja koulun arjessa. Opetussuunnitelma velvoittaa opettajia huomioimaan opetuksessaan myös toiminnallisuutta tukevat työtavat (Opetushallitus, 2014). Toiminnallisuuden haasteiksi nähdään muun muassa materiaalien ja tilojen puute sekä ajanhallinta. Mahdollisuuksia puolestaan ovat esimerkiksi motivaation lisääntyminen ja yhdessä tekemisen korostuminen. Toiminnallisen oppimisen nähdään tukevan myös muiden hyvinvoinnin osa-alueiden toteutumisista. (Savolainen ym., 2018.)

Hyvinvointitaidot kuuluvat koulujen opetukseen, sillä ne ovat elämässä tarvittavia taitoja, joita koulussa voidaan vahvistaa (Laiho, 2018). Lisäksi koulu on systemaattinen järjestelmä, joka puoltaa tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta – kaikkien on käytävä koulua. Kun koulussa opetetaan hyvinvointitaitoja, lapsista kasvaa todennäköisemmin hyvinvoivia myös aikuisina. (Hannula, 2023.) Käytäntö hyvinvointitaitojen opettamiseen on kuitenkin kirjava ja se pohjautuu pitkälti opetushenkilöstön omaan osaamiseen ja kiinnostukseen (Laiho, 2018). Minkkisen (2015) mukaan opettajia tulisikin kouluttaa enenevässä määrin, jotta laadukas hyvinvointityö kouluissa voisi toteutua.

Hyvinvointitaitojen opettaminen koulussa antaa oppilaille keinoja oman hyvinvoinnin edistämiseen. Lisäksi se edistää lasten ja nuorten tyytyväisyyttä heidän omaan elämäänsä sekä edesauttaa oppimista. Hyvinvoivat oppilaat ovat poissa koulusta harvemmin, saavat parempia arvosanoja, kiinnittyvät kouluun, käyttäytyvät positiivisemmin, osallistuvat koulun aktiviteetteihin sekä luovat koulussa hyviä ihmissuhteita. Oppilaan kokema hyvinvointi vaikuttaa positiivisesti oppilaan koulupolkuun sekä koulumyönteisyyteen. (Leskisenoja, 2017, s. 42–47.) Karjalaisen ym. (2022) mukaan tunne- ja vuorovaikutustaitojen opettaminen vähentää myös käytöshaasteita. Hyvinvointitaidot ovatkin ennaltaehkäiseviä mielenterveystaitoja (Ahonen, 2021).

Nurmijärvellä muutamassa koulussa on aloitettu ProKoulu -mallin toteuttaminen tukemaan sosiaalisten taitojen opetusta kouluissa. Koulut ovat vasta prosessin alkuvaiheessa, joten tuloksia joudutaan odottelemaan vielä muutamia vuosia. ProKoulu tulee sanoista positiivisesti ryhmässä oppien. Tämä malli on kehitetty perustuen tutkimustietoon ja sillä pyritään ennaltaehkäisemään

käyttäytymiseen liittyviä haasteita tukemalla positiivisen toimintakulttuurin kehittämistä, sosiaalisten taitojen opetusta sekä ohjaamista toivottua käyttäytymistä kohti. (ProKoulu.) Hyvinvointi ja käyttäytyminen linkittyvät hyvin vahvasti toisiinsa ja tukevat toisiaan. Onkin tärkeää, että koko koulun toimintakulttuuri sitoutuu yhteisiin tavoitteisiin näiden asioiden edistämiseksi.

Lindfors ym. (2016) puolestaan korostavat koulujen kokonaisvaltaisen toimintakulttuurin merkitystä hyvinvoinnin edistämiseksi. Oppilaiden osallisuus sekä yhdessä sovitut toimintatavat lisäävät koko kouluyhteisön sitoutumista. Erityisesti oppilaiden mukaan ottamisella päätöksentekoon, suunnitteluun ja toteutukseen nähdään olevan suuri merkitys osallisuuden kokemuksen kannalta. Tämän vuoksi tähän on alettu viime vuosina kiinnittää enemmän huomiota myös valtakunnallisesti koulujen toimintaa ohjaavien toimijoiden suunnalta. (Lindfors ym., 2016.)

Tomperi ym. (2022) peräänkuuluttavat opetushenkilöstön kykyä olla läsnä erityisesti oppilasryhmässä nousevien kipeiden tai haastavien tunteiden esiin noustessa. Kiire voi aiheuttaa sen, että opetushenkilöstö menettää yhteyden oppilaisiin ja heiltä jää merkittäviä asioita huomaamatta. Jatkuva ristiriitatilanteiden huomaamattomuus opettaa oppilaille sitä, ettei niiden selvittämisellä ole merkitystä. Opettaja omalla esimerkillään opettaa oppilaille samalla myös empatiaa, toisten kohtaamista ja huomioonottamista, tunteiden käsittelyä ja säätelyä sekä itsemyötätuntoa. (Tomperi ym., 2022.) Lindberg (2023) korostaakin yksinkertaisen ”Mitä kuuluu?” -kysymyksen voimaa. Koulu vaikuttaa lasten ja nuorten hyvinvointiin sekä hyvässä että pahassa. Onnistunut kohtaaminen ja hyvinvointitaitojen edistäminen vaikuttavat positiivisesti myös oppimiseen. Toisaalta taas tunne siitä, ettei tule aidosti kohdatuksi omana itsenään voi lisätä oppilaiden kokemaa pahoinvointia. (Lindberg, 2023.)

Karjalainen ym. (2022) painottavat opettajan oman toiminnan tarkkailua sekä fyysisen oppimisympäristön muokkaamista olennaisina osina oppilaan tunnekehityksen tukemista. Opettaja saattaa tiedostamattaan ruokkia oppilaiden huonoa käytöstä esimerkiksi suosimisella, huutamisella tai oppilaan alentamisella. Näiden sijaan tulisi suosia suunnitelmallista ja johdonmukaista toimintaa, oppilaan kunnioitusta, kuulluksi tulemistä sekä osallisuuden kokemuksen tukemista. Jotkut oppilaat voivat päästä ”opettajan ihon alle” ja jopa taitavasti provosoida opettajia. Opettajan tulee tunnistaa ja hallita omat tunteensa, jotta hän voi toimia esimerkkinä oppilaille. Tämän lisäksi myös fyysisen oppimisympäristön muokkaamisella voidaan tukea oppilaiden keskittymistä, läsnäoloa ja rauhoittumista. Vaikuttavia tekijöitä ovat esimerkiksi oikeanlaiset kalusteet ja niiden sijoittelu tilaan, aistiärsykkeiden minimointi, suurten tilojen välttäminen sekä ympäristön selkeys. (Karjalainen ym., 2022).

Yhteisöllisyys, läsnäolon tunne sekä luokkahenki ovat olennaisesti hyvinvointiin vaikuttavia osa-alueita. Hoikan (2018) tutkimuksen mukaan oppilaat voivat itse parantaa luokkahenkeä kohtelemalla toisia kunnioittavasti ja ystävällisesti. Myös opettajan ohjaava rooli koettiin tärkeäksi. Luokalle tulisi mahdollistaa yhteistä toimintaa mukavan tekemisen avulla. (Hoikka, 2018.) Vaikka nämä ajatukset oli suunnattu luokkakohtaisen yhteisöllisyyden tukemiseen, voitaneen näitä soveltaa yhtälailla myös koko koulun tasolle.

Lakkala kollegoineen (2019) korostaa kouluissa tapahtuvan ennaltaehkäisevän työn merkitystä. Ennaltaehkäisevän yhteisöllisen opiskeluhuollon ohjeistuksia on päivitetty viime vuosina, mutta edelleen kaivattaisiin konkreettisia ohjeistuksia siihen, miten näitä tulisi käytännössä toteuttaa. (Lakkala ym., 2019.) Parhialan (2020) mukaan koulujen haaste on se, ettei aikaa ennaltaehkäisevään työhön ole, koska kaikki aika käytetään tällä hetkellä korjaavaan työhön. Hyvää liikkeellä -kehittämistyö on nimenomaan ennaltaehkäisevää kehittämistyötä, jonka tavoitteena on luoda kunnallisella tasolla toimivia järjestelmiä, jotka edistävät kaikkien Nurmijärven peruskoulujen hyvinvointia (Nurmijärven kunta, 2024b).

Hyvinvointitaitojen opetuksen pohjalla voidaan käyttää useita eri teorioita, mutta ylivoimaisesti suosituin on PERMA+H-teoria. Siinä jokainen kirjain merkitsee elementtiä, joista hyvinvointimme rakentuu: P = positive emotions eli myönteiset tunteet, E = engagement eli sitoutuminen, R = relationships eli ihmissuhteet, M = meaning eli merkityksellisyys, A = accomplishment eli saavuttaminen sekä H = health eli terveys. (Leskisenoja, 2024, s. 63.)

Tällä PERMA+H-teoriolla nähdään yhteys myös Hyvää liikkeellä -kehittämistyön painopisteisiin ja sitä myötä luokkahaastatteluun valikoituihin teemoihin ja kysymyksiin. Tunne- ja vuorovaikutustaidot sekä yhteisöllisyys voidaan ajatella useammankin PERMA+H-elementin alle. Läsnäolo- ja rauhoittumistaidot kuuluvat sitoutumisen alle, koska sitoutumisella halutaan edistää myös keskittymistä, kiinnostusta ja nautintoa (Leskisenoja, 2024, s. 51). Osallisuus puolestaan edistää merkityksellisyyttä ja toiminnallinen oppiminen terveyttä. Täten myös lähes kaikki PERMA+H-teorian elementit ovat edustettuina luokkahaastattelussa ja luokkahaastattelun voidaan todeta kattavan kaikki kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin osa-alueet.

Nurmijärven kunta (2024d) on vuonna 2024 vastaanottanut valtuustoaloitteen hyvinvointiteemojen huomioimiseksi perusopetuksessa (Nurmijärven kunta, 2024d). Tätä tullaan vielä tämän kevään aikana täsmentämään paikalliseen opetussuunnitelmaan. Lisäksi paikalliseen opetus-

suunnitelmaan tehdään liitteeksi hyvinvointitaitojen opetuksen tukimateriaali, jonka on tarkoitus tukea opetushenkilöstöä hyvinvoinnin teemojen opetuksessa. Sama tukimateriaali kootaan helposti löydettävään ja saavutettavaan muotoon myös verkkosivuille.

Tässä opinnäytetyössä hyvinvointitaidot kiteytyvät tunne- ja vuorovaikutustaitoihin, läsnäolo- ja rauhoittumistaitoihin, yhteisöllisyyteen, osallisuuteen ja toiminnalliseen oppimiseen. Tunne- ja vuorovaikutustaidoilla tarkoitetaan sekä yksilön että ryhmän taitoja. Tähän kuuluvat muun muassa tunteiden tunnistaminen, ilmaisu ja säätely sekä ryhmätyötaidot. Läsnäolo- ja rauhoittumistaidoilla tarkoitetaan esimerkiksi keinoja rauhoittaa omaa mieltään ja kehoaan sekä tietoisuutta omasta kehostaan ja mielestään. Yhteisöllisyydellä tarkoitetaan esimerkiksi yhteen kuulumista, ryhmään kuulumista sekä me-henkeä. Osallisuudella tarkoitetaan oppilaiden mahdollisuuksia vaikuttaa, ilmaista mielipiteitään ja tulla kuulluksi. Toiminnallisella oppimisella puolestaan tarkoitetaan esimerkiksi istumisen tauottamista sekä toiminnallisten opetusmenetelmien käyttöä.

4.2 Kouluterveyskyselyiden tuloksia

Kouluterveyskyselyn avulla seurataan lasten ja nuorten koettua terveyttä, hyvinvointia, elintapoja, koulunkäyntiä ja opiskelua. Kyselyyn vastaavat perusopetuksen 4., 5., 8. ja 9. luokkien oppilaat sekä lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijat. Kysely toteutetaan joka toinen vuosi. Oppilaitokset pystyvät hyödyntämään kouluterveyskyselyn tuloksia esimerkiksi koulun toimintakulttuurin, opiskeluhoollotyön ja terveystiedon opetuksessa. Kunnat ja hyvinvointialueet pystyvät hyödyntämään tuloksia hyvinvointijohtamisen tukena ja valtakunnan tasolla tuloksia käytetään politiikkaohjelmien ja lakien toimeenpanon seurantaan ja arviointiin. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2025.)

Edellinen kouluterveyskysely on tehty keväällä 2023 ja uusi kysely on tulossa jälleen keväällä 2025. Keväällä 2025 toteutettavan kyselyn tulokset saadaan vasta myöhemmin syksyllä, joten tässä opinnäytetyössä esittelen vuoden 2023 tuloksia. Keväällä 2023 valtakunnallisesti kouluterveyskyselyyn vastasi 4. ja 5. luokan oppilaista 77 % sekä 8. ja 9. luokan oppilaista 70 % (Helenius & Kivimäki, 2023). Nurmijärvellä vuonna 2023 4. ja 5. luokkalaisten vastausprosentti oli 83 (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2023c) ja 8. ja 9. luokkalaisten 72 (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2023d).

Alla olevassa taulukossa (taulukko 1) on esitetty vuoden 2023 kouluterveyskyselyn tulokset sekä 4.–5. luokkalaisten että 8.–9. luokkalaisten osalta. Opetus- ja kulttuuriministeriön (2021) mukaan 7–17-vuotiaiden lasten tulisi liikkua monipuolisesti, reippaasti ja rasittavasti vähintään tunti päivässä yksilön ikätaso huomioiden. Lisäksi pidempiä paikallaanolojaksoja tulisi tauottaa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2021.)

Kouluterveyskyselyn väittämät	4.–5. luokat	8.–9. luokat
kokee olevansa tärkeä osa kouluyhteisöä	42,6 %	38,7 %
kokee olevansa tärkeä osa luokkayhteisöä	56 %	52,2 %
luokan oppilaat viihtyvät usein yhdessä	64,1 %	74,1 %
luokassa on hyvä työrauha	28,6 %	71,3 %
luokassa uskaltaa sanoa mielipiteensä	51,9 %	73,4 %
osallistunut koulun asioiden suunnitteluun	46,8 %	22,3 %
osallistunut koulun tapahtumien suunnitteluun	69,5 %	36,8 %
osallistunut koulun sääntöjen suunnitteluun	66,4 %	21,8 %
osallistunut välituntitoiminnan suunnitteluun	66,2 %	24,3 %
osallistunut oppituntien suunnitteluun	66,4 %	30,6 %
toivoo järjestettyä ohjelmaa välitunnilla	18,9 %	-
tulee hyvin toimeen koulukavereiden kanssa	80,4 %	-
hyvät empatiataidot	57,2 %	-
hyvät yhteistyötaidot	29,7 %	-
vähintään tunnin päivässä liikkuvat	43,0 %	25,4 %

Taulukko 1. Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen tekemän kouluterveyskyselyn tulokset 4.–5. luokkalaisten (2023a) sekä 8.–9. luokkalaisten (2023b) osalta esitettyinä.

Nurmijärven kunnassa vuoden 2023 kouluterveyskyselyiden tulokset ovat hyvin pitkälti linjassa valtakunnallisten tulosten kanssa (Nurmijärven kunta, 2023). Nurmijärvellä koulut ovat

valinnot lukuvuodelle 2024–2025 hyvinvointiin liittyviä kehityskohteita fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin sekä osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen liittyen (Nurmijärven kunta, 2024c). Tämän vuoksi on tärkeää, että nämä teemat huomioidaan myös luokkahaastattelun kysymyksissä, jotta koulut sekä kunta saavat kattavan käsityksen koulujen tarpeista ja toiveista hyvinvoinnin suhteen oppilaiden kertomana.

4.3 Yhteiskehittäminen koulussa

Yhteiskehittämisellä tarkoitetaan yhteistä kehittämisprosessia, jossa lapset ja nuoret pääsevät osallistumaan kehittämistyöhön jakamalla omia näkemyksiään ja kokemuksiaan. Heidän tietoaan arvostetaan, kuunnellaan ja huomioidaan. (Lasten, nuorten ja perheiden osallisuuden koordinaatio, n.d.) Yhteiskehittäminen antaa jokaiselle osallistujalle tasavertaisen mahdollisuuden vaikuttaa ja olla mukana luomassa erilaisia ratkaisujen kokeiluja ongelman äärellä. Kokeileminen kertoo, mikä toimii ja mikä ei. (Opetushallitus, n.d.) Lopputulosta ei voi tietää ennalta, sillä kehittämistyö tehdään yhdessä. Yhteiskehittäminen auttaa luomaan aidosti tarpeita vastaavaa toimintaa sekä sitouttamaan osallistujia mukaan. Lapsilla ja nuorilla on tietoa, jota ammattilaisilla ei välttämättä ole. Osallistuminen ja osallisuus vahvistavat lasten ja nuorten merkityksellisuuden tunnetta. Yhteiskehittämistä voidaan tehdä projektin eri vaiheissa ja onkin tärkeää, että lapset ja nuoret saavat olla mukana näissä kaikissa vaiheissa. (Lasten, nuorten ja perheiden osallisuuden koordinaatio, n.d.)

Ollikaisen ja Sämskilahden (2024) mukaan onnistuneen kehittämistyön avaintekijä on kohdeyhmän osallistaminen. He ovat kehittäneet työkalun, jolla nuoret ja kunnan edustajat kehittävät yhdessä asioita tuoden nuoret huomioiviksi ratkaisuja kuntaan. Yhteiskehittämisellä pystytään edistämään nuorten demokratian vahvistumista, heidän vaikuttamistaan omaan tulevaisuuteensa sekä lisäämään yhteisöllisyyttä ja yhteisön hyvinvointia. Yhteiskehittäminen vaatii onnistuakseen tasavertaista sidosryhmien osallistumista, yhteisen tavoitteen ja ongelman tunnistamista, nopeaa etenemistä ideoista kokeiluun, ohjausta ja menetelmiä sekä vapautta ja avoimuutta omille ajatuksille, tunteille ja ideoille. (Ollikainen & Sämskilahti, 2024.)

Vaikka Ollikaisen ja Sämskilahden (2024) kehittämä malli on kohdennettu nuorille, samoja asioita voidaan yhtä lailla laajentaa koskemaan myös lapsia. Luokkahaastattelun myötä oppilaita osallistetaan kahdella tavalla: oppilaskunnan hallitusten jäsenet osallistetaan vetämään omissa luokissaan luokkahaastattelut ja kaikkia luokkien oppilaita osallistetaan vastaamalla luokkahaastatteluun. Tämän myötä heidän ajatuksiaan, mielipiteitään ja ideoitaan kuullaan paitsi

oman koulun tasolla oppilaskuntatyössä, myös kuntatasoisesti hyvinvoinnin kehittämistyössä. Luokkahaastattelua ja kuntatasoista hyvinvoinnin kehittämistyötä voidaan ajatella eräänlaisena yhteiskehittämiprojektina. Oppilaiden kuulemisen jälkeen tuloksia tarkastellaan koko kunnan tasoisesti ja tulosten pohjalta luodaan toimintamalleja jatkoon. Koska luokkahaastattelu toistetaan uudelleen jälleen vuoden kuluttua, nähdään, onko kehitystä tapahtunut. Lisäksi koulukohtaiset tulokset lähetetään koulujen johtoryhmille, jotta he voivat hyödyntää näitä tulevan lukuvuoden suunnittelun tukena. Ideaalitulanteessa yhteiskehittäminen jatkuisi vielä koulunkin tasolla, jolloin oppilaat otettaisiin mukaan ideoimaan, suunnittelemaan, toteuttamaan ja arvioimaan uusia toimenpiteitä, joita kouluissa kehitetään luokkahaastattelun tulosten pohjalta.

5 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS JA MENETELMÄT

Tässä kehittämistyössä halusin selvittää millaisia toiveita ja tarpeita peruskoulujen oppilailla on oman koulunsa hyvinvointityötä koskien. Saatuja tuloksia haluttiin hyödyntää niin kunnallisen hyvinvoinnin kehittämistyön tukena, kuin myös koulujen ja oppilaskuntien työn tukena tuoden julki oppilaiden ääntä.

Keräsin aineiston verkkokyselyllä Nurmijärven kunnan perusopetuksen kaikilta luokilta. Aineistonhankinta- ja analyysimenetelmät valitsin niin, että aineistoa saatiin sekä laadullisessa että määrällisessä muodossa. Määrällisiä kysymyksiä kartoitettiin neliportaisella asteikolla ja laadulliset vastaukset kerättiin avoimina kysymyksinä. Aineisto kerättiin verkkokyselyllä, joka mahdollistaa luotettavan vertailun eri vuosien aineistojen kesken myös tulevaisuudessa ja toimii täten kunnallisen tason hyvinvoinnin kehittämistyön mittarina. Määrällisen aineiston tulokset jäävät kuntakohtaisen hyvinvoinnin kehitystyön mittaristoon ja ne on rajattu tämän opinnäytetyön ulkopuolelle.

Laadullisessa tutkimuksessa lähestymis- ja analyysitapoja on monia. Siksi onkin vaikeaa antaa yhtä laadullisen tutkimuksen määritelmää. Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteitä ovat kuitenkin esimerkiksi epäily itsestään selvästi jo tiedettyä kohtaan, laadullinen ja luonnollinen aineisto sekä toimintaan keskittyminen. (Juhila, 2021a.) Tämän opinnäytetyön laadullinen aineisto muodostui yhteiskehittämisestä sekä verkkokyselyn avoimista kysymyksistä. Yhteiskehittämiseen käytin aivoriihiyöskentelyä, johon osallistin moniammatillisen hallinnollisen Hyvää liikkeellä -tiimin. Yhteiskehittäminen mahdollisti eri ammattikuntien edustajien näkemykset luokkahaastattelun kysymysten suunnittelussa ja ideoinnissa. Verkkokyselyn avoimet kysymykset puolestaan antoivat vastanneille luokille mahdollisuuden kertoa omin sanoin ajatuksiaan, näkemyksiään, kokemuksiaan ja ideoitaan. Laadullinen aineisto antoi enemmän työkaluja oppilaskuntien oman työn kehittämiseen sekä toi konkreettisia ideoita kunnallisella tasolla tehdyn hyvinvoinnin kehittämistyön tueksi tulevaisuudessa. Koostin laadullisesta aineistosta myös koulukohtaiset tulokset koulujen johtoryhmien ja oppilaskuntien käyttöön.

Valitsin aineistonhankintamenetelmiksi kaksi erilaista menetelmää, sillä näkemykseni mukaan näiden yhdistelmällä pääsin parhaaseen mahdolliseen lopputulokseen sekä luokkahaastattelun kehittämisen että varsinaisten tulosten näkökulmasta. Lisäksi koen, että kehittämistyön luotettavuutta tukee se, että luokkahaastattelun kehittämiseen on osallistunut laaja moniammatillinen

joukko aihepiirin ammattilaisia. Monimenetelmällisyyttä kutsutaan triangulaatioksi. Tässä tapauksessa kyseessä on menetelmätriangulaatio, koska tiedonhankinnassa on käytetty useita eri menetelmiä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006a.)

Aineiston analyysimenetelmäksi valikoitui teemoittelu. Teemoittelua käytettiin sekä yhteiskehittämisen että verkkokyselyn tulosten analysoinnissa. Teemoittelu sopi analyysimenetelmäksi tähän laadulliseen aineistoon, koska halusin löytää aineistosta yhteneväisyyksiä ja aineisto oli tarkoitus tiivistää olennaiseen antiin teemoittelun avulla. Yhteiskehittämistyöskentelyn jälkeen teemoittelun avulla muotoutui luokkahaastattelussa käytetyt kysymykset.

Kallisen ja Pirskasen (2022) mukaan lasten ja nuorten tutkimus lähtee siitä lähtökohdasta, että he ovat aktiivisia toimijoita ja oman elämänsä ammattilaisia, jolloin heidän tietonsa on tärkeää. Tietoa lapsen tai nuoren kokemusmaailmasta saadaan parhaiten, kun päästetään heidät itse asiasta kertomaan. (Kallinen & Pirskanen, 2022.) Tämän vuoksi tässä kehittämistyössä lapset ja nuoret pääsivät ääneen. He vastasivat luokkahaastattelun kysymyksiin luokkana, jolloin tuloksista ei voida erottaa yksittäisten oppilaiden vastauksia. Kunnallisen hyvinvoinnin kehittämistyön kannalta oli äärimmäisen tärkeää kuulla myös oppilaiden mielipiteitä koulun hyvinvoinnin nykytilasta ja kehittämistarpeista.

5.1 Aineistonhankintamenetelmät

Toimintatutkimuksen avulla pyritään tuottamaan tietoa käytännön kehittämiseksi. Siinä tutkitaan ihmisten toimintaa erilaisten näkökulmien avulla. Yksi näkökulmista on osallisuus, osallistujien aktiivinen osallistuminen kehittämistyöhön. (Heikkinen, 2006; Ojasalo ym., 2009.) Täten yhteiskehittämisen menetelmät voidaan nähdä yhtenä toimintatutkimuksen osa-alueena. Ahlstrandin (2019) mukaan yhteiskehittämisen avulla kehitetään olemassa olevia toimintamalleja tai prosesseja ja luodaan kokonaan uusia käytäntöjä ja kokemuksia yhteistyössä osallistujien kanssa. Yhteiskehittäminen on parhaimmillaan, kun osallistujien vahvuudet hyödynnetään, jokainen saa olla mukana omana itsenään, ilmapiiri on avoin ja fasilitaattori ohjaa toimintaa sopivasti oikeaan suuntaan antamatta valmiita vastauksia. (Ahlstrand, 2019.) Oppilaiden aktiivinen osallisuus luokkahaastattelu -menetelmän kautta tukee myös toimintatutkimuksen toteutumista.

Tätä kehittämistyötä varten keräsin aineistoa ensin yhteiskehittämisen avulla moniammatillisen ja poikkihallinnollisen Hyvää liikkeellä -tiimin kesken. Tähän tiimiin kuuluu useita ammattilaisia sekä koulutuspalveluiden että liikunta- ja hyvinvointipalveluiden toimialoilta. Yhteiskehittämisen tavoite oli hyödyntää moniammatillisen tiimin näkemyksiä ja kokemuksia luokkahaastattelun kysymysten suunnittelussa. Minä toimin yhteiskehittämisen fasilitaattorina ja pohjustin aihetta ensin esittelemällä opinnäytetyön taustaa ja ideaa. Tämän jälkeen jatkoimme yhdessä keskustellen etsien vastauksia muun muassa seuraaviin kysymyksiin: mitä teemoja luokkahaastattelussa tulisi olla, miten kyselyyn vastataan, millainen asteikko palvelisi parhaiten määrällisiä kysymyksiä ja onko tarpeen erotella kysymyksiä alkuopetusluokille tai yläkoulu-
laisille.

Hyvinvointi on todella laaja käsite, joten sitä oli pakko rajata näkökulmieni ja tarpeeni kannalta olennaisesti. Keskustelun avulla tehdyn rajaamisen jälkeen olimme saaneet luotua teemat, joihin halusimme kysymykset linkittää. Päätimme tehdä kaikille ikäryhmille samat kysymykset, jotta ne mahdollistaisivat tarvittavan vertailun myös vuosiluokkien välillä. Teemoiksi muodostuivat tunne- ja vuorovaikutustaidot, läsnäolo- ja rauhoittumistaidot, toiminnallinen oppiminen, osallisuus ja yhteisöllisyys. Teemojen valintaa ohjasi osittain hankehakemuksessa painotetut osa-alueet ja osittain se, ettei näihin teemoihin koettu saatavan tarpeeksi kattavasti tietoa kouluterveyskyselyiden tai Liikkuva Koulu -nykytilan kartoitusten kautta.

Valittujen teemojen pohjalta jatkoimme aivoriihityöskentelyyn, jossa osallistujat ideoivat valmiiden teemojen alle luokkahaastatteluun sekä määrällisiä että laadullisia kysymyksiä. Ojasalon ym. (2009) mukaan aivoriihityöskentelyllä pyritään kehittämään uusia ideoita yhdessä poh-tien. Aluksi tuotetaan vapaasti ideoita ilman minkäänlaista kritiikkiä tavoitteena, että saadaan mahdollisimman paljon ideoita esiin. Tämän jälkeen ideoita arvioidaan kriittisesti ja niistä valitaan yhdessä käyttökelpoisimmat jatkoon. (Ojasalo ym., 2009.) Aivoriihityöskentelyssä osallistujat saivat ideoida kysymyksiä post-it-lapuille, jotka he esittelivät toisilleen ideoinnin jälkeen. Lappuja koostettiin valittujen teemojen perusteella ryhmiin ja ryhmistä valittiin yhdessä keskustellen parhaat kysymykset jatkoon (liite 1). Luokkahaastatteluun koostettiin sekä määrällisiä että laadullisia kysymyksiä. Yhteiskehittämisen jälkeen hioin vielä kysymysten asettelua ja sanamuotoja ja testasin verkkokyselylomaketta yhdessä tilaajan kanssa ennen verkkokyselyn lähettämistä.

Luokkahaastattelun laadullisen aineiston keräsin verkkokyselynä Forms -lomakkeella. Hirsjärven ym. (1997) sekä Ojasalon ym. (2009) mukaan kyselyn etuna on, että aineistoa voidaan

kerätä suurelta määrältä vastaajia ja samalla kertaa voidaan kysyä monia eri asioita. Luokkahaastattelun vastausmäärä oli 240, joten kysely sopi tähän tarkoitukseen hyvin. Kyselyn heikkoutena voidaan nähdä pinnalliset vastaukset (Ojasalo ym., 2009). Tässä kehittämistyössä tähän on pyritty vaikuttamaan sillä, että kaikkia teemoja kysytään sekä määrällisellä että laadullisella kysymyksellä. Lisäksi toteutuksen ohjeissa peräänkuulutetaan yhteistä keskustelua luokan kesken, jotta luokkahaastattelu toimisi tärkeiden asioiden keskustelukanavana, eikä vain tutkimustilanteena.

Usein kyselylomakkeen alussa on taustakysymyksiä, joilla selvitetään perustietoja vastaajista (Hirsjärvi ym., 1997; Valli, 2018). Luokkahaastattelun taustakysymyksinä olivat alue, jolla koulu sijaitsee, koulun nimi sekä vastaajien luokka-aste. Näiden perusteella vastauksia voidaan analysoida määrällisesti kunnallisen hyvinvoinnin kehittämistyön mittaristossa sekä koostaa koulukohtaiset tulokset vastanneille kouluille. Määrällinen aineisto on rajattu tämän opinnäytetyön ulkopuolelle.

Kyselylomakkeen laadinnassa tulisi pohtia muun muassa kysymysten muotoilua mahdollisimman tiiviiseen muotoon, kysymysten määrää sekä asioiden ilmaisua niin, että kaikki vastaajat tulkitisivat ne samalla tavalla (Hirsjärvi ym., 1997; Ojasalo ym., 2009; Valli, 2018). Heikkilän (2014) mukaan hyvän tutkimuslomakkeen tunnusmerkkejä ovat selkeys, ytimekkäät vastausohjeet, hyvin asetellut kysymykset, kysymysten numerointi juoksevasti sekä napakat ja tiiviit kysymykset. Varsinkin näihin kiinnitin huomiota luokkahaastattelun verkkolomakkeen laatimisvaiheessa, sillä kohderyhmänä ovat lapset ja nuoret. Pohdin erityisen tarkkaan käsitteitä, jotta ne on esitetty niin, että pienimmätkin oppilaat ne ymmärtävät.

Luokkahaastatteluun valikoitui lopulta perustietojen lisäksi viisi määrällistä ja viisi laadullista kysymystä. Määrälliset kysymykset oli rakennettu neliportaiselle Likert-asteikolle ja laadulliset olivat avoimia kysymyksiä. Avoimet kysymykset sallivat vastaajien vastaavan omin sanoin, jolloin vastausta ei ohjata mitenkään (Hirsjärvi ym., 1997). Lisäksi avoimet kysymykset mahdollistavat uusien näkökulmien tai parannusehdotusten tuomisen julki (Heikkilä, 2014). Jokaiseen yhteiskehittämistyöskentelyssä valikoituun teemaan oli lomakkeella yksi määrällinen ja yksi laadullinen kysymys. Toteutusohjeissa pyysin luokkia varaamaan luokkahaastatteluun reilusti aikaa, jotta olisi mahdollista keskustella aiheista laajemminkin.

Osallisuus toteutuu paremmin luokkatasolla kuin koko koulun tasolla (Kurkinen, 2016). Tämän vuoksi luokkahaastattelun kysymykset muotoiltiin selvittämään hyvinvoinnin toiveita ja tarpeita luokkakohtaisesti koulukohtaisuuden sijaan. Koska osallisuudella on vahva yhteys oppilaiden kokemaan kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin, valittiin myös luokkahaastattelun kysymykset kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin huomioiden. Luokkahaastattelua tullaan hyödyntämään tämän kehittämistyön mittarina, joten on tärkeää, että luokilta saadaan kattavasti tietoa eri hyvinvoinnin näkökulmat huomioiden.

Heikkilä (2014) korostaa sitä, että internetkysely on nopea tapa kerätä aineistoa, kunhan voidaan varmistua edustavan otoksen saamisesta. Tämä edellyttää sen, että kaikille vastaajille saadaan tieto kyselystä ja linkki lomakkeelle. Yleisin tapa on jakaa nämä tiedot sähköpostilla. (Heikkilä, 2014.) Ohjeistin luokkahaastattelun valtaosalle oppilaskuntien hallitusten edustajista sekä heitä ohjaavista opettajista yhteisessä tapahtumassa viikolla 9. Tällä viikolla lähetin oppilaskuntien ohjaavien opettajien sähköpostiin ohjeistukset luokkahaastatteluun sekä toiminnallisiin toteutusvaihtoehtoihin ja pyysin heitä tulostamaan nämä näkyvälle paikalle koulun henkilöstön taukotilaan. Varsinaisen luokkahaastattelun ohjeistuksen sekä linkin vastauslomakkeelle lähetin tiedoksi kaikille opetushenkilöstön jäsenille Wilma-viestillä viikolla 10. Vastausaika luokkahaastatteluun oli 3.3.2025-28.3.2025 ja muistutin vastaamisesta vielä viimeisen vastausviikon alussa.

Valli ja Perkkilä (2018) peräänkuuluttavat kyselyn toteuttamistapaa, joka on vastaajille mieluista. Monipuolistunut teknologia on saanut aikaan sen, että lapset ja nuoret käyttävät mieluusti tabletteja ja älypuhelimia, jolloin kyselyn tulisi sopia näillä vastaamiseen (Valli, 2018). Luokkahaastattelu toteutui oppilaskunnan hallituksen edustajien vetäminä heidän omissa luokissaan. Vastaaminen tapahtui oppilaslähtöisesti joko luokan tietokoneen, tabletin tai älypuhelimien avulla tai opettajajohtoisesti lomake taululle heijastaen.

Vallin (2018) mukaan vastaajilta voidaan pyytää kyselyyn myös ryhmävastaus, jolloin he vastaavat yhdessä keskustellen ja päätyvät yhteiseen vastaukseen lomakkeella. Jos kyselyyn vastataan niin, ettei tutkija itse ole paikalla on olennaista tehdä tarkka tutkimuksen vastausohje. (Valli, 2018.) Luokkahaastattelun ohje, joka toimi myös saatekirjeenä, on nähtävillä liitteessä 2. Liitteessä 3 on luokkahaastattelun ohje yleisemmässä muodossa hyödynnettäväksi myös jatkossa. Määrällisissä vastauksissa lomakkeelle koottiin luokan keskiarvoinen vastaus ja avoimiin kysymyksiin lomakkeelle kirjattiin tiivistetysti keskustelun anti. Luokkahaastattelussa päätettiin kerätä ryhmämuotoisesti vastauksia luokittain, sillä kouluterveyskysely antaa lähes

vastaavista teemoista vastauksia yksilökohtaisesti. Kouluterveyskysely toteutetaan myös keväällä 2025, joten tuloksia voi jälkikäteen vertailla ovatko yksilökohtaisesti ja ryhmäkohtaisesti kootut vastaukset linjassa keskenään.

Tyypillisiä piirteitä lasten ja nuorten kuulemisen suhteen ovat keskustelunomaisuus, vastavuoroisuus, mielipiteiden vaihto sekä pyrkimys ymmärtää heidän elämäänsä. Kohtaaminen ja osallisuus kulkevat tässä kohti pitkälti käsi kädessä. Erityisesti suunnittelu- ja kehittämistyössä kohtaaminen ja osallisuus tuottavat merkityksellistä tietoa ammattilaisille. (Kallinen & Pirskanen, 2022.) Luokkahaastattelun toteutuksessa myös opetushenkilöstöllä oli iso merkitys. He ohjasivat luokkahaastattelua omissa luokissaan, koska se toteutettiin oppituntien aikana. Vaikka oppilaskunnan hallituksen edustajat olivat vetovastuussa luokkahaastattelusta, erityisesti pienten oppilaiden kohdalla opettajan ohjauksellinen ote korostui. Ohjeistuksessa toivottiin, että tilanne olisi rauhoitettu ja yhteiselle keskustelulle annettaisiin tarvittava määrä aikaa. Tämä mahdollistaisi lasten ja nuorten aidon kohtaamisen, kuulluksi tulemisen sekä vastavuoroisen vuorovaikutuksen. Luokkahaastatteluun valitut teemat ovat hyvinvointityön kannalta äärimmäisen tärkeitä, joten näiden käsittelylle on tärkeä antaa aikaa. Toteutusvaihtoehdoiksi heille annettiin keskustelun lisäksi myös muutamia toiminnallisia menetelmiä, joita opettajat saivat oman harkintansa mukaan halutessaan hyödyntää luokkahaastattelun määrällisten kysymysten toteuttamisen tukena.

Kaiken kaikkiaan valitsemani aineistonhankintamenetelmät toimivat tässä kehittämistyössä kokemukseni mukaan hyvin. Yhteiskehittämisen avulla pystyin hyödyntämään tiimimme moniammatillisuutta, kokemusta sekä laajaa näkemystä luoden kysymykset luokkahaastatteluun. Verkkokyselyn avointen kysymysten myötä sain oppilaiden äänen kuuluviin heidän tarpeistaan ja toiveistaan hyvinvoinnin kehittämistyötä silmällä pitäen. Avoimet kysymykset mahdollistivat sen, että luokat saattoivat vastata kukin omalla tyylillään – pidemmin tai lyhyemmin. Lisäksi verkkokysely mahdollisti sen, että sain kerättyä vastaukset lyhyen ajan sisällä ja koottua koulukohtaiset vastaukset niin, että oppilaskunnat ja johtoryhmät voivat hyödyntää näitä tuloksia tulevan lukuvuoden suunnittelun tukena.

5.2 Aineiston analyysimenetelmät

Analysoin tämän opinnäytetyön aineistot laadullisella sisällönanalyysillä teemoitellen. Vuoren (2021) mukaan laadullinen sisällönanalyysi ja teemoittelu kulkevat käsi kädessä. Sisällönanalyysissä keskitytään löytämään yhteyksiä aineistosta asioiden, aiheiden ja teemojen perusteella.

Analyysissä tunnistetaan ja nimetään löytyneitä sisällöllisiä elementtejä, jotka toistuvat yleisellä tasolla. Aineiston koodauksen tai teemoittelun tulee olla systemaattista ja aineisto tulee käydä huolella läpi. Aineistolähtöisessä analyysissä aineistoa analysoidaan avoimesti ja löytyvät teemat syntyvät analyysin aikana. Analyysissä aineisto järjestetään tiiviiseen ja selkeään muotoon ilman, että sen tuoma informaatio katoaa. (Vuori, 2021.)

Elo ym. (2022, 215–225) sekä Puusa (2024, 145–156) avaavat laadullisen sisällönanalyysin vaiheita. Ensin aineistoon perehdytään kokonaisuutena kokonaiskuvan saamiseksi. Tämän jälkeen aineistosta poimitaan kaikki tutkimuskysymyksen kannalta olennaiset alkuperäisilmaukset ja ne pelkistetään poistamalla täytesanat ja tiivistämällä olennainen. Tämän jälkeen aineistoa luokitellaan koodauksen, ryhmittelyn ja teemoittelun avulla verraten pelkistettyjä ilmauksia keskenään ja etsien näistä samankaltaisuuksia tai eroavaisuuksia. Syntyneet alaluokat nimetään yksityiskohtaisesti. Syntyneitä alaluokkia verrataan keskenään yhdistelemällä samansisältöiset alaluokat yläluokiksi ja nimeämällä nämä kuvailevasti. Yhdistelevää teemoittelua eli abstrahointia jatketaan niin kauan, kuin tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimuskysymysten kannalta on olennaista. (Elo ym., 2022, 215–225; Puusa, 2024, 145–156.)

Analyysin edetessä tulisi palata alkuperäiseen aineistoon ja varmistaa, että luodut ala- ja yläluokat vastaavat varmasti alkuperäisen aineiston sisältöä (Elo ym., 2022, 215–225). Juhila (2021b) sekä Saaranen-Kauppinen & Puusniekka (2006b) muistuttavat, että teemat eivät ole automaattisesti samat kuin aineistonhankintavaiheessa mahdollisesti käytetyt teemat. Aineistolle tulee antaa tarpeeksi tilaa, jotta teemat voivat syntyä aineistosta toistuvista asioista. (Juhila, 2021b; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006b.) Koodaus tai teemoittelu ovat kuitenkin varsinaista analyysiä edeltäviä työvaiheita. Näiden jälkeen aineiston sisällöstä pyritään tekemään johtopäätöksiä, muun muassa mikä sisällöissä on kiinnostavaa, mikä yhdistävää ja mikä erottavaa. (Vuori, 2021.)

Analysoin yhteiskehittämisellä syntyneen aineiston luokkahaastattelun kysymyksiä varten oikeastaan jo aivoriihiyöskentelyn aikana. Yhteisen keskustelun myötä kysymyksille oli laadittu teemat, joiden alle kysymyksiä alettiin pohtia. Teemoja olivat tunne- ja vuorovaikutustaidot, läsnäolo- ja rauhoittumistaidot, toiminnallinen oppiminen, yhteisöllisyys ja osallisuus. Tämän jälkeen syntyneitä kysymyksiä tiivistettiin yhdistelemällä samankaltaisuuksia ja vaihtamalla sanamuotoja, jotta kysymyksistä saatiin mahdollisimman selkeitä, lyhyitä ja tiiviitä. Aivoriihiyöskentelyn jälkeen kävin kysymykset läpi vielä tilaajan edustajan kanssa.

Analysoin luokkahaastattelusta syntyneen verkkokyselyn aineiston laadullisella sisällönanalyysillä teemoitellen. Verkkokyselyssä oli jokaiseen teemaan yksi avoin kysymys eli avoimia kysymyksiä oli lomakkeella yhteensä viisi. Vastauksia tuli yhteensä 240. Kokosin aineiston Excel-taulukkoon, jossa ensin perehdyin koko aineistoon kattavasti. Tämän jälkeen aloin koodata aineiston yhtäläisyyksiä erilaisin tunnuskoodein ja kokosin näitä samankaltaisuuksia aineistoa pelkistäen erilliseen Word-tiedostoon. Näin alkoi syntyä alaluokkia. Alaluokkia oli kaiken kaikkiaan useita kymmeniä.

Alaluokkia keskenään vertaillen näistä yhdistyi yläluokkia ja yhä edelleen pääluokkia. Yläluokkia oli 29 ja pääluokkia lopulta 6. Lopulta pääluokiksi muodostuivat rauhoittumisen tukeminen, oppilaiden ääni kuuluviin, koko kouluyhteisön aktiivinen toimintakulttuuri, läsnäolevia ja kohtaavia aikuisia kouluihin, luokan ja koulun yhteishengen kehittäminen sekä tunnetaitokasvatusta yhteistyössä kotien ja opiskeluhoillon kanssa. Esimerkiksi pääluokka ”tunnetaitokasvatusta yhteistyössä kotien ja opiskeluhoillon kanssa” piti sisällään seuraavat yläluokat: ympäristön muokkaaminen tunteiden käsittelyä tukevaksi, yhteistyö kotien ja opiskeluhoillon kanssa sekä tunnetaitokasvatusta tukena pedagogiikka. Kaikki yläluokat ja näiden suhde pääluokkiin on esitelty tarkemmin kuviossa 1 liitteessä 4. Säilytin koko ajan alkuperäisen aineiston kopion koskemattomana, jotta saatoin tarvittaessa palata alkuperäiseen aineistoon. Lisäksi analyysin lopuksi peilasoin vielä syntyneitä pääluokkia suhteessa alkuperäiseen aineistoon, jotta saatoin varmistua analyysin onnistumisesta. Tarkemmin analyysiä kuvataan seuraavassa pääluvussa.

5.3 Tutkimusetiikka

Kaikessa tutkimuksellisessa työssä on pyrittävä todenmukaisuuteen ja pidettävä huoli tutkimusetiikasta läpi koko prosessin (Aaltio & Puusa, 2024, 177–188). Prosessi alkaa esitietojen keräämisestä ja esiymmärryksen rakentamisesta. Tämän kehittämistyön aihe valikoitui oman työni myötä. Työskentelen Nurmijärven kunnalla kuntatasoista kouluhyvinvointia edistävässä kehittämistyössä. Kehittämistyön pohjaksi olemme kuulleet opetushenkilöstöä sekä opiskeluhoitohenkilöstöä ja luokkahaastattelun myötä pystymme osallistamaan kehittämistyöhön myös oppilasnäkökulman. Lisäksi saamme arvokasta tietoa koulujen hyvinvoinnin nykytilasta, tarpeista ja toiveista, jota voimme käyttää oman työmme tukena ja mittaristona myös tulevaisuudessa. Varmasti minulla oli jo paljon esitietoja ja esiymmärrystä aiheesta ennalta oman työni puolesta,

mutta olen pyrkinyt tässä työssä keskittymään kattavasti ja huolellisesti saatavilla olevaan tietoon ja tuomaan julki tarvetta tälle kehittämistyölle sen myötä. Tämä opinnäytetyö on kulkenut työn ja opiskelujen välimaastossa sujuvasti ja ammattimaisesti läpi koko prosessin.

Tämän kehittämistyön tavoitteena oli selvittää millaisia toiveita ja tarpeita peruskoulujen oppilaat ja luokat kokevat oman koulunsa hyvinvoinnin kehittämiseksi. Keräsin aineistoa yhteiskehittämisen avulla aivoriihityöskentelyssä, jonka perusteella muodostin luokkahaastattelun kysymykset. Luokkahaastattelun aineisto puolestaan kerättiin verkkolomakkeen avoimien kysymysten avulla.

Yhteiskehittäminen ja aivoriihityöskentely valikoituivat luokkahaastattelun kysymysten teon tueksi, koska halusin hyödyntää moniammatillisen tiimimme ammattitaitoa kysymysten suunnittelussa. Luokkahaastattelu tulee jatkossa toimimaan myös kunnallisen kehittämistyön mittarina, joten oli tärkeää, että koko tiimi sitoutuu valittaviin kysymyksiin ja teemoihin. Yhteiskehittäminen ja aivoriihityöskentely toimivat tässä hyvin ja ideoita kertyi runsaasti. Aineistoa analysoiva teemoittelu toteutui yhteiskehittämishetkessä yhdessä tiimin kanssa, joten tuon työskentelyn lopputuloksena oli lähes valmiit kysymykset luokkahaastatteluun. Kysymysten monipuolisuutta ja kattavuutta tukee se, että ne on suunniteltu yhdessä moniammatillisen tiimin voimin, jolloin pystyttiin hyödyntämään sekä liikunta- ja hyvinvointipalveluiden että koulutuspalveluiden ammattilaisten osaamista. Jos tähän työskentelyyn olisi pystytty hyödyntämään mukaan myös opetushenkilöstöä, olisi kysymyksissä pystytty ottamaan kenties vielä paremmin huomioon kentältä tulevat havainnot ja tarpeet.

Esittelin yhteiskehittämistyöskentelyyn osallistuneille opinnäytetyön aiheen ja taustan kattavasti ennen työskentelyn aloittamista. Lisäksi pyysin heiltä suullisesti suostumuksen osallistua mukaan tähän opinnäytetyöhön, ja heillä oli mahdollisuus esittää tarkentavia kysymyksiä niin halutessaan. Minä toimin yhteiskeskustelun fasilitaattorina. Opinnäytetyön tekijä fasilitaattorina tuo tilanteeseen varmasti sekä hyviä että huonoja puolia. Tunsin aiheen hyvin ja pystyin vastaamaan esiin tulleisiin haasteisiin kattavasti, esittämään argumentteja ja perustelemaan näkemyksiäni. Toisaalta aiheen läpikotaista tuntemusta voisi käyttää myös hyväkseen ja ohjailla keskustelua haluamaansa suuntaan. Tätä en ainakaan tietoisesti tehnyt, vaan kaikilla osallistujilla oli tasavertainen mahdollisuus osallistua keskusteluun, esittää omat mielipiteensä ja olla mukana vaikuttamassa siihen, mihin suuntaan yhteiskehittämistä vietiin. Keskustelut ja työskentely käytiin hyvässä ja rakentavassa hengessä ja tilassa vallitsi luottamuksellinen ilmapiiri,

jossa jokainen sai turvallisesti olla oma itsensä. Työskentelyn lopuksi kaikki olivat tyytyväisiä ja sitoutuneita syntyneisiin kysymyksiin.

Kävin luokkahaastattelun kysymykset vielä tilaajan kanssa läpi ennen kyselyn lähettämistä kouluille. Pohdimme paljon sanamuotoja ja ilmaisua sekä sitä, haluammeko kysyä asioita luokkamuotoisesti vai koulumuotoisesti (esimerkiksi ”Meidän luokassamme otetaan kaikki mukaan” vai ”Meidän koulussamme otetaan kaikki mukaan”). Tulimme siihen tulokseen, että on hyvä laatia kysymykset yhteneväiselle linjalle, joka jatkuisi läpi koko verkkokyselyn. Päädyimme kysymään asioita luokkakohtaisesti, sillä siihen lasten ja nuorten olisi helpompi vastata ja heillä olisi asiasta tarkempaa tietoa, kuin koko koulua koskevalla arviointiasteikolla. Pohdimme paljon myös kysymysten pakollisuutta lomakkeella. Päädyimme merkitsemään kaikki kysymykset pakolliseksi, jotta voisimme varmistua siitä, että niihin vastattaisiin. Jos johonkin kohtaan ei haluttaisi vastata mitään, siihen voitaisiin merkitä esimerkiksi viiva.

Nurmijärven kunnan koulutuspalvelut linjasivat niin, ettei tässä kehittämistyössä tarvita tutkimuslupaa, koska tässä tutkitaan laajaa vastaajajoukkoa, joka vastaa kehittämistyöhön ryhmämuotoisesti, jolloin vastauksia ei voida henkilöidä yksittäiseen oppilaaseen. Edellä mainittujen syiden lisäksi kyselyn nähtiin olevan osa koulutyötä ja koska sen järjestäjänä toimi kunnan koulutuspalvelut, ei katsottu myöskään tarpeelliseksi tiedottaa erikseen oppilaiden huoltajia tai kysellä erillisiä suostumuksia tutkimukseen osallistumiseen. Tiedotin opetushenkilöstöä sekä oppilaskunnan hallituksen edustajia luokkahaastattelusta yhteisen tapahtuman yhteydessä viikolla 9. Lisäksi rehtoreita oli tiedotettu tästä jo helmikuun rehtorikokouksessa aiemmin, jotta he pystyivät jakamaan tietoa oman koulunsa opetushenkilöstölle tulevaa kyselyä silmällä pitäen jo ennakoon. Opetushenkilöstölle varsinainen ohjeistus lähti Wilmalla viikolla 10. Ohjeistukseen (liite 2) oli kirjattu lyhyt esittely luokkahaastattelusta ja kehittämistyöstä opinnäytetyötä varten. Ohjeistus kattoi koko luokkahaastattelun ohjeistuksen, myös määrällisiin kysymyksiin liittyvät ohjeet. Lisäksi ohjeistuksessa oli mainittu minun yhteystietoni, jos jollekin heräisi kysyttävää luokkahaastattelun suhteen.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2023) on luonut muistilistan hyviin tutkimuskäytänteisiin sitoutumiseen. Siinä määritellään muun muassa toimintaympäristöön, ennakointiin, aineiston käsittelyyn ja tekijyyteen liittyviä teemoja. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2023.) Nämä muistilistan kohdat toteutuvat tässä opinnäytetyössä. Kerätyt aineistot on säilytetty huolellisesti

ja asianmukaisesti aineistohallintasuunnitelman mukaisesti. Opinnäytetyön valmistuttua aineisto jää anonyymina Nurmijärven kunnan koulutuspalveluiden käyttöön, jotta sitä voidaan jatkossa hyödyntää hyvinvoinnin kehittämistyön mittarina.

Kaiken kaikkiaan näkemykseni mukaan valitut aineistonkeruu- ja analyysimenetelmät palvelivat tätä aineistoa ja sen tarkoitusta hyvin ja sain kerättyä tarpeitani vastaavan määrän aineistoa. Tutkimuseettisesti tarkasteltuna olen pyrkinyt ottamaan eettiset ratkaisut huomioon tämän kehittämistyön jokaisessa kohdassa ja kuljettamaan eettisiä valintoja avoimesti ja näkyvästi mukana läpi koko prosessin.

6 AINEISTON ANALYYSI

Tämän opinnäytetyön aineisto koostui kahdesta osasta: yhteiskehittämisellä aivoriihityöskentelystä saadusta aineistosta luokkahaastattelun kysymyksien muodostamiseksi sekä verkkokyselyllä kerätyistä avointen kysymysten vastauksista. Yhteiskehittämistyöskentelyssä ryhmätyösti aivoriihessä yhdessä ideoidut kysymykset suoraan eri teemojen alle ja näitä yhdistelemällä ja tiivistämällä syntyi luokkahaastattelun kysymykset (liite 1). Luokkahaastattelussa oli mukana myös määrällisiä kysymyksiä, joita käytetään kunnallisen kehittämistyön mittarina. Määrällinen aineisto on rajattu tämän opinnäytetyön ulkopuolelle.

Luokkahaastattelu toteutettiin verkkokyselynä, jossa oli sekä määrällisiä että laadullisia kysymyksiä. Määrällisiä tuloksia hyödynnetään kuntatasoisessa hyvinvoinnin kehittämistyössä Nurmijärvellä ja laadullinen aineisto on koottu tähän opinnäytetyöhön. Luokkahaastattelussa vastauksia saatiin 240 luokalta. Vastausprosentti oli 77 %. Seuraavaksi esittelen teemoittelun perusteella verkkokyselyn avoimista kysymyksistä koostettuja pääluokkia. Tämä luku on otsikoitu pääluokkien mukaan. Aineisto on anonymisoitu ja viittaa aineistoon suorilla sitaateilla verkkokyselyn lomakenumeroiden mukaisesti.

6.1 Oppilaiden ääni kuuluviin

Luokkahaastattelun tuloksista kävi ilmi, että oppilaat kaipaavat aikaa ja tilaa heidän mielipiteidensä esittämiseksi. Koulussa tulisi olla väyliä, joissa oppilaiden aito mielipide ja ääni tuodaan kuuluviin ja oppilaita osallistetaan koulua ja opiskelua koskevissa asioissa. Rautiainen (2017) kertookin demokratian toteutuvan, mikäli tarjotaan aikaa yhteiselle keskustelulle, kehittämiseksi ja näiden avulla syntyville uusille toimintatavoille. Lapset ja nuoret kasvavat kohti yhteiskuntamme jäsenyyttä, joten osallisuutta, vaikuttamista ja demokratiaa olisi hyvä harjoitella jo kouluiässä. Cantell (2015) muistuttaakin, että koulun tulisi ohjata oppilaita ilmaisemaan, perustelemaan, kunnioittamaan ja kuuntelemaan erilaisia näkemyksiä. Koulun pitäisi muuttaa ajatusta itsestään vain tiettyjen oppiainesisältöjen uskollisena opettajana ja avartaa katsomustaan yhteiskunnallisesti merkittävien elämäntaitojen opettamiseen.

Koulussa olisi enemmän aikaa mielipiteiden kertomiselle. (V42)

Kouluterveyskyselyiden tulokset antavat samansuuntaisia tuloksia siitä, että oppilaat valtakunnallisestikin kaipaavat enemmän kuulemis- ja vaikuttamismahdollisuuksia koulussa (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos, 2023a; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023b). Luokkahaastattelun

vastauksista oli havaittavissa hyvinvointiteemojen tiivis yhteen linkittyminen, sillä luokat kaipasivat lasten ja nuorten ääntä kuuluviin erityisesti siinä, miten liikuntaa voitaisiin lisätä koulupäiviin. Tästä voidaankin päätellä, että oppilaat kokevat liikunnan lisäämisen, toiminnallisuuden, fyysisen aktiivisuuden, osallisuuden, vaikuttamisen sekä kuulluksi tulemisen tärkeinä. Tällöin näitä arvoja ei tulisi väheksyä, vaan pikemminkin tarttua oppilaiden tarjoamaan onkeen ja tukea heidän haluaan vaikuttaa näiden sisältöjen avulla.

Kysytään asioista oppilailta. Kuunnellaan oppilaita ja ehdotuksia. Ei laiminlyödä oppilaiden mielipiteitä. Ei vähätellä oppilaita sen takia, että he ovat nuoria. Reksi kuuntelee. (V32)

Liikuntaa ja liikkumista on paljon, mutta olisi halu päästä vaikuttamaan enemmän siihen miten ja missä liikutaan. (V4)

Onnistunut kehittämistyö vaatii kohderyhmän osallistamista, jotta tarpeisiin pystytään vastaamaan aidosti ja todenmukaisesti (Lasten, nuorten ja perheiden osallisuuden koordinaatio, n.d.; Ollikainen & Säaskilahi, 2024). Lasten ja nuorten tietotaitoa tulisi hyödyntää, ei väheksyä. Peruskoulu on instituutio, joka koskettaa kaikkia Suomen lapsia ja nuoria. Lisäämällä oppilaiden osallisuutta ja osallisuuden kokemuksia, pystymme myös sitouttamaan heitä paremmin koulumaailmaan. Parhaimmillaan tällä voisi olla vaikutusta myös yhteiskunnallisesti merkittäviin asioihin, esimerkiksi koulupoissaolojen vähenemiseen tai lasten ja nuorten mielenterveyden parantumiseen.

Opettajat voisivat kuunnella enemmän oppilaita. Näin opettajat saisivat paremman otteen oppilaiden sielunelämästä. (V19)

Monet vastanneista luokista näkivät oppilaskunnat suurena vaikuttamiskenttänä koulussa. Myös Tiusanen (2025) on omassa tutkimuksessaan saanut samankaltaisia tuloksia. Oppilaskuntatyö ei kuitenkaan tavoita kaikkia oppilaita, joten koulun tulisi tarjota laajemmalti mahdollisuuksia oppilaiden osallisuuden toteutumiseen. Tiusanen (2025) tutkimuksessa havaittiin myös, että oppilaskuntien vaikuttamistyö ei välttämättä näy muille koulun oppilaille asti. Vastaava ilmiö oli havaittavissa myös luokkahaastattelun tuloksista, sillä luokat toivoivat aktiivisempaa viestintää oppilaskunnan ja luokkien välille sekä aitoa vastavuoroista vuoropuhelua, jotta asiat todella kulkisivat luokkien ja oppilaskunnan hallituksen välillä molempiin suuntiin. Tällöin aito osallisuus toteutuisi ja luokat saisivat kokea vaikuttavansa oman koulunsa asioihin. Samaa asiaa painottaa myös Alderson (2002).

Läpinäkyvyys, kun asioita käydään läpi (esim. oppilaskunnan asioita luottamusoppilaiden kanssa), niistä infotettiin muitakin oppilaita. (V28)

Kurkisen (2016) mukaan osallisuus toteutuu paremmin luokkatasolla kuin koulutasolla. Oppilaskuntatoiminnan kehittämällä pystyttäisiin vaikuttamaan parempaan osallisuuden kokemukseen koulutasolla. Luokkahaastattelussa oppilaat ideoivat myös paljon konkreettisia tapoja, miten luokassa oppilaiden ääni voitaisiin saada paremmin kuuluviin ja täten edistää heidän osallisuuttaan. Kaihari ym. (2023) ovat omassa tutkimuksessaan maininneet toimiviksi menetelmiksi muun muassa kummiluokkatoiminnan ja ohjatun välituntitoiminnan. Samat menetelmät saivat ääniä myös Nurmijärvellä. Näiden lisäksi haluttaisiin kehittää esimerkiksi anonyymeja palaute-, idea- tai mielipidelaatikoita, erilaisia kyselyitä sekä äänestyksiä.

Toisissa luokissa kokoonnutaan yhdessä aamulla miettimään päivän tavoitteita ja toimintaa. Siinä tilanteessa oppilaat saavat kertoa omia ajatuksia ja toiveita koulupäivän suhteen. (V203)

- On tärkeää, että kuunnellaan ihan kaikkia oppilaita, ei vain oppilaskunnan jäseniä (V229)

Luokkahaastattelussa ei kysytty varsinaisesti palautetta kehitettyä luokkahaastattelu -menetelmää kohtaan, mutta silti oppilaiden kuulemiseen kehitetty työkalu sai luokilta positiivisia mainintoja. Rautiainen (2017) muistuttaakin, että digitaaliset kyselyt ovat melko kevyitä toteuttaa ja ne tuovat laajasti julki oppilaiden kannan asioihin. Tämä palaute puoltaa sitä, että on perusteltua ja tarpeellista toistaa luokkahaastattelu tulevana vuosina Nurmijärvellä, jotta voidaan verrata hyvinvointityön kehittymistä sekä mitata systemaattisella kehittämistyöllä aikaansaatuja tuloksia. Yhteiskehittämistä tulisikin tehdä kaikissa projektin vaiheissa osallistaen mukaan myös oppilaat (Lasten, nuorten ja perheiden osallisuuden koordinaatio, n.d.). Nurmijärvellä kunnallisessa hyvinvointityössä huomioidaan johtoryhmien, henkilöstön, oppilaiden, opiskeluhuollon ja sidosryhmien osallisuuden toteutuminen.

- Useammin juuri tällaisia kyselyitä esimerkiksi oppilaskunnan tai kouluvalmentajan kautta (V229)

6.2 Koko kouluyhteisön aktiivinen toimintakulttuuri

Aineistosta esiin nousi selkeä tarve koko koulun yhteiselle toimintakulttuurille aina yhteisistä säännöistä ja käytänteistä yhteisiin tapahtumiin, teemapäiviin ja juhliin. Lindfors ym. (2016) toteavat myös, että yhdessä sovitut käytänteet ja toimintatavat lisäävät kaikkien koulun toimijoiden sitoutumista yhteiseen toimintakulttuuriin. Sitoutuminen on avain myös toimintakulttuurin kehittymiselle ja muutokselle. Sitoutuminen on ollut Hyvää liikkeellä -kehittämistyön tä-

män vuoden painopiste ja tehty työ alkaa toivottavasti kantaa tulevaisuudessa hedelmää hyvinvoinnin aktiivisemmän kehittämisen puolesta. Koko koulun yhteistä toimintakulttuuria ja siihen sitoutumista tarvitaan, jotta tulevaisuudessa koulu voi kehittyä.

Enemmän koko koulun yhteisiä liikuntatapahtumia (V42)

Luokat toivat vastauksissaan ilmi tarvetta koulupäivien tauottamiselle liikkeen, liikunnan, toiminnallisuuden ja fyysisen aktiivisuuden keinoin. Yhtäläinen tarve nousee esiin myös koulu-terveyskyselyistä, sillä 4. ja 5. luokkalaisista vähintään tunnin päivässä liikkuvia on alle puolet ja 8. ja 9. luokkalaisista enää alle neljännes (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2023a; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2023b). Lapset ja nuoret ovat yhteiskuntamme tulevaisuus, joten heidän hyvinvointiinsa olisi syytä panostaa jo kouluiästä alkaen. Lisäksi kouluikäisenä saatu liikuntakasvatus ja hyvinvointiopetus mahdollistaa terveemmän ja hyvinvoivemman aikuisuuden. Saman tuloksen on saanut myös Hannula (2023). Opetuksen tauottamisella ja oppituntien liikkeellä on todettu olevan merkittäviä vaikutuksia myös keskittymiseen ja sitä myötä oppimisen tukemiseen. Pienillä arkisilla muutoksilla opetushenkilöstö pystyy tukemaan lasten ja nuorten kehitystä kohti hyvinvoivempaa koululaisuutta.

Jumppanurkkaus joka luokkaan: nostaa painoja, vetää leukoja, tehdä kyykkyjä. Tehtävien välissä saisi käydä jumppaamassa. (V39)

Perusopetuksen opetussuunnitelma omalta osaltaan velvoittaa opetushenkilöstöä huomioimaan opetuksessaan toiminnallisuuden ja toiminnallisuutta tukevat työtavat. Opetussuunnitelmassa oppilaat nähdään aktiivisina toimijoina ja toiminnallisuuden kerrotaan edistävän muun muassa motivaatiota, oppimisen iloa sekä mahdollisuuksia luovaan ajatteluun. (Opetushallitus, 2014.) Savolainen ym. (2018) kehottavat pohtimaan toiminnallista oppimista laajemmin, kuin vain luokkahuoneessa tapahtuvana liikuntana. Toiminnalliseen oppimiseen voidaan liittää myös keskustelu, vuorovaikutus, oppilaan vastuun lisääminen, yhteistoiminnallisuus sekä mielikuvi- tus ja oman ajattelun korostaminen. Täten huomataan, että nämä hyvinvoinnin osa-alueet linkittyvät hyvin vahvasti toisiinsa ja toimivat toisiaan tukien. Liikkeen ja aktiivisuuden lisääminen koulupäivään edesauttaa huomaamatta esimerkiksi yhteisöllisyyden tai osallisuuden kokemuksen toteutumista, jolloin kokonaisvaltainen hyvinvointi lisääntyy.

Taukojumppia tunneilla, enemmän tapahtumia esim. opettajat vs. oppilaat. (V169)

Toiminnan ja liikkeen lisäämiseksi luokat ehdottavat aktivoivia välitunteja, ohjattua välitunti- toimintaa, liikuntatuntien lisäämistä sekä toiminnallisia opetusmenetelmiä. Lisäksi he toivovat,

että koulun välineistössä ja kalustuksessa olisi huomioitu liikkumisen mahdollisuudet ja liikkeeseen kannustaminen. Oppilaat ovat luokkahaastattelussa päässeet tuomaan esille myös konkreettisia ideoita ja ehdotuksia toiminnallisuuden ja liikkeen lisäämiseksi koulupäiviin. Heidän ideoitaan tulisi kuulla ja toteuttaa, jolloin myös osallisuuden kokemus lisääntyisi ja oppilaiden oma ääni pääsisi konkreettisesti toteutumaan koulu yhteisössä.

Välkkäritoiminnan lisääminen. Jos ei valmista toimintaa, niin voi itse keksiä ja ottaa muut mukaan. (V2)

Koulun käytävillä voisi olla esteratoja tai puolapuita, joissa voisi käydä liikkumassa. (V57)

6.3 Läsnoolevia ja kohtaavia aikuisia kouluihin

Luokat toivat pitkälti julki opetushenkilöstön kiireen, kohtaamattomuuden ja läsnäolon puutteen. Kuten Tomperi kollegoineen (2022) totesi, pahimmillaan tämä aiheuttaa yhteyden menettämisen oppilaisiin ja opetushenkilöstöltä jää merkittäviä asioita huomaamatta. Nurmijärvellä kouluissa on kohtalaisen hyvä aikuisresurssi ja siihen on panostettu viime vuosina erityisesti palkkaamalla opetukseen sitoutumatonta henkilöstöä sekä tukemalla yhteisopettajuutta (Nurmijärven kunnan rehtoreiden kehittämispäivä, henkilökohtainen tiedonanto, 10.4.2025). Huomionarvoista onkin, miksei tämä aikuisresurssin lisääminen välity kohtaamisena ja läsnäolona oppilaille ja luokille asti – määrä ei korvaa laatua?

Lapset voivat pyytää apua aikuisilta, saa purkaa tunteitaan painimalla/nyrkkeilemällä, enemmän aikuisia, joiden kanssa voisi puhua, joskus koulupäivän jälkeen koululla on paikalla aikuisia, joille voi kertoa tunteistaan, opettajat eivät olisi niin kireitä, vaan löysempiä. (V38)

Lakkala (2019) ja Parhiala (2020) korostavat kouluissa tapahtuvaa ennaltaehkäisevää työtä tukemaan oppilaiden hyvinvointia. Tämä aineisto tukee Parhialan (2020) tutkimustulosta siitä, että aika käytetään tällä hetkellä enemmän korjaavaan kuin ennaltaehkäisevään työhön. Vaikka kouluihin on palkattu enemmän opetukseen sitoutumatonta henkilöstöä, tämä panostus ei vielä näy oppilaille asti. Olisi tärkeää kouluttaa ja sitouttaa henkilöstöä huomaamaan oppilaiden tarve kohtaamiselle, kuuntelemiselle, kuulluksi tulemiselle sekä vuorovaikutteiselle keskustelulle. Onko voinut käydä myös niin, että opetushenkilöstö ei enää kohtaakaan oppilaita samalla tavalla kuin ennen, koska kouluihin on palkattu lisäresurssia tätä tukemaan – opettajien ei tarvitse? Vaikka koulun aikuisresurssiin panostetaan, se ei poista sitä faktaa, että jokaisella koulussa työskentelevällä aikuisella tulisi olla velvollisuus kohdata lapset ja nuoret ja olla heille

läsnä. Koulun aikuinen voi pahimmillaan olla oppilaan ainut turvallinen aikuiskontakti päivän aikana. Tämä vastuu täytyy jokaisen koulussa työskentelevän olla valmis kantamaan.

Että aikuisilla olisi aikaa kuunnella, jos oppilas haluaa keskustella esim. huolistaan. (V23)

Aineistosta nousee esiin myös aikuisen vahva esimerkin voima: koulun aikuisten tulee pysyä rauhallisena ja toimia esimerkillisesti kaikissa tilanteissa. Samoista asioista muistuttavat myös Karjalainen kollegoineen (2022). Opetushenkilöstö koostuu ammattilaisista, joiden tulisi pystyä tunnistamaan ja hallitsemaan omat tunteensa sekä näyttämään esimerkkiä omalla toiminnallaan myös oppilaille. ”Ajattele ennen kuin toimit” on hyvä ohjenuora kaikille tunteiden säätelyyn, mutta tämä yhdistettynä koulun hektiseen arkeen ja nopeasti vaihtuviin tilanteisiin, ohjenuora voi olla koulumaailmassa helpommin sanottu kuin tehty. Oppilaiden havaitsemista ajatuksista voitaneen päätellä, että opetushenkilöstö kaipaisi koulutusta myös omien tunteiden tunnistamisen ja säätelyn tueksi, jotta he pystyisivät parhaalla mahdollisella tavalla tukemaan näissä taidoissa myös oppilaita.

Näyttämällä esimerkkiä rauhallisesta käytöksestä ja toimimalla ”rauhanturvaajina”. (V96)

6.4 Luokan ja koulun yhteishengen kehittäminen

Yhtenä pääteemana aineistosta nousi luokan keskinäisen sekä koko koulun sisäisen yhteishengen kehittämisen tarve ja toive. Luokkayhteisöön ja kouluyhteisöön kuulumista kartoitetaan myös kouluterveyskyselyissä ja luokkahaastattelun tulokset ovat näiden kanssa yhteneviä (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2023a; Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2023b). Tuloksien perusteella luokat näkivät tarpeelliseksi paitsi oman luokan sisäisen yhteisen toiminnan mahdollistamisen, myös luokkien sekoittamisen sekä oppilaiden keskinäisen yhteistoiminnan ja -työn koko koulun kesken. Tähän ratkaisuksi nähtiin muun muassa erilaisten välituntien järjestäminen, ohjattu välituntitoiminta sekä yhteiset tapahtumat, tempaukset, teemapäivät ja juhlat. Koronavuodet ajoivat koulumaailmaa enemmän luokkakohtaiseen yhteisöllisyyteen ja nyt on suuri tarve avata yhteisöllisyyttä koskemaan myös laajempaa joukkoa. Oppilaiden vastauksissa oli viitteitä myös koko kunnan tasolla kaivattavaan yhteisöllisyyteen, esimerkiksi koulujen välisen kilpailujen muodossa.

Luokkia sekoitettaisiin, työpajoja luokka-asteittain, enemmän yhteistä tekemistä, yhteiset aamunavaukset, liikuntapäivä/kisoja, luokkien välisiä kisoja (V3)

Rautiainen (2017) korostaakin, että osallisuuskasvatuksella pyritään lisäämään tunnetta yhteisöön kuulumisesta. Tässä jälleen oiva esimerkki siitä, miten hyvinvoinnin teemat linkittyvät toisiinsa ja kulkevat käsi kädessä. Vaikka koulun arki on hektistä ja tapahtumarikasta, tulisi silti pitää nämä kaikki osa-alueet mielessä ja aktiivisesti koko koulun tasolla niitä kehittää. Kaikkea ei tarvitse viedä eteenpäin samanaikaisesti, mutta kuten jo todettua, teemojen edistämiset tukevat toinen toisiaan. Näin huomaamatta kehittyi useampikin osa-alue.

- Koulussa järjestettäisiin useammin erilaisia tapahtumia, joissa oppilaat sais olla mukana järjestämässä. Tehtäisiin pihalla jotain yhdessä. (12)

Myös yhteishenkeä ja yhteisöllisyyttä koskien luokkien vastauksista nousi vahvasti esiin se, kohtaako aikuinen oppilaat. Lindberg (2023) korostaakin yksinkertaisen ”Mitä kuuluu?” -kysymyksen voimaa. Sama huomio nostettiin esille myös luokkien vastauksissa. Yhteisöllisyys, läsnäolo, osallisuus, kuunteleminen tai kohtaaminen ei aina vaadi isoja ponnisteluja tai varta vasten varattua tilaa tai aikaa – usein riittää pelkkä pysähtyminen, katsekontakti, hymy ja kuulumisten kysyminen. Tähän jokaisella koulun työntekijällä tulisi olla omassa arjessaan aikaa.

Aikuiset voisivat olla kiinnostuneita aidosti oppilaiden tunteista ja siitä mitä heille kuuluu. (V73)

Toisena näkökulmana kohtaamiseen aineistosta nousi oppilaiden keskinäinen arvostava kohtaaminen, toisen huomioon ottaminen ja hyvät tavat. Myös Hoikan (2018) tutkimuksen mukaan tämä on olennainen osa hyvän luokkahengen syntyä. Miten tämän saisi vietyä käytäntöön asti? Oppilaiden tiedostaminen ja asian tunnustaminen lienee ensimmäinen askel. Tämän jälkeen käytännön taitojen jalkauttamisessa tukee esimerkiksi koulun henkilöstön tuki, ProKoulu -toiminta tai muut tavoiteltavat palkkiot sekä oppilaiden kasvaminen ja ajatuksien avartuminen iän myötä.

oppilaiden pitäisi ottaa paremmin muiden oppilaiden tunteet huomioon (V128)

6.5 Tunnetaitokasvatusta yhteistyössä kotien ja opiskeluhuollon kanssa

Perusopetuksen opetussuunnitelma velvoittaa opettamaan myös tunnetaitoja (Opetushallitus, 2014). Nurmijärvellä luokat kokivat, että tunne- ja vuorovaikutukseen liittyviä hyvinvoinnin taitoja tulisi opettaa oppitunneilla säännöllisesti ja systemaattisesti. Tällä hetkellä Nurmijärven kunnan (2016) paikallisessa opetussuunnitelmassa tunne- ja vuorovaikutustaitojen opetus sisällytetään eri oppiaineiden ja vuosiluokkien sisälle. Oppilaiden toiveisiin pyritään kuitenkin vas-

taamaan pian, sillä Nurmijärven kunnan paikalliseen opetussuunnitelmaan on tekeillä vielä tämän kevään aikana tarkennuksia tunne- ja vuorovaikutustaitojen opettamisen osalta (Nurmijärven kunta, 2024d).

Vaikka opetussuunnitelmat ovat tähän asti velvoittaneet hyvinvointitaitojen opetukseen kouluissa, oppilaat kokevat tämän riittämättömänä. Syitä voivat olla esimerkiksi opettajien osamattomuus, kiire ja ajan puute sekä kokemus, ettei tunne- ja vuorovaikutustaitojen opettaminen ole olennaista. Minkkinen (2015) muistuttaakin, että opettajia kouluttamalla tulisi varmistaa, että laadukas hyvinvointityö kouluissa voisi toteutua. Nurmijärvellä paikallisen opetussuunnitelman liitteeksi rakennetaan myös hyvinvointitaitojen opetusta tukeva materiaalipankki ja opetushenkilöstölle tarjotaan koulutusta aiheeseen. Toivottavasti nämä tarkennukset auttavat opetushenkilöstöä tukemaan oppilaiden kaipaamaa tunne- ja vuorovaikutustaitojen opetusta paremmin jatkossa.

Lisää tunnetaitotehtäviä ja -tunteja, joissa pääsee kertomaan omista tunteistaan ja ajatuksistaan. (V95)

Perusopetuksen tehtäväksi määritellään muun muassa hyvinvoinnin edistäminen yhteistyössä kotien kanssa. Koulussa hyvinvoinnin edistäminen katsotaan yhteisöllisen opiskeluhoillon tehtäväksi, jolloin koko kouluyhteisö omalta osaltaan vastaa hyvinvoinnin edistämisestä. (Opetushallitus, 2014). Nurmijärvellä aineistosta nousee esiin huoli opiskeluhoitohenkilöstön pysyvyydestä, riittävydestä sekä kohtaamisen mahdollisuuksista. Oppilaat toivoisivat, että opiskeluhoitohenkilöstö olisi enemmän läsnä koulujen arjessa ja heidän puoleensa voisi kääntyä matalammalla kynnyksellä tarpeen vaatiessa. Kouluterveyskyselyissäkin (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2023a; Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2023b) nousee huoli lasten ja nuorten pahoinvoinnin lisääntymisestä ja mielenterveyden haasteista. Kaikkiin haasteisiin ei voida vastata lisäämällä opetukseen sitoutumatonta henkilöstöä kouluihin, vaan tarvitaan myös terveydenhuoltohenkilöstön osaamista, tukea ja aikaa.

Kuraattoreita voisi olla useampi. Kuraattori voisi näkyä enemmän koulun ja luokkien arjessa. Oppilaille annettaisiin kaksi kertaa lukuvuoden aikana kyselylomake, jossa voisi kertoa halunsa päästä kuraattorin kanssa juttelemaan. (V214)

6.6 Rauhoittumisen tukeminen

Karjalaisen ym. (2022) mukaan yksi tehokkaimmista keinoista käytöshaasteiden ennaltaehkäisyssä on tunne- ja vuorovaikutustaitojen opettaminen. Tätä toivoivat myös luokkahaastatelluun vastanneet luokat oppilaineen. Ei voida olettaa, että oppilaat oppivat rauhoittumiseen ja

keskittymiseen liittyviä taitoja riittävästi kotona tai muissa yhteiskunnan palveluissa koulun ohella. Myös koulun täytyy kantaa kortensa kekoon. Koululuokassa voi ilmetä keskittymiseen tai rauhoittumiseen liittyviä haasteita, joita ei koulun ulkopuolella muuten ilmene. Lisäksi oppilaiden tarpeet muuttuvat iän tuomien muutosten myötä ja herkästi esimerkiksi lisääntynyt ruutu-aika voi lisätä myös levottomuutta tai keskittymättömyyttä oppilaisissa. Siksi on tärkeää, että koulussa käytetään aikaa läsnäolo- ja rauhoittumistaitojen opettamiseen ja oppimiseen sekä näitä harjoitellaan tuetusti läpi koko perusopetuksen.

Kertoa oppilaille, miten rauhoittua. Toteuttaa rauhoittumisharjoituksia oppitunneilla. (V58)

Oppilaat kokivat tärkeänä rauhoittumisen tukemisen keinona myös positiivisen palautteen, kannustamisen ja palkitsemisen motivoitina. Osassa Nurmijärven kouluista toimiva ProKoulu -toiminta tukee toivottua käyttäytymistä positiivisen palautteen ja palkitsemisen avulla. ProKoulu -toiminnassa on yhteinen tavoite, jota kohti pyritään oppilaiden toivotun käytöksen huomaamisella ja palkitsemisellä. Kun luokka on saavuttanut yhteisen tavoitteen, siitä seuraa palkinto. (ProKoulu.) ProKoulun ajatusmallia voisi laajentaa koskemaan myös yleisemmällä tasolla kouluhyvinvointiin liittyviä teemoja. Tällöin tämä tukisi myös luokkahaastattelussa esiin nousseita toiveita ja tarpeita hyvinvoinnin kehittämiseksi kaikissa Nurmijärven peruskouluissa.

Luokan yhteinen palkintojärjestelmä. Siitä tulee hyvä mieli, eikä huvita kiukutella kun on yhteistä kivaa luvassa. Koululle yhteinen taulu, jossa olisi erilaisia lohduttavia asioita luettavana. (V171)

Luokat kaipasivat kouluympäristöön myös fyysistä muutosta rauhoittumista tukevampaan suuntaan. Karjalainen kollegoineen (2022) ohjaa samaan suuntaan. Nykyaikana oppilaat kärsivät enemmän keskittymättömyyden tuomista haasteista, jolloin tulisi kiinnittää entistä enemmän huomiota ympäristön aistiärsykkeiden minimoimiseen, kalustukseen sekä ympäristön sijoitteluun ja muokkaamiseen oppimista tukevaksi. Yhdistettynä yhteisopettajuuteen kannustavaan toimintatapaan, tämä voi asettaa haasteita – miten järjestää fyysisen luokkatilan toiminnot tukemaan samanaikaisesti yhteisopettajuutta, yhdessä tekemistä ja toimimista isommalla oppilasporukalla, mutta samaan aikaan myös tukemaan keskittymistä ja rauhoittumista. Lisähaasteen tähän kaikkeen tuo vallitsevat säästötoimenpiteet ja tiukalla olevat kukkaronnyörit. Pieniläkin muutoksilla voidaan saada aikaan merkittävää edistystä ja päästä asteittain kohti parempaa lopputulosta.

Kiva jos pääsee hakkaamaan nyrkkeilysäkkiä tarvittaessa. (V4)

7 YHTEENVETO JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET

Tässä luvussa vedän kehittämistyöni tuloksia yhteen. Esittelen tiiviisti johtopäätökset, kehittämisehdotukset sekä tuotoksena syntyneen luokkahaastattelu -menetelmän. Johtopäätöksiä teen analyysin ja tulosten perusteella yhteen vetäen ja aineistoon peilaten. Näiden pohjalta rakennan kehittämisehdotuksia niin koulukohtaisesti kuin kunnan tasollakin. Luvun lopuksi esittelen tarkemmin opinnäytetyön tuotoksena syntyneitä luokkahaastattelu -menetelmää ja siihen liittyvää pohdintaa sekä käytännön ohjeistusta.

7.1 Johtopäätökset

Tässä kehittämistyössä halusin selvittää oppilaiden näkemyksiä kouluhyvinvoinnin kehittämiseen. Tavoitteenani oli oppilaita osallistaen kartoittaa, millaisia toiveita ja tarpeita heillä on kouluhyvinvoinnin kehittämiseen heidän koulussaan tulevaisuudessa. Lisäksi kehittämistyön tavoitteena syntyi osallistava menetelmä, jolla tuodaan oppilaiden ääni kuuluviin. Vaikka luokat ovat vastanneet luokkahaastatteluun oman luokkansa lähtökohdista käsin, voidaan perusteellisen analyysin perusteella tehdä yleistyksiä koskemaan kaikkia Nurmijärven kunnan peruskouluyksiköitä, sillä yhteneväisyyksiä on havaittavissa paljon. Tulokset osoittavat, että oppilailla on paljon ajatuksia ja ideoita oman koulunsa hyvinvoinnin edistämiseksi, mutta näitä ei hyödynnetä koulu yhteisön toiminnan suunnittelussa riittävästi.

Osallisuus ja yhteisöllisyys ovat vahvasti yhteydessä koulun arkeen ja hyvinvointityöhön (Kiilakoski, 2022; Riipinen, 2023; Stenvall, 2021). Oppilaat kaipaavat tarvetta tulla kuulluksi, yhteisöllisyyttä, läsnäolevaa kohtaamista sekä osallisuuden kokemusta. Oppilaat haluavat osallistua koulun arjen kehittämiseen. Aito mahdollisuus vaikuttaa, lisää kokemusta merkityksellisyydestä, yhteisöllisyydestä, turvallisuudesta ja läsnäolosta. Näillä kaikilla osa-alueilla on vaikutusta oppilaiden kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin ja sen kokemiseen. Tämä vahvistaa käsitystä siitä, että osallisuutta ei voida nähdä vain rakenteisiin kuuluvana osana, vaan se kuuluu aidosti kaikille koulun toimijoille (Turja, 2007; Cantell, 2015).

Kerätystä aineistosta havaitaan myös koko koulu yhteisön roolin korostuminen. Yksittäiset toimijat eivät ole niinkään merkityksellisiä tai niiden toimilla ei nähdä olevan pitkäkestoista vaikutusta, vaan korostetaan yhteisössä piilevää voimaa. Tämä tukee Lindforsin ym. (2016) näkemystä koulu yhteisön sitoutumisen vaikutuksesta yhteisöllisyyden ja hyvinvoinnin edistämiseen

(Lindfors ym., 2016). Yhteisöllisyys, yhdessä tekeminen ja positiivinen kohtaaminen ennaltaehkäisevät kiusaamista ja yksinäisyyttä sekä lisäävät kouluun kiinnittymistä ja oppimisen iloa. Yhteisöltä oppilaat toivovat kohtaamista ja yhteistä aikaa – aikaa yhdessä toisten oppilaiden kanssa sekä aikaa yhdessä turvallisten ja kohtaavien aikuisten kanssa. Myös Tomperi ym. (2022) korostavat kohtaamisen merkitystä turvallisen koulun ja oppimista tukevan yhteisön rakentumisessa.

Erilaiset kouluhyvinvointiin liittyvät teorit, kuten Konun (2002) näkemys kokonaisvaltaisesta kouluhyvinvoinnista sekä Leskisenojan (2024) esittelemä PERMA+H-teoria, tukevat aineistosta nousseita oppilaiden toiveita (Konu, 2022; Leskisenoja, 2024). Oppilaat kaipaavat lopun viimein melko yksinkertaisia asioita, kuten esimerkiksi kuulumisten kysymistä, taukojumppaa, yhteistä keskustelua, ymmärtämistä, positiivista palautetta, mielipiteiden kysymistä sekä hiljaisia hetkiä koulun arkeen. Tässä havaitaan se, että oppilaat eivät toivo mahdottomia muutoksia, vaan pienillä muutoksilla saadaan aikaan merkittävää kehitystä ja isoja vaikutuksia. Hyvää ilmapiiriä rakentavat pienet arjen ilot ja teot sekä yhteinen vastuu koko koulun hyvinvoinnista.

Aineiston analyysi osoitti, että koulujen välillä on isoja eroja siinä, miten hyvinvoinnin eri teemoja, yhteisöllisyyttä ja osallisuutta hyödynnetään koulujen arjessa. Tämä vahvisti Hyvää liikkeellä -kehittämistyön jo olemassa olevaa käsitystä aiheesta perustuen koulujen tekemiin lukuvuosisuunnitelmiin (Nurmijärven kunta, 2024c). Kunnallista kehittämistyötä hyvinvoinnin edistämiseksi tarvitaan, jotta koulut pystyvät yhtenäisesti kehittymään, hyviä käytänteitä jaetaan koulujen kesken ja hyvinvointia tukevia toimenpiteitä pystytään juurruttamaan pysyviksi tavoiksi koulujen arkeen.

Luokkahaastattelu osoittautui onnistuneeksi keinoksi kerätä oppilailta tietoa hyvinvointityön tarpeista ja toiveista. Menetelmä mahdollisti koko luokan osallistumisen ja oppilaat kokivat tulevansa kuulluiksi. Tämä mahdollisti osallisuuden kokemuksen, joka on yhteydessä sekä yksilön että yhteisön hyvinvointiin (Pietarinen ym., 2008; Silvola & Tahvanainen, 2024). Kaikkia oppilaita osallistavat toimivat menetelmät mahdollistavat osallisuuden rakentamisen osaksi koko koulun arkea.

Kokonaisuudessaan voidaan todeta, että osallisuuden lisääminen ja kouluhyvinvoinnin kehittäminen edellyttävät kouluilta suunnitelmallisuutta, aitoa halua kehittää omaa toimintaansa sekä rakenteita, jotka mahdollistavat osallistavat toimintatavat. Luokkahaastattelu toimii konkreettisena työkaluna, jota voidaan hyödyntää sekä koulukohtaisella että kuntakohtaisella tasolla.

On tärkeää, että tulevaisuudessa oppilailta kerättyä tietoa hyödynnetään kunnallisessa hyvinvoinnin kehittämistyössä sekä heidän osallistumisensa tähän mahdollistetaan myös jatkossa. Tämä tukee osallisuuden kulttuurin jalkauttamista ja juurtumista osaksi kaikkien Nurmijärven koulujen kokonaisvaltaista toimintakulttuuria.

7.2 Kehittämisehdotukset

Oppilaiden vastaukset ja aiempi teoretieto antavat pohjan useille konkreettisille kehittämisehdotuksille, joilla koulut voivat tukea kouluyhteisön hyvinvointia ja vahvistaa oppilaiden osallisuuden kokemusta. Oppilaat kokivat merkittäväksi hyvinvointia edistäväksi tekijäksi kouluissa kohtaavan ja kuuntelevan aikuisen. Paras ratkaisu lienee olisi lisätä aikuisia kouluihin, pienentää ryhmäkokoja sekä rakentaa vuorovaikutukseen kannustavia lisätiloja, mutta realiteetit huomioiden, kouluihin tulisikin kehittää rakenteita, jotka mahdollistavat oppilaan ja aikuisen luontevan vuorovaikutuksen koulupäivän aikana. Näissä rakenteissa olisi olennaista huomata, että jokainen oppilas tulee koulupäivän aikana kohdatuksi. Tällaisia voisivat olla esimerkiksi erilaiset pienryhmissä tapahtuvat keskustelut tai luokan yhteinen aamunavaustuokio, jossa jokaisella oppilaalla olisi mahdollisuus kertoa kuulumisistaan. Myös yhteisopettajuus tai tiimiopettajuus lisäisi aikuisten määrää luokassa sekä mahdollistaisi enemmän kohtaamista oppilaiden kanssa.

Oppilaat kaipasivat koulu arkeen lisää yhteisöllisyyttä edistäviä toimintamalleja. Luokan sisäistä yhteisöllisyyttä voitaisiin edistää esimerkiksi yhteisillä pelihetkillä, leikeillä, ryhmätehtävillä tai haastetehtävillä. Koulun tasolla yhteisöllisyyttä edistäisivät oppilaiden osallistaminen osaksi tapahtumien, juhlien ja teemapäivien suunnittelua ja näiden toteutusta, yhteinen välituntitoiminnan suunnittelu ja toteuttaminen sekä erilaiset arkea piristävät tempaukset koulun arjessa. Myös koulujen välisillä tapahtumilla ja projekteilla lisättäisiin sekä koulun keskinäistä yhteisöllisyyttä, mutta myös kiinnittymistä muihin kouluihin kunnan tasolla.

Luokkien toiveissa oli myös hyvinvointiin liittyvien taitojen opettaminen systemaattisesti kaikilla vuosiluokilla sekä mahdollisuus näiden taitojen harjoitteluun. Tähän Nurmijärvellä ollaan vastaamassa ensi lukuvuonna kunnan yhteisellä hyvinvoinnin vuosikellolla, jonka on tarkoitus ohjata opettajia huomioimaan hyvinvointitaitojen opetus osana lukuvuoden aikataulutusta sekä tukea opetusta tarjoamalla tukimateriaalia hyvinvointitaitojen opetuksen tueksi. Jatkossa tämän kehittymistä olisi tärkeää seurata sekä muokata materiaalia saadun palautteen pohjalta. Hyvinvointitaitojen opettaminen vaatii jatkossa myös systemaattista ja pitkäjänteistä opetushenkilöstön kouluttamista. Lisäksi tulevaisuudessa tulisi hyödyntää enemmän kunnan sisältä löytyvää

osaamista ja pyrkiä jakamaan tätä koulujen kesken, sillä paljon hyvää Nurmijärvellä jo tehdään ja osataan.

Oppilaiden osallistamisen kannalta olisi olennaista huomioida, että koulun arjessa annetaan mahdollisuuksia oppilaiden mielipiteiden kuulemiselle ja näiden huomioon ottamiselle. Oppilailta kysyttäisiin palautetta, ideoita, ajatuksia, toiveita ja tarpeita esimerkiksi yhteisten kuulemistilaisuuksien, erilaisten boksien tai kyselyjen muodossa ja näiden jälkeen heille annettaisiin mahdollisuus osallistua myös toiminnan tarkempaan suunnitteluun ja toteutukseen. Luokka-haastattelu tulee jatkossa toimimaan yhtenä työkaluna tähän. Lisäksi oppilaskuntatoiminnassa olisi hyvä ottaa jatkossa huomioon toiminnan läpinäkyvyys ja avoimuus, jolloin oppilaskunnan hallituksen päätöksistä tiedotettaisiin kaikkia luokkia systemaattisesti ja avoimesti.

Yhteistyötä kotien kanssa olisi hyvä kehittää osallistavampaan ja yhdessä tekevämpään suuntaan. Tätä edesauttaisivat yhteiset tapahtumat, teemapäivät sekä vanhempainillat, jossa olisi mahdollisuuksia ja aikaa yhteiselle keskustelulle, kohtaamiselle sekä avoimelle läsnäololle. Vanhempainilloissa olisi esimerkiksi konkreettisia tilanteita lasten ja nuorten arjesta, jolloin pohdittaisiin mitä vanhemmat voivat omalta osaltaan tehdä tukeakseen oppilaiden hyvinvointitaitoja edellä mainituissa tilanteissa. Haasteena onkin se, miten saadaan runsaslukuisesti vanhempia paikalle ja eritoten miten saada paikalle ne vanhemmat, jotka näitä tapaamisia eniten tarvitsisivat. Näissä tilaisuuksissa olisi hyvä olla paikalla myös opiskeluhoito, joka on koulun aktiivinen toimija. Opiskeluhoiton ja luokkien välistä yhteistyötä voisi myös tehostaa esimerkiksi yhteistyötunneilla, joissa käsiteltäisiin hyvinvointitaitoja. Yhteistyössä on voimaa ja siihen kannattaisi panostaa.

Fyysisen aktiivisuuden ja toiminnallisuuden lisäämiseksi oppilaat toivoivat aktiivisia välitunteja, jolloin olisi käytössä monipuolisia välineitä sekä ohjattua välituntitoimintaa. Samankaltaisia toimintoja kaivattiin myös oppitunneille: taukojumppaa, jumppavälineitä, käytävätyöskentelyä, ulkotunteja sekä liikkumista tukevaa välineistöä esimerkiksi jumppapalloja istuimiksi. Myös opetushenkilöstön koulutusta toiminnallisen oppimisen käyttöön ja menetelmiin tulisi lisätä, jolloin heillä olisi taitoa tukea istumisen tauottamista ja toiminnallisuutta omassa opetuksessaan. Aktiivisuuden ja toiminnallisuuden ohella huomiota tulisi kiinnittää myös rauhoittumiseen ja läsnäolon korostamiseen. Oppilaat toivoivat esimerkiksi hiljaisia välitunteja tai rauhoittumishuoneita sekä hetkiä arkeen, jolloin on mahdollisuus vain olla ja rauhoittua.

Toisten huomioimiseen, hyvän huomaamiseen, yhdessä toimiseen sekä kannustavaan palautteeseen koko kouluyhteisössä voisi panostaa laajentamalla ProKoulu -toimintaa kaikkiin Nurmijärven kouluihin. Tämän jälkeen koulut voisivat konsultoida toisiaan ja monistaa toimivia ratkaisuja toisiin kouluihin. Tämä lisäisi koulujen välistä yhteisöllisyyttä myös kunnan sisällä.

Kaiken kaikkiaan olennaista on, että koulut tarttuvat oppilaiden esille tuomiin tarpeisiin ja toiveisiin ja ottavat nämä huomioon tulevaa suunnitellessaan. On hyvä tehdä oppilaille näkyväksi, että koulun toteuttamat ideat ja ajatukset ovat peräisin luokkahaastattelusta ja oppilaiden omista ajatuksista ja toiveista. Luokkahaastattelun tuloksia olisi hyvä käydä esimerkiksi oppilaskunnan hallituksen tai muun sopivan oppilasryhmän kanssa läpi ja pohtia, mihin niistä voitaisiin juuri meidän koulussamme tarttua ja miten asiaa tulisi viedä eteenpäin. Tämä osallistaisi heti oppilaat mukaan kehitysprosessiin ja täten toisi oppilaille vaikutusmahdollisuuksia.

Edellä esiteltyt kehitysehdotukset koskevat pääsääntöisesti koulutasoa, mutta kunnallisella tasollakin voidaan tehdä toimia hyvinvointityön edistämiseksi kouluissa. Kunnallisella tasolla voidaan luoda rakenteita, jotka tukevat ja ohjaavat koulujen systemaattista hyvinvointityötä. Tällaisia ovat esimerkiksi hyvinvoinnin näkökulmien tuominen osaksi viikoittaista koulun yhteistä yhteissuunnittelu-aikaa. Tämä mahdollistaisi tilan ja ajan kouluyhteisön yhteiselle hyvinvointikeskustelulle. Lisäksi toimiva tiimirakenne mahdollistaisi kouluissa sen, että hyvinvointiin panostetaan oman tiimin voimin ja sitä kehitetään systemaattisesti eteenpäin. Säännöllinen ja kaikille yhteinen hyvinvointitaitoihin liittyvä koulutus toisi opetushenkilöstölle varmuutta hyvinvointitaitojen opetukseen sekä kaventaisi opetushenkilöstön keskinäisiä eroja osaamisen suhteen. Lisäksi kunnan tasolla olisi hyvä tarjota opetushenkilöstölle yhteisiä tilaisuuksia, joissa he voivat verkostoitua, jakaa hyvää omasta arjestaan sekä oppia toisilta. Hyvinvointitaitotunnin lisääminen jokaiselle vuosiluokalle osaksi paikallista opetussuunnitelmaa tarjoaisi jokaiselle oppilaalle tasavertaisen mahdollisuuden oppia ja harjoitella hyvinvointiin liittyviä taitoja. Tämä toisi hyvinvoinnin pysyväksi osaksi koulujen arkea ja toimisi jatkumona edellä kuvatuille kehittämis ehdotuksille.

Tärkeänä näkökulmana hyvinvoinnin kehittämiseksi on myös henkilöstön oman hyvinvoinnin tukeminen – tämä onkin suunniteltu Hyvää liikkeellä -kehittämistyön viimeisen lukuvuoden painopisteeksi. ”Hyvinvoivat aikuiset kasvattavat hyvinvoivia lapsia”, sanotaan. Hyvinvointi lähtee meistä aikuisista ja vasta kun me voimme hyvin, pystymme opettamaan hyvinvointitaitoja myös oppilaille. Tulisikin huolehtia siitä, että opetushenkilöstö on jaksavaa ja hyvinvoivaa

ja heidän hyvinvointiaan tuetaan erilaisin keinoin. Tukimuotoja ovat esimerkiksi työterveyspalveluiden varmistaminen, tyhy-toiminnan edistäminen, liikkumisedut, koulutukset sekä yhteistyökäytänteiden vahvistaminen sekä koulun sisällä että kuntatasolla.

Kehittämis ehdotusten jalkauttamisessa ja juurruttamisessa olennaista on huomioida kouluissa vallitseva tilanne ja tarjota tukea jalkauttamisen ja juurtumisen oheen. Hyvää liikkeellä -kehittämistyön on suunniteltu jatkuvan Nurmijärvellä vielä kahden seuraavan lukuvuoden ajan, joten siinä työskentelevät hyvinvoinnin ammattilaiset toimivat koulujen tukena ja ohjaajina jalkauttamisen ja juurruttamisen aikana. Ensi vuoden painopiste on tunne- ja vuorovaikutustaitojen, läsnäolo- ja rauhoittumistaitojen sekä toiminnallisen oppimisen edistäminen. Viimeinen toimintavuosi keskittyisi henkilöstön hyvinvoinnin ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukemiseen sekä kehittämistyön tuomien toimenpiteiden juurruttamiseen osaksi koulujen arkea. Tässä prosessissa on hyvä muistaa, että hyvinvoinnin kehittymistä seurataan systemaattisesti myös jatkossa, kehittämisestä kerätään palautetta ja näiden pohjalta tehdään avoimia ja läpinäkyviä yhteenvetoja, jolloin kehittämistyö tulee näkyväksi myös oppilaille ja huoltajille. Luokkahaastattelu toimii kunnallisen tason hyvinvoinnin kehittämistyön mittarina myös tulevina vuosina.

Aiemmin esittelemäni kehitysehdotukset olivat varsin maltillisia ja perustuivat oppilaiden yksinkertaisiin toiveisiin. Olemmeko kuitenkin jämähtäneet peruskoulujen tuttuun ja turvalliseen rakenteeseen, joka estää lopulta niiden kehittymisen? Entäpä, jos koulupäivät alkaisivat ja päättyisivät yhteiseen liikuntahetkeen luokan, luokkien tai koko koulun kesken. Ruokailun ohessa olisi 30–45 minuutin välitunti, joka olisi mahdollista viettää päivänunilla, hiljaisessa huoneessa, rentoutushetkessä, ohjatussa ulkotoiminnassa, lautapeliä parissa, pulmatehtäviä tehden, retkeillen lähimetsässä tai monipuolisesti liikkuen koulun pihalla. Jokainen oppitunti alkaisi hyvinvointitaitohetkellä ja päättyisi rauhoittumiseen tai rentoutumiseen. Jokaisessa luokassa olisi jumppanurkkaus, oppilailla olisi istuimina jumppapallot, luokissa olisi käytössä erilaisia stressileluja ja käytävillä olisi temppuratoja. Koulupäivän alkaessa olisi luokkapiiri, jossa käytäisiin yhdessä läpi luokan kuulumisia ja yhteisiä asioita. Luokissa järjestettäisiin viikoittain luokkakokous, jonka antia tuotaisiin kuukausittaiseen koko koulun kehittämiskokoukseen, jossa olisi paikalla myös oppilasedustus. Oppilaat saisivat olla mukana koulujen tiimitoiminnassa, jolloin koulun aikuiset ja oppilaat yhdessä kehittäisivät koulun toimintakulttuuria eteenpäin. Kuukausittain järjestettäisiin myös vanhempien ja lasten yhteinen koulupäivä, joka koostuisi yhteisestä tekemisestä ja keskustelusta. Voisivatko nämä toimintamallit tuoda meille ratkaisuja oppilaiden kaipaamiin asioihin? Ja olisivatko nämäkään lopulta mahdottomia toteuttaa?

7.3 Tuotoksena luokkahaastattelu -menetelmä

Tämän opinnäytetyön tuotoksena syntyi luokkahaastattelu -menetelmä. Luokkahaastattelu -menetelmän tavoite on kerätä aineistoa oppilaslähtöisesti oppilaita osallistaen. Luokkahaastattelu on kehitetty oppilaiden toteutettavaksi ja oppilaiden itse vetämäksi kyselymenetelmäksi, jota koululuokissa voidaan toteuttaa. Tässä oppilaslähtöisyys ja osallisuus toteutuu siis kahdella eri tasolla – sekä kyselijän roolin muodossa että vastaajien roolien avulla. Oppilaan kyselyrooli voisi madaltaa opetushenkilöstön kynnystä vastaamiseen, sillä heidän ei itse tarvitse aktiivisesti ohjata kyselyä. Lisäksi oppilas kyselijänä on samaistuttava ja vertainen toisille oppilaille, jolloin vastaaminen voi tuottaa aidomman lopputuloksen.

Luokkahaastatteluun vastataan esimerkiksi Forms -lomakkeella, joka on tehty mahdollisimman yksinkertaiseksi myös pienempien oppilaiden täyttää. Tämä kannattaa huomioida myös kysymyksiä suunnitellessa. Kyselijäksi valittu oppilas esittää kysymyksen koko luokalle ja avaa keskustelun aiheesta. Oppilaiden ikä huomioon ottaen joko kyseinen oppilas itse tai yhdessä aikuisen kanssa kirjataan keskustelun ydinkohdat verkkokyselylomakkeelle. Näin edetään kohta kohdalta ja lopuksi yhdessä lähetetään lomake.

Luokkahaastatteluun vastataan ryhmämuotoisesti koko luokan yhteisenä vastauksena. Tämä voi osaltaan madaltaa oppilaiden kynnystä vastata, mutta on huolehdittava myös siitä, että jokainen saa mahdollisuuden sanoa ja osallistua, myös hiljaisemmat oppilaat. Ryhmämuotoisessa vastauksessa annetaan jokaiselle mahdollisuus tulla kuulluksi, oppilaat saavat aidosti vaikuttaa kertomalla oman mielipiteensä sekä näiden avulla pystytään luokissa herättämään yhteistä keskustelua tärkeistä teemoista. Avoimet kysymykset perustuvat yhteiseen keskusteluun, jonka anti tiivistetään verkkolomakkeelle. Luokissa vallitsee jatkuvasti erilaisia ilmiöitä ja tilanteita, jotka voivat vaikuttaa luokan yhteishenkeen ja ilmapiiriin. On mahdollista, että kyselyyn on vastannut luokkia, joissa omaa mielipidettä ei ole uskallettu rohkeasti tuoda julki toisten kuullen tai luokassa vain äänekkäimmät ovat saaneet äänensä kuuluviin jättäen toiset vähemmälle huomiolle. Tällä kertaa luokkahaastattelu toteutettiin yhteistyössä koulujen oppilaskuntien hallitusten kanssa, mutta jatkossa tätä voi varioida haluamallaan tavalla (esimerkiksi luokan sisällä käytettäväksi kartoitustyökaluksi).

Opettaja on paras arvioimaan oman luokkansa tilannetta ja luokkahaastattelu tulisikin toteuttaa vahvassa yhteistyössä luokkaa opettavien opettajien kanssa ja heidän oppilastuntemustaan hyö-

dyntäen. Vastaamiseen voitaisiin hyödyntää myös erilaisia apuvälineitä helpottamaan oman äänen julki tuomista koko luokan edessä. Ratkaisuna tähän voisi olla esimerkiksi nimettömät laput, joille oppilaat saisivat kirjata ajatuksiaan. Nämä palautettaisiin opettajalle ja opettaja lukisi nämä ääneen tai koostaisi vastaukset taululle keskustelun herättäjänä. Toisena keinona voisi olla pienryhmä- tai parikeskustelut luokkahaastattelun kysymyksistä. Tällöin ensin juteltaisiin pienemmässä porukassa ja tämän jälkeen pienryhmä tai pari koostaisi omat ajatuksensa isomalle porukalle tai koko luokalle. Erilaiset toteutusvariaatiot mahdollistaisivat myös hiljaisempien tai muuten vetäytyvien oppilaiden osallistumisen mukaan luokkahaastatteluun matalammalla kynnyksellä.

Tämän opinnäytetyön tarkoitusta ja tavoitetta varten luokkahaastattelu -menetelmä suunniteltiin ryhmämuotoiseksi kyselymenetelmäksi. Tämän haluttiin erottuvan kouluterveyskyselyistä tai Liikkuva Koulu -nykytilan kartoituksista, joissa kysellään osittain samoja teemoja yksilökohtaisesti. Lisäksi ryhmämuotoisella vastauksella haluttiin kannustaa luokissa käytävään hyvinvointikeskusteluun, sillä se nähdään myös tärkeänä osana koulutyön arkea. Usein voi olla, että luokan hektinen arki vie mennessään, eikä yhteiselle keskustelulle jää aikaa. Luokkahaastattelulla haluttiin varmistaa, että hyvinvointiin liittyvälle yhteiselle keskustelulle on luokissa varattu riittävästi aikaa.

Luokkahaastattelusta lähetetään ohjeistukset ennakkoon sähköisesti opetushenkilöstölle. Samaa ohjeistusta voi hyödyntää luokkahaastattelun monipuolistamisen tukena myös jatkossa. Liitteeseen 3 on koottu yleinen ohjeistus luokkahaastattelun toteutukseen, jota voi tarkentaa valitsemansa näkökulman mukaisesti. Luokkahaastattelu toimi tässä opinnäytetyössä hyvinvointityön nykytilan, tarpeiden ja toiveiden kartoituksessa, mutta sitä voitaisiin jatkossa käyttää myös laajemmin erilaisten aihepiirien kartoitustyöhön lasten ja nuorten parissa. Tällaisia voisivat olla esimerkiksi digihyvinvointi, kouluruokailu, harrastuneisuus tai erilaisten palvelujen saatavuuden kartoittaminen. Toivottavasti luokkahaastattelu -menetelmä varioituu ja monipuolistuu jatkossa ja leviää kenties valtakunnalliseksi oppilaita osallistavaksi kyselymenetelmäksi Suomen kouluissa.

8 POHDINTA

Tämän opinnäytetyön lähtökohtana oli tarve kehittää oppilaiden osallisuutta mahdollistavia rakenteita kunnallisessa kouluhyvinvoinnin kehittämistyössä. Tätä tarvetta vastaamaan kehitettiin luokkahaastattelu -menetelmä, joka osoittautui käyttökelpoiseksi menetelmäksi tuoda oppilaiden ääni kuuluviin koulujen kehittämistyön tueksi. Luokkahaastattelu -menetelmä mahdollisti oppilaiden laajan osallistamisen keräten tietoa suoraan oppilailta – niiltä, joiden arkeen koulun hyvinvointityö käytännössä eniten vaikuttaa.

Luokkahaastatteluun saatiin 240 vastausta ja vastausprosentti oli 77. Otos on melko kattava, sillä siinä on mukana reilusti luokkia Nurmijärven kaikista kouluyksiköistä perusopetuksen eri vuosiluokilta. Luokkahaastattelu toteutettiin maaliskuussa, joten koulumaailman vuosikelloa ajatellen ajankohdan luulisi olleen melko sopiva, hiihtoloman ja pääsiäisen välissä. Maaliskuussa kouluissa aletaan jo valmistautua tulevan lukuvuoden suunnitteluun, joten se on osaltaan voinut heikentää vastausprosenttia. Lisäksi vastausprosenttiin on voinut mahdollisesti vaikuttaa meneillään olevat kevätöpöt ja näiden aiheuttamat sairauslomakierteet, aikainen kevät ja sen myötä saapuvat luokkien kevätkiireet sekä valtakunnallisesti menossa oleva oppimisen tuen uudistus ja sen vaatima lisätyömäärä. Luokkahaastattelu toistetaan myös tulevina lukuvuosina ja sen ajankohta tulee todennäköisesti jatkossakin olemaan kevätlukukaudella joko ennen tai jälkeen hiihtoloman, jotta tuloksia voidaan hyödyntää tulevan lukuvuoden suunnittelussa.

Päätin toteuttaa luokkahaastattelun verkkokyselynä sen helppouden ja aikataulusyiden vuoksi. Vastaajia ennakoitiin olevan useampi sata, joten aineiston kerääminen esimerkiksi haastatteluilla ei olisi aikatauluihin vedoten mahdollista tai järkevää. Lisäksi halusin osallistaa oppilaskuntien hallitusten edustajat toteuttamaan haastattelut omissa luokissaan ja tuomaan tämän avulla arvokasta tietoa myös omalle oppilaskunnan hallitukselle. Verkkolomake avoimine kysymyksineen toimi tässä kohtaa hyvin ja sain kerättyä laajasti vastauksia eri vuosiluokilta. Aineiston ja sen analyysin myötä on kattava tieto siitä, miten Nurmijärven peruskoulut hyvinvoinnin näkökulmasta tällä hetkellä voivat ja millaisia toiveita ja tarpeita oppilailla on tulevaisuuden hyvinvoinnin kehittämistyötä ajatellen.

Koska verkkokysely oli oppilaiden itse toteuttama ja kirjaama, tämä voi heikentää tulosten luotettavuutta. Oppilaat ovat saattaneet tulkita keskustelua eri tavoin tai kirjaamisen ja keskustelun yhteydessä on voinut tapahtua väärinymmärryksiä. Tämä vaara on toki olemassa myös, vaikka opettaja olisi toiminut kirjurina. Joistain kohdista oli havaittavissa, että aikuinen on kirjannut

tulokset, sillä vastauksissa oli käytetty mukana melko teoreettisia käsitteitä. Lisäksi, koska en itse ole voinut olla paikalla jokaisessa vastaustilanteessa, on mahdollista, että jotkut kysymykset on ymmärretty väärin ja tämä saattaa vaikuttaa tulosten luotettavuuteen. Kysymyksiä kuitenkin testattiin tilaajalla vielä ennen julkaisua ja niissä pyrittiin ottamaan huomioon vastaajien ikäjakauma, jotta kysymykset olisivat mahdollisimman selkeitä myös alkuopetusikäisille oppilaille.

Kerätty aineisto vahvisti teoriaosan näkemyksiä siitä, että kouluhyvinvointi ei rakennu yksittäisistä toimenpiteistä tai toimijoista, vaan koulu yhteisön hyvinvointiin vaikuttaa kokonaisvaltaisesti koko koulun toimintakulttuuri. Oppilaat nostivat esiin toiveita, jotka liittyvät yhteisöllisyyteen, läsnäolevaan kohtaamiseen, osallisuuden kokemukseen, kuulluksi tulemiseen sekä hyvinvointitaitojen vahvistamiseen. Tämä tukee myös Kiilakosken (2022) ja Turjan (2007) näkemyksiä siitä, että mahdollisuus tulla kuulluksi edellyttää kokemusta yhteisön merkityksellisestä jäsenyydestä. Tänä kiireisenä, jatkuvasti kehittyvänä ja digitalisoituvana aikana oppilaiden vastaukset eivät oikeastaan yllätä. He kaipaavat perusasioiden äärelle – kohtaamisen, läsnäolon, pysähtymisen, osallisuuden ja yhteisöllisyyden äärelle. Kuka pysäyttäisi oravanpyörän ja mahdollistaisi tämän nykyajan peruskouluissa?

Aineistosta nousi vahvasti esiin myös oppilaiden kohtaamisen ja yhteisen ajan tarve – ei ainoastaan muiden oppilaiden kanssa, vaan erityisesti koulun aikuisten kanssa. Tomperi ym. (2022) tuovat esiin saman näkökulman, jonka mukaan oppilaat kokevat olevansa merkityksellinen ja tärkeä osa yhteisöä, kun heidät kohdataan läsnäololla ja tunnetasolla. Kaiken kaikkiaan tällä on laajempia merkityksiä hyvinvoinnin tukemisen lisäksi myös oppimiseen, kouluun kiinnittymiseen sekä minäpystyvyyteen (Pietarinen ym., 2008; Pippuri, 2021). Oppilaiden toivomat toimenpiteet eivät loppujen lopuksi olleet kovinkaan suuria – kohtaavia aikuisia, hyvinvointitaitojen harjoituksia, välituntitoimintaa tai yhteistä tekemistä ja keskustelua. Aina ei tarvitse haalia suuria ja massiivisia asioita, pienillä asioillakin on merkitystä – vähemmän voi todellakin olla enemmän.

Luokkahaastattelun myötä oppilaille tarjoutui mahdollisuus tuoda näkemyksiään helposti esille matalalla kynnyksellä. Erityisen arvokasta oli saada tietoa valtaosalta Nurmijärven perusopetuksen luokista, eikä vain esimerkiksi oppilaskuntatoiminnassa mukana olevilta oppilailta. Pidän merkityksellisenä myös sitä, että luokkahaastattelu toi luokkiin yhteisen hetken, jolloin oli lupa keskittyä puhumaan tärkeistä hyvinvoinnin teemoista yhteisen keskustelun äärellä. Tämä toi varmasti uusia näkökulmia ja ajatuksia myös keskustelua seuranneelle opetushenkilöstölle.

Oppilaille tulisi tarjota laajasti tilaisuuksia osallistua paitsi yhteiseen keskusteluun, myös koulun toimintakulttuurin suunnitteluun ja toteutukseen osana arkista koulutyötä. Osallisuus pitäisi pyrkiä sisään rakentamaan koulujen rakenteisiin niin, että siitä tulisi tapa toimia – ei niinkään päälle liimatusti tai irrotetusti, vaan osana pysyviä rakenteita. Mitäpä, jos kysyttäisiin oppilailta myös jatkossa?

Kehittämisehdotuksissa pyrin tuomaan ratkaisuja sekä koulukohtaiselle että kunnalliselle tasolle. Osaa näistä tullaan edistämään vahvasti jo tulevien vuosien Hyvää liikkeellä -kehittämistyön puolesta, mutta toivon, että nämä kehittämisehdotukset antavat ajateltavaa myös pidemmälle tulevaisuuteen. Vaikuttavaa kehittämistyötä ei tehdä nopein muutoksin, vaan jalkauttaminen ja juurruttaminen vie oman aikansa. Hyvinvointi on Nurmijärvellä valittu koulutuspalveluiden keihäänkärkitavoitteeksi, joten sitä kehitetään systemaattisesti eteenpäin vielä ainakin tulevat kaksi lukuvuotta. Valmiiksihan se ei koskaan tule, mutta pienetkin edistysaskeleet ovat merkittäviä. Hyvinvointityö ei ole vähenemässä tulevina vuosina, joten olisi hyvä pohtia myös vakituisen kouluhyvinvointia edistävän työntekijän palkkaamista kuntaan.

Hyvää liikkeellä -kehittämistyö on tukemassa koulujen johtoryhmiä, rehtoreita ja opetushenkilöstöä muutoksen tukena ja pohtimassa ratkaisuja eri kouluilta nouseviin tarpeisiin ja toiveisiin. Jalkauttamisessa systemaattinen tuki, ohjaus, neuvonta ja yhteinen keskustelu on tärkeää, jotta henkilöstö saadaan sitoutumaan muutoksiin. Johdon sitouttaminen on ensimmäinen askel, jonka eteen on kuluvana lukuvuonna tehty paljon töitä, sillä muutos lähtee johtoportaan ja valuu sieltä alaspäin henkilöstön kautta aina oppilaille asti.

Luokkahaastattelun tuloksia ja sen pohjalta tehtyjä jatkotoimenpiteitä tullaan esittelemään kevään 2025 aikana laajasti rehtoreille heidän kehittämisspäivässään, Hyvää liikkeellä -tiimille sekä kehittämistyön ohjausryhmälle ja kunnallisella tasolla myös päättäjille sivistyslautakunnassa. Koulutuspalveluiden avulla tuloksia tarkastellaan myös koulutuksen johtoryhmässä sekä sivistyksen johtoryhmässä. Lisäksi tuloksia hyödynnetään koulujen lukuvuosisuunnittelun tukena yhteistyössä koulujen johtoryhmien kanssa ensi syksynä. Kuntakohtaiset ja koulukohtaiset tulokset lähetetään koulujen rehtoreille ja oppilaskuntaa ohjaaville opettajille heidän tulevan lukuvuoden suunnittelutyön tueksi. Jatkossa luokkahaastattelu toimii kunnallisen hyvinvoinnin kehittämistyön mittarina. Nurmijärvi on toiminut luokkahaastattelu -menetelmän pilottikuntana, johon sitä myös juurrutetaan tulevien vuosien aikana. Tämä mahdollistaa menetelmän pysyvyyden ja sen toteutumisen varmemmin myös jatkossa. Täten voidaan todeta, että luokkahaastattelu -menetelmällä ja sen tuomilla tuloksilla on Nurmijärvellä merkittävää painoarvoa ja

vaikuttavuutta laajalti kunnallisen hyvinvointityön tarkastelussa, suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa.

Toteutin tämän opinnäytetyökokonaisuuden ja -prosessin tiiviissä yhteistyössä tilaajan kanssa, sillä itse työskentelen Nurmijärven kunnan koulutuspalveluissa alueellisena hyvinvointipedagogina. Tilaaja arvioi opinnäytetyön toteutumista näin:

Opinnäytetyössä toteutetusta luokkahaastattelu-menetelmästä on syntynyt arvokas mittari koulujen luokkien hyvinvoinnin nykyarvion selvittämiseksi. Oppilaiden hyvinvoinnin nykytilan arviointi on erittäin merkityksellistä kunnan koulutuspalveluiden ja koulujen kehittämisen sekä päätöksenteon kannalta.

Luokkahaastattelu tarjoaa konkreettista tietoa, jonka avulla voidaan tunnistaa nykyiset vahvuudet ja kehityskohteet koulujen hyvinvoinnissa. Opinnäytetyön tuottama mittari mahdollistaa tietopohjaisen päätöksenteon, mikä auttaa kohdentamaan resursseja ja toimenpiteitä tehokkaasti. Tämä on erityisen tärkeää, kun pyritään parantamaan oppilaiden hyvinvointia ja oppimisympäristöä. Hyvinvoivat oppilaat oppivat paremmin ja ovat motivoituneempia, mikä parantaa koko kouluyhteisön ilmapiiriä. Luokkahaastattelun avulla voidaan tunnistaa koulujen hyvinvoinnin kehityskohteet. Tämä auttaa koulutuspalveluita suunnittelemaan ja toteuttamaan toimenpiteitä, jotka vastaavat koulujen ja oppilaiden tarpeisiin. Luokkahaastattelun avulla voidaan myös edistää yhteistyötä ja osallisuutta koulujen sisällä. Kun kaikki osapuolet – oppilaat, opettajat ja vanhemmat – ovat tietoisia hyvinvoinnin tilasta, voidaan yhdessä kehittää ja toteuttaa toimenpiteitä sen parantamiseksi. Luokkahaastattelu tarjoaa merkityksellisen mittarin koulujen hyvinvoinnin seurannalle ja arvioinnille kouluterveyskyselyn rinnalle. Mittari mahdollistaa jatkuvan parantamisen ja varmistaa, että toteutetut toimenpiteet tuottavat toivottuja tuloksia. (Nurmijärven kunnan koulutuspalvelut, 2025)

Luokkahaastattelun ajankohtaa on hyvä tarkastella kouluvuoden mukaan, mutta kokemukseni mukaan maaliskuun toteutus toimi sinänsä hyvin, että se antoi tulokset seuraavan lukuvuoden suunnittelun tueksi. Rehtorit, johtoryhmät, yhteisölliset opiskeluhuoltoryhmät sekä oppilaskunnat pystyvät hyödyntämään näitä tuloksia suunnitellessaan tulevan lukuvuoden toimenpiteitä. Luokkahaastattelua pystytään jatkossa varioimaan erilaisiin kouluissa kartoitettaviin asioihin esimerkiksi palvelujen saatavuuteen, digitaalisuuden hyödyntämiseen opetuksen tukena tai kodin ja koulun yhteistyön näkökulmiin. Näkisin, että luokkahaastattelu -menetelmää voisi jatkossa laajentaa myös valtakunnalliseksi malliksi, mikäli sen käyttöä ja hyötyjä tuodaan laajasti esille myös muille kunnille ja koulutoimijoille.

Tämä opinnäytetyö sijoittuu vahvasti koulumaailmaan. Nykyisin kouluissa työskentelee entistä enemmän opetukseen sitoutumatonta henkilöstöä, johon yhteisöpedagogitkin voivat työllistyä. Yhteisöpedagogin ammattikorkeakoulututkinto valmistaa yhteisölliseen ja pedagogiseen osaamiseen sekä vaikuttamis- ja kehittämisosaamiseen (Humanistinen ammattikorkeakoulu, 2022).

Yhteisöpedagogit ovat kehittämistyön, yhteisöllisyyden sekä pedagogiikan ammattilaisia, joten luokkahaastattelu linkittyy heidän työhönsä monelta eri osa-alueelta käsin. Vaikka luokkahaastattelu -menetelmä ei kouluissa olisi jatkossa varsinaisesti heidän toteuttamansa, he pystyvät hyödyntämään saatuja tuloksia oman työnsä tukena vastaamaan paremmin oppilailta nousseita tarpeita ja toiveita. Lisäksi järjestökentällä tai nuorisotyössä työskentelevät yhteisöpedagogit pystyvät ammentamaan omaan työhönsä näkemyksiä luokkahaastattelujen tuloksien avulla ja kohdentamaan työtään vastaamaan paremmin lasten ja nuorten tarpeita ja toiveita. Kaiken kaikkiaan tämä menetelmä mahdollistaa koko ammattialalla oppilaiden ja luokkien aidon osallisuuden toteutumisen ja heidän toiveidensa ja tarpeidensa kuulluksi tulemisen.

Näkemykseni mukaan jatkossa olisi tarpeen seurata luokkahaastattelulla saatuja tuloksia ja arvioida menetelmän juurtumista ja vaikutuksia koulutyön arkeen. Lisäksi olisi tärkeää kartoittaa, miten koulut tarttuvat oppilailta kerättyihin ideoihin ja ajatuksiin ja miten ne vaikuttavat koulun toimintaan ja päätöksentekoon. Tulevaisuudessa olisi merkityksellistä tehdä konkreettisesti oppilaille näkyväksi sitä, että heitä kuullaan ja heidän mielipiteillään ja ajatuksillaan todella on merkitystä ja vaikutusta käytännössä edistettäviin toimenpiteisiin. Kaikista olennaisinta kuitenkin on, että oppilaiden ääni kuuluu – nyt ja tulevaisuudessa.

8.1 Itsearviointi

Opinnäytetyöprosessia tarkastellessani koen, että työ onnistui vastaamaan sille asetettuihin tavoitteisiin. Luokkahaastattelu -menetelmä on toimiva tapa kerätä oppilaiden ajatuksia ja erityisen tyytyväinen olen siitä, että se saatiin jalkautettua kouluille oppilaskuntaa osallistavalla tavalla. Tavoite saada oppilaiden ääni kuuluviin sekä koulukohtaisella että kunnallisella tasolla toteutui aidosti. Uskon, että kehitetty luokkahaastattelu -menetelmä on aidosti hyödyllinen ja käyttökelpoinen työväline oppilaiden osallistamiseen myös jatkossa. Erityisen iloinen olen siitä, että menetelmä juurtuu osaksi kunnallista kehittämistyötä toimien tämän mittarina tulevina vuosina. On kuitenkin tärkeää, että toteutumista ja vaikuttavuutta seurataan tarkasti myös jatkossa ja arvioidaan vaikutuksia pidemmällä aikavälillä.

Tässä kehittämistyössä halusin selvittää oppilaiden näkemyksiä kouluhyvinvoinnin kehittämiseen. Työskentely tämän kehittämistyön parissa oli monella tapaa opettavaista ja se vahvisti omaa käsitystäni osallisuuden kokemuksen merkityksestä kouluhyvinvoinnin osana. Erityisen arvokasta oli saada muistutus siitä, että kouluhyvinvointi rakentuu kokonaisuuksien ympärille

ja näiden rakentuminen vaatii aikaa, yhteistyötä ja rohkeutta uudistaa koko koulun toimintakulttuuria yhteistyössä koulun kaikkien eri toimijoiden kanssa.

Haasteita aiheutti erityisesti opinnäytetyön sovittaminen kunnallisen kehittämistyön rytmiin. Aineistonkeruun ja analyysin yhteensovittaminen muiden työtehtävien kanssa, vaati organisoimista ja priorisointia. Joitain opinnäytetyön vaihteita, esimerkiksi analyysin syventämistä ja pohdintaa, olisi voinut tehdä vieläkin perusteellisemmin. Lisäksi on hyvä tarkastella omaa rooliani sekä opinnäytetyön tekijänä että Hyvää liikkeellä -kehittämistyön asiantuntijana. Roolien yhdistäminen tuo tähän opinnäytetyöhön vahvan kontekstin tuntemuksen ja käytännönläheisen työotteen. Ajoittain oli haastavaa kuljettaa näitä rooleja käsi kädessä läpi koko opinnäytetyöprosessin.

Kaiken kaikkiaan koen, että opinnäytetyöni oli merkityksellinen ja ajankohtainen ja se vastasi aidosti käytännön tarpeeseen. Työ vahvisti omaa ammatillista osaamistani ja identiteettiäni sekä vahvisti ymmärrystäni lasten ja nuorten kuulemisen merkityksellisyydestä. Kriittisestä tarkastelusta huolimatta olen ylpeä siitä, mitä tässä prosessissa syntyi ja miten se tulee vaikuttamaan kouluissa tehtävään hyvinvoinnin kehittämistyöhön jatkossa.

8.2 Tekoälyn hyödyntäminen opinnäytetyön tukena

Tässä opinnäytetyössä hyödynsin tekoälysovelluksista ChatGPT:tä. Hyödynsin tekoälyä tämän opinnäytetyön tekemisessä läpi koko prosessin työn eri vaiheissa monipuolisesti ja tarkoituksenmukaisesti. Tekoäly toimi kattavasti ajattelun tukena sekä ideoinnin apuvälineenä ja sen avulla pystyin jäsentämään laajoja kokonaisuuksia selkeämmiksi ja paremmin toimivammiksi. Aiheen rajaamisen yhteydessä tekoäly auttoi tarkentamaan kehittämistyön fokusta ja löytämään olennaiset näkökulmat osallisuuden ja kouluhyvinvoinnin yhdistämiseen.

Teoriaosuudessa käytin tekoälyä tukemaan aiempien tutkimusten ja keskeisen lähdeaineiston hahmottamisessa. Tekoäly antoi lähdevinkkejä, joista osa päätyi käytettäväksi teoriaosuudessa. Aineiston analyysivaiheessa syötin tekoälylle täysin anonymisoidun, koodatun ja pelkistetyn aineiston. Tämän pohjalta tekoäly kokosi olennaisimmat tulokset johtopäätöksiksi ja auttoi hahmottamaan näiden merkitystä kokonaiskuvan kannalta teoriaan yhdistäen. Myös kehittämis ehdotuksia sekä pohdintaa tuettiin tekoälyn avulla. Työn lopuksi hyödynsin tekoälyä vielä johdannon terävöittämisessä, tiivistelmän kiteyttämisessä sekä kielenhuollossa ja oikoluvun tukena. Tekoälyn käyttö ei korvannut missään vaiheessa omaa ajattelua ja kirjoitustyötä, vaan

se toimi näitä täydentäen ja ideoiden ja täten mahdollisti syvällisemmän reflektion aiheesta läpi koko prosessin.

LÄHTEET

- Aaltio, I. & Puusa, A. (2024). Mitä laadullisen tutkimuksen arvioinnissa tulisi ottaa huomioon? Teoksessa P. Juuti & A. Puusa (Toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (ss. 177–188). (3. painos). Gaudeamus.
- Ahlstrand, A. (4.10.2019). Osallistamisesta osallisuuteen – hyviä käytännön vinkkejä yhdessä kehittäen. *Hiiltä ja timanttia*. <https://blogit.metropolia.fi/hiilta-ja-timanttia/2019/10/04/osallistamisesta-osallisuuteen-hyvia-kaytantoja-yhdessa-kehittaen/>
- Alderson, P. (2000). *School students' views on school councils and daily life at school*. *Children & Society*, 14, 121–134.
- Andersson, J. & Karhuvirta, T. (2009). Oppilaskuntatoiminta – tavoitteet ja toimintaedellytykset. Teoksessa T. Karhuvirta (Toim.), *Vaikuttavasti mukana: oppilaskunta koulun arjessa* (ss. 17–20). Kerhokeskus.
- Ahonen, K. (24.8.2021). *Hyvinvointitaitojen oppiminen lisää kouluviihtyvyyttä ja auttaa oppimaan*. Positiivinen oppiminen. Haettu 2.3.2025 osoitteesta https://www.opettajantietopalvelu.fi/artikkelit/hyvinvointi_koulussa
- Cantell, H. (2015). Globaalikasvatuksen ja osallisuuden pedagogiikka. Teoksessa E. Ervamaa & H. Muurinen (Toim.), *Osallistava koulu, aktiivinen maailmankansalaisuus – näkökulmia osallisuuteen ja globaalikasvatukseen koulu yhteisössä*. Haettu 9.2.2025 osoitteesta <https://plan.fi/osallistavakoulu/>
- Elo, S., Kajula, O., Tohmola, A. & Kääriäinen, M. (2022). Laadullisen sisällönanalyysin vaiheet ja eteneminen. *Hoitotiede*. 34 (4), 215–225. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/789349/Laadullisen_sisallönanalyysin_vaiheet_ja_eteneminen.pdf?sequence=1&isAllowed=
- Ervasti, O. (2021). *Osallisuus on hyvinvointia: Oppilaiden ja opetushenkilöstön näkemyksiä lasten ja nuorten osallisuuden vahvistamisen mahdollisuuksista ja rajoitteista* [Pro Gradu, Lapin yliopisto]. Lauda. https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/64767/Osallisuus%20on%20hyvinvointia_Outi%20Ervasti1.pdf
- Gellin, M., Herranen, J., Junttila-Vitikka, P., Kiilakoski, T., Koskinen, S., Mäntylä, N., Niemi, R., Nivala, K., Pohjola, K. & Vesikansa, S. (2012). Lapset ja nuoret subjekteina koulujärjestelmässä. Teoksessa A. Gretscher & T. Kiilakoski (Toim.), *Demokratiaoppitunti – lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa* (ss. 95–148). Nuorisotutkimusseura.
- Hannula, J. (2023). *Oppilaan näköinen koulun hyvinvointityö – osallisuus ja sen työstäminen vuosikelloon* [YAMK-opinnäytetyö, Turku AMK]. Theseus. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/804015/Hannula_Jenni.pdf?sequence=2
- Heikkilä, T. (2014). *Tilastollinen tutkimus*. Edita Publishing Oy.
- Heikkinen, H. (2006). Toimintatutkimuksen lähtökohdat. Teoksessa H. Heikkinen, E. Rovio & L. Syrjälä (Toim.), *Toiminnasta tietoon: toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat* (ss. 16–38). Kansanvalistusseura.
- Helenius, J. & Kivimäki, H. (2023). *Lasten ja nuorten hyvinvointi – Koulu-terveyskysely 2023: Tytöistä yli kolmannes ja pojista joka viides kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai*

- huonoksi*. Tilastoraportti THL. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/147270/Lasten%20ja%20nuorten%20hyvinvointi%20Kouluterveyskysely%202023%20Tilastoraportti%2048_2023_korjattu.pdf?sequence=5&isAllowed=y
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (1997). *Tutki ja kirjoita*. (15.painos). Kirjayhtymä Oy.
- Hoikka, J. (2018). ”Olemalla ystävä tai ainakin ystävällinen toisia kohtaan.” *Luokkahenki ja sen parantaminen*. [Pro Gradu, Lapin yliopisto]. Lauda. <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/63378/Hoikka.Jenna.pdf?sequence=1>
- Humanistinen ammattikorkeakoulu (2022). *Opetussuunnitelmat (OPS)*. Haettu 1.5.2025 osoitteesta https://opiskelijanopas.humak.fi/?page_id=920
- Hyvärinen, M. (2017). *Osallisuuden mahdollisuudet peruskoulussa: 5–6 vuosiluokkien oppilaiden sekä rehtoreiden käsityksiä oppilaiden osallisuudesta Sipoossa* [AMK-opinnäytetyö, Metropolia Ammattikorkeakoulu]. Theseus. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/123620/Osallisuuden%20mahdollisuudet%20peruskoulussa.pdf?sequence=1>
- Hyvää liikkeellä -vuosisuunnitelma. (2024). [Ei julkaistu].
- Isola, A-M., Kaartinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S. & Keto-Tokoi, A. (2017). *Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa*. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135356/URN_ISBN_978-952-302-917-0.pdf
- Janhunen, K-M. (2013). *Kouluhyvinvointi nuorten tulkitsemana* [Akateeminen väitöskirja, Itä-Suomen yliopisto]. Erepo. <https://erepo.uef.fi/server/api/core/bitstreams/d52f8059-7fed-49b2-a5b4-437ddab64015/content>
- Juhila, K. (2021a). Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteet. Teoksessa J. Vuori (Toim.), *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/mita-on-laadullinen-tutkimus/laadullisen-tutkimuksen-ominaispiirteet/>
- Juhila, K. (2021b). Teemoittelu. Teoksessa J. Vuori (Toim.), *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/teemoittelu/>
- Kaihari, K., Engelholm, M-L., Aikoma, T. & Korhonen, A. (2023). Hyviä toimintatapoja osallistumisen toteuttamiseen peruskouluissa. *Opetushallitus: raportit ja selvitykset 2023:4a*. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Hyvi%C3%A4_toimintatapoja_osallistumisen_toteuttamiseen_peruskouluissa.pdf
- Kallinen, K. & Pirskanen, H. (2022). *Lasten ja nuorten tutkimushaastattelu*. Gaudeamus.
- Karjalainen, P., Pihlaja, P., Koskenaho, N., Palosaari, O. & Kouvonen, P. (2022). *Tukea arkeen! Keinoja lasten ja nuorten emotionaalisten, sosiaalisten ja käyttäytymisen taitojen tukemiseksi*. Opetushallitus. Oppaat ja käsikirjat 2022:4. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Tukea_arkeen.pdf
- Kiilakoski, T., Gretschel, A. & Nivala, E. (2012). Osallisuus, kansalaisuus ja hyvinvointi. Teoksessa A. Gretschel & T. Kiilakoski (Toim.), *Demokratiaoppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa*. (ss. 9–33). Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura julkaisuja 118. Helsinki.

- Kiilakoski, T. (2022). *Osallisuus on koko koulun asia*. <https://oppivaverkosto.fi/osallisuus-on-koko-koulun-asia/>
- Konu, A. (2022). *Oppilaiden hyvinvointi koulussa* [Akateeminen väitöskirja, Tampereen yliopisto]. Trepo. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/67186/951-44-5445-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Kurkinen, A. (2016). *Osallisuus peruskoulussa – Oppilaiden kokemuksia osallisuudesta* [AMK-opinnäytetyö, Metropolia Ammattikorkeakoulu]. Theseus. https://www.the-seus.fi/bitstream/handle/10024/107561/Kurkinen_Aija.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Laiho, M. (2018). *Hyvinvointitaidoista tukea oppimiseen ja koulunkäyntiin – koulusta kantavin siivin elämään*. Valteri. Haettu 2.3. osoitteesta <https://www.valteri.fi/artikkelit/hyvinvointitaidoista-tukea-oppimiseen-ja-koulunkayntiin-koulusta-kantavin-siivin-elamaan/>
- Lakkala, S., Turunen, T., Laitinen, M. & Kauppi A. (2019). *Koulun mahdollisuudet lapsen oppimisen ja hyvinvoinnin vahvistajana*. Kasvatus: Suomen kasvatustieteellinen aikakauskirja. https://lacris.ulapland.fi/ws/portalfiles/portal/5959611/Lakkala_Turunen_Laitinen_Kauppi_oikoluku_valmis.pdf
- Lasten, nuorten ja perheiden osallisuuden koordinaatio. (n.d.). *Yhteiskehittäminen lasten, nuorten, perheiden ja ammattilaisten kanssa*. Haettu 15.3.2025 osoitteesta <https://osallisuuden-koordinaatio.fi/tuki-hankkeille/osallisuus-ja-yhteiskehittaminen/yhteiskehittaminen-lasten-nuorten-perheiden-ja-ammattilaisten-kanssa/>
- Leskisenoja, E. (2017). *Positiivisen pedagogiikan työkalupakki*. PS-Kustannus.
- Leskisenoja, E. (2024). *Kun koulu ei kukoistakaan – miten saada positiivinen pedagogiikka toimimaan*. Santalahti.
- Lindberg, P. (5.10.2023). Koulun aikuisilla on aidosti paljon mahdollisuuksia vahvistaa nuoren mielen hyvinvointia. *Nuoren mielen hyvinvointi*. <https://blogi.thl.fi/koulun-aikuisilla-on-aidosti-paljon-mahdollisuuksia-vahvistaa-nuoren-mielen-hyvinvointia/>
- Lindfors, P., Karvonen, S., Minkkinen, J. & Rimpelä, A. (2016). *Koulujen toimintakulttuuri hyvinvoinnin näkökulmasta*. Trepo – Institutional Repository of Tampere University, (125–128). <https://core.ac.uk/download/pdf/250145773.pdf>
- Minkkinen, J. (2015). *Lapsen hyvinvointimalli – lasten emotionaalinen hyvinvointi ja sosiaaliset suhteet alakoulussa* [Akateeminen väitöskirja, Tampereen yliopisto]. Trepo. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/97204/978-951-44-9822-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Nurmijärven kunta. (n.d.-a). *Tietoa kunnasta*. Haettu 17.2.2025 osoitteesta <https://www.nurmijarvi.fi/tule-nae-ja-koe-nurmijarvi/nae-ja-koe/tietoa-kunnasta/>
- Nurmijärven kunta. (n.d.-b). *Perusopetus*. Haettu 17.2.2025 osoitteesta <https://www.nurmijarvi.fi/kuntalaisen-palvelut/lasten-nuorten-ja-perheiden-palvelut/opetus-ja-koulutus/perusopetus/>
- Nurmijärven kunta. (n.d.-c). *Koulujen yhteystiedot*. Haettu 17.2.2025 osoitteesta <https://www.nurmijarvi.fi/kuntalaisen-palvelut/lasten-nuorten-ja-perheiden-palvelut/opetus-ja-koulutus/perusopetus/koulut-ja-tilat/>

- Nurmijärven kunta (n.d.-d). *Sivistys- ja hyvinvointipalvelujen kehittämissuunnitelma 2023–2030*. Haettu 18.2.2025 osoitteesta <https://nurmijarvi10.oncloudos.com/kokous/2022451-3-35442.PDF>
- Nurmijärven kunta. (n.d.-e). *Nurmijärven kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma*. Haettu 17.2.2025 osoitteesta <https://www.nurmijarvi.fi/wp-content/uploads/2024/04/Lasten-ja-nuorten-hyvinvointisuunnitelma-2023-2025-1.pdf>
- Nurmijärven kunta. (2016). *Nurmijärven kunnan perusopetuksen opetussuunnitelma 1.8.2016*. Haettu 18.2.2025 osoitteesta https://www.nurmijarvi.fi/wp-content/uploads/2019/10/2016_Njarvi_perusopetuksen_opetussuunnitelma.pdf
- Nurmijärven kunta. (2022). *Nurmijärven kuntastrategia 2022–2030*. (2022). Haettu 17.2.2025 osoitteesta <https://www.nurmijarvi.fi/wp-content/uploads/2022/03/NURMIJ1.pdf>
- Nurmijärven kunta. (2023). *Kouluterveyskyselyn tulokset* [Ei julkaistu].
- Nurmijärven kunta. (2024a). *Hyvää liikkeellä tukee koulujen hyvinvointityötä*. Haettu 17.2.2025 osoitteesta <https://www.nurmijarvi.fi/hyvaa-liikkeella-tukee-koulujen-hyvinvointityota/>
- Nurmijärven kunta. (2024b). *Hyvää liikkeellä -kehittämistyön hankehakemus* [Ei julkaistu].
- Nurmijärven kunta. (2024c). *Koulujen lukuvuosisuunnitelmat 2024–2025* [Ei julkaistu].
- Nurmijärven kunta. (29.02.2024d). *Sivistyslautakunta § 12, liite 20*. Vastaus valtuustoaloitteeseen tunne- ja vuorovaikutustaitojen sekä turvataitojen ottamisesta osaksi opetussuunnitelmaa. <https://nurmijarvi10.oncloudos.com/cgi/DREQUEST.PHP?page=meetingitem&id=2024698-10>
- Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. (2009). *Kehittämistyön menetelmät – uudenlaista osaamista liiketoimintaan*. WSOYpro Oy.
- Ollikainen, A. & Sääskilähti, M. (2024). Nuoret mukaan! Yhteiskehittämisen opas kunnille ja kaupungeille. *Osallisuuden osaamiskeskus*. <https://nuortenakatemia.fi/wp-content/uploads/2024/04/Nuoret-mukaan-Yhteiskehittamisen-opas-kunnille-ja-kaupungeille.pdf>
- Oma oppilaskunta. (n.d.-a). *Oppilaskunta toimii*. Haettu 9.2.2025 osoitteesta <https://omaoppilaskunta.fi/oppilaskunta-toimii/>
- Oma oppilaskunta. (n.d.-b). *Oppilaskunta vaikuttajana*. Haettu 9.2.2025 osoitteesta <https://omaoppilaskunta.fi/oppilaskunta-vaikuttajana/>
- Opetushallitus. (n.d.). *Yhteiskehittäminen voimaannuttaa*. Haettu 15.3.2025 osoitteesta <https://www.oph.fi/fi/kehittaminen/yhteiskehittaminen-voimaannuttaa>
- Opetushallitus. (2014). *Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014*. Opetushallitus. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2021). *Liikkumissuositus 7–17-vuotiaille lapsille ja nuorille*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2021:19. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162984/OKM_2021_19.pdf?sequence=4&isAllowed=y

- Parhiala, P. (2.3.2021). *Kouluhyvinvointi – miten voidaan tukea ja mitä tehdä, kun ongelmia ilmenee?* Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti NMI Bulletin. Haettu 2.3.2025 osoitteesta <https://bulletin.nmi.fi/category/2020/nmi-bulletin-3-2020/>
- Perusopetuslaki 628/1998, 47§.*
- Pietarinen, J., Soini, T. & Pyhältö, K. (2008). Pedagoginen hyvinvointi – uutta ja tuttua koulun arjesta. Teoksessa K. Lappalainen, M. Kuittinen & M. Meriläinen (Toim.), *Pedagoginen hyvinvointi* (ss. 53–74). Suomen kasvatustieteellinen seura.
- Pippuri, T. (2021). Kuulun ryhmään – opin ja voin hyvin koulussa!. Teoksessa H. Tulensalo, R. Kalliomeri & J. Laimio (Toim.), *Kohti lapsen näköistä osallisuutta* (ss. 93–101). Pelastakaa lapset – Räddä Barnen.
- ProKoulu. *Toimintamalli koulussa*. Haettu 13.4.2025 osoitteesta <https://prokoulu.fi/toimintamalli/toimintamalli-koulussa/>
- Puusa, A. (2024). Näkökulmia laadullisen aineiston analyysiin. Teoksessa P. Juuti & A. Puusa (Toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (ss. 145–156). (3. painos). Gaudeamus.
- Rautiainen, M. (2017). *Osallisuus ja demokratia koulussa*. Jyväskylän yliopiston julkaisuarkisto. https://jyx.jyu.fi/jyx/Record/jyx_123456789_53561?sequence=1&isAllowed=y
- Riipinen, K. (2023). *Osallisuus kouluissa tarkoittaa, että jokainen oppilas tulee kohdatuksi, nähdyksi ja kuulluksi*. Osallisuus kouluissa ja oppilaitoksissa -seminaari. <https://www.hel.fi/fi/uutiset/osallisuus-kouluissa-tarkoittaa-etta-jokainen-oppilas-tulee-kohdatuksi-nahdyksi-ja-kuulluksi>
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006a). *Triangulaatio*. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L2_3_2_4.html
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006b). *Teemoittelu*. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html
- Savolainen, F-M., Jyrkiäinen, A. & Eskola, J. (2018). Toiminnallinen opetus opettajan arjessa. Teoksessa J. Eskola, I. Nikanto & S. Virtanen (Toim.), *Aikamme kasvatus: vain muutos on pysyvää? – 14 eläytymismenetelmätutkimusta* (ss. 165–186). <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/104549/978-952-03-0908-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Silvola, L. & Tahvanainen, A. (2024). *Osallisuuden vahvistaminen peruskouluissa* [AMK-opinnäytetyö, Oulun ammattikorkeakoulu]. Theseus. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/851405/Silvola_Lotta_Tahvanainen_Anni.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Stenvall, E. (2021). Lapsen arkinen osallisuus – mistä lapselle syntyy kokemus, että voi osallistua ja vaikuttaa?. Teoksessa H. Tulensalo, R. Kalliomeri & J. Laimio (Toim.), *Kohti lapsen näköistä osallisuutta* (ss. 176–185). Pelastakaa lapset – Räddä Barnen.

- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2023a). *Kouluterveyskyselyyn tulokset 2023 perusopetus 4. ja 5. lk oppilaat*. Haettu 16.2.2025 osoitteesta https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk2/lapset/fact_ktk2_lapset?row=measure-878980&row=952647L&column=alue-886778.&column=vuosi-952479&column=taustatekija-888288&column=sp-888243&fo=1#
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2023b). *Kouluterveyskyselyyn aikasarjat perusopetus 8. ja 9. lk, lukio, aol, 2023*. Haettu 16.2.2025 osoitteesta https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk2/nuoret/fact_ktk2_nuoret?row=952513L&row=952810L&column=alue-886778.&column=vuosi-952479.&column=ka-987089&column=taustatekija-888288&column=sp-888243&fo=1#
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2023c). *Vastanneiden lukumäärä sukupuolittain ja aineiston kattavuus perusopetuksen 4.–5. luokan oppilaista kunnittain Kouluterveyskyselyyn tulospalvelun aineistossa 2023* -. Haettu 30.3.2025 osoitteesta <https://thl.fi/documents/155392151/190160464/kouluterveyskysely-vastanneet-kunnittain-4-5-lk-2023.pdf/c7ff9809-a500-72c1-5e39-512785315f68/kouluterveyskysely-vastanneet-kunnittain-4-5-lk-2023.pdf?t=1697719332828>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2023d). *Vastanneiden lukumäärä sukupuolittain ja aineiston kattavuus perusopetuksen 8.–9. luokan oppilaista kunnittain Kouluterveyskyselyyn tulospalvelun aineistossa 2023* -. Haettu 30.3.2025 osoitteesta <https://thl.fi/documents/155392151/190160464/kouluterveyskysely-vastanneet-kunnittain-8-9-lk-2023.pdf/06b1e81e-8126-2859-ba20-2df6f38c6f0b/kouluterveyskysely-vastanneet-kunnittain-8-9-lk-2023.pdf?t=1697719363194>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2025). *Kouluterveyskysely*. Haettu 15.3.2025 osoitteesta <https://thl.fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely>
- Tiusanen, M. (2025). *Oppilaskuntatoiminnan tavoitteista toteutukseen – oppilaiden näkemyksiä vaikuttamisesta*. Turun yliopiston julkaisuja – Annales Universitatis Turkuensis sarja – SER. B OSA – TOM. 709.
- Tomperi, T., Hanki, K., Hämeenniemi, K., Hamari, S., Isopahkala, S., Rissanen, I. & Saurama, A. (2022). *Dialogi- ja tunnetaidot opetuksessa*. Opetushallitus, 21–26. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Dialogi-ja_tunnetaidot_opetuksessa.pdf
- Turja, L. (2007). Lasten osallisuus kasvatustyön suunnittelussa ja kehittämisessä. Teoksessa O. Ikonen (Toim.), *Erilainen oppija: yhteiseen kouluun: kokemuksia yksilöllisyyden ja yhteisöllisyyden kehittämisestä* (ss. 167–196). PS-kustannus.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2023). *HTK 2023 -ohjeeseen sitoutumisen muistilista*. Haettu 23.3.2025 osoitteesta https://tenk.fi/sites/default/files/2023-08/HTK-ohje_Sitoutumisen_muistilista_FINAL.pdf
- Valli, R. (2018). Aineistonkeruu kyselylomakkeella. Teoksessa R. Valli (Toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1, metodien valinta ja aineistonkeruu: vinkkejä aloittelevalle tutkijalle* (ss. 92–116). PS-Kustannus.
- Valli, R & Perkkilä, P. (2018). Sähköinen kyselylomake ja sosiaalinen media aineistonkeruussa. Teoksessa R. Valli (Toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1, metodien valinta ja aineistonkeruu: vinkkejä aloittelevalle tutkijalle* (ss. 117–128). PS-Kustannus.

- Vuori, J. (2021). Laadullinen sisällönanalyysi. Teoksessa J. Vuori (Toim.), *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/laadullinen-sisallonanalyysi/>
- Välivaara, H., Paakari, L., Aro, T. & Torppa, M. (2018). Kouluhyvinvointi oppilaiden kuvaamana. *Kasvatus*. https://peda.net/jyu/okl/pom-opinnot/pomm1130-monialainen-oppimiskokonaisuus-/lukuvuoden-2022-2023-ryhmat/hyvinvointioppimisen-mok-kevat-2023/hyvonaikataulu-ja-sisallot/kouluhyvinvointioppilaidenkuvaamana-valivaarapaakkariyms2018:file/download/00b72327db6bb31c6db05e0fe9d270ba1923121c/KouluhyvinvointiOppilaidenKuvaamana_V%C3%A4livaaraPaakkariYms2018.pdf
- YK:n lapsen oikeuksien komitea. (2009). *Yleiskommentti nro 12: Lapsen oikeus tulla kuulluksi*. https://lapsiasia.fi/documents/25250457/37288006/CRC_C_GC_12_julkaisu.pdf/9daac47a-f69f-3258-be52-0d0e34380e69/CRC_C_GC_12_julkaisu.pdf?t=1465380818000
- YK:n lapsen oikeuksien sopimus*. 2§. <https://www.lapsenoikeudet.fi/lapsen-oikeuksien-sopimus-turvaa-lasten-ihmisoikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/#3-artikla>
- YK:n lapsen oikeuksien sopimus*. 12–13§. <https://www.lapsenoikeudet.fi/lapsen-oikeuksien-sopimus-turvaa-lasten-ihmisoikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/#13-artikla>

LIITTEET

Liite 1. Luokkahaastattelun määrälliset ja laadulliset kysymykset

Luokkahaastattelu 1.–9.lk

1. Alue, jolla koulu sijaitsee
2. Koulu
3. Luokka-aste
4. Meidän koulussamme kaikki otetaan mukaan. (monivalinta)
5. Miten meidän koulussamme yhteishenkeä voisi vielä parantaa? (avoin kysymys)
6. Meidän koulussamme kaikkien mielipiteet otetaan huomioon. (monivalinta)
7. Miten meidän koulussamme kaikkien mielipiteet voitaisiin ottaa huomioon vielä paremmin? (avoin kysymys)
8. Meidän koulussamme saa tuntea erilaisia tunteita ja kertoa niistä. (monivalinta)
9. Miten koulumme aikuiset voisivat auttaa tunteiden käsittelyssä? (avoin kysymys)
10. Meidän koulussamme oppitunnit sisältävät myös liikkumista. (monivalinta)
11. Miten meidän koulussamme liikkumista voisi lisätä? (avoin kysymys)
12. Meidän koulussamme harjoitellaan erilaisia rauhoittumisen keinoja. (monivalinta)
13. Miten koulumme aikuiset voisivat tukea meitä oppilaita rauhoittumisessa? (avoin kysymys)

Liite 2. Luokkahaastattelun saatekirje ja ohjeistus toteutuksesta opetushenkilöstölle

Luokkahaastattelu tulee! Kaikki perusopetuksen luokat vastaavat 3.3.–28.3.

Tervetuloa mukaan osallistumaan luokkahaastatteluun!

Luokkahaastattelu on oppilaskuntien ja kunnallisen hyvinvoinnin kehittämistyön tarpeeseen kehitetty menetelmä, jolla kerätään tietoa koulun ja luokkien hyvinvointityön nykytilasta, tarpeista ja toiveista.

Luokkahaastattelu on jo ohjeistettu aiemmin oppilaskunnan hallitusten päiviin osallistuneille oppilaille ja opettajille. Tässä vielä tarkemmat ohjeet teille muillekin.

Kaikki oppilaskunnan hallituksen jäsenet toteuttavat luokkahaastattelut omissa luokissaan **3.3.–28.3. välisenä aikana**. Luokkahaastattelut toteutetaan **kaikissa perusopetuksen luokissa** ja haastatteluun **vastataan luokkakohtaisesti**, jolloin vastauksista ei voi erottaa yksittäisten oppilaiden vastauksia.

Tuloksia hyödynnetään kuntatasoisesti myös Maiju Sihvolan yhteisöpedagogin koulutuksen opinnäytetyössä, joka julkaistaan Theseus-tietokannassa kevään 2025 aikana.

Ohjeistus luokkahaastatteluun:

- Heijastakaa tämä lomake näkyviin luokan taululle.
- Oppilaskunnan hallituksen jäsenet haastattelevat koko luokkaa kerralla ja vastaukset kootaan luokkakohtaisesti.
- Voitte sopia luokkataso huomioiden, kirjaako opettaja vai oppilaskunnan hallituksen edustaja keskustelun ohessa tulokset ylös Forms-lomakkeelle.
- **Luokkahaastatteluun varataan aikaa noin 30–45 minuuttia.**
- Luokkahaastattelun on tarkoitus olla keskustelunomainen ja koota lomakkeelle luokan yhteinen vastaus. On tärkeää, että näistä aiheista keskustellaan laajemminkin ja käsitteet avataan oppilaille. Hyödyntäkää tilaisuus yhteisen keskustelun ja hyvinvoinnin tukemisen näkökulmasta käsin.
 - Määrällisten kysymysten kohdalla valitaan lomakkeelle luokkaa koskeva yhteinen vastaus, joka on keskiarvo oppilaiden vastauksista.

- Laadullisten kysymysten kohdalla on tarkoitus tiivistää olennainen tieto yhteisestä keskustelusta kirjattavaksi lomakkeelle.
- Luokkahaastattelun voi toteuttaa monella tapaa. Toteutustavan voi valita vapaasti, mutta muistattehan antaa aikaa yhteiselle keskustelulle! Vaihtoehtoisia toteutustapoja luokkahaastattelulle ovat esimerkiksi:
 - Hymynaamakortit tai numerokortit eri vaihtoehdoista (kortteja voi kysyä oppilaskunnan ohjaavalta opettajalta). Jos opettaja kokee, luokka voi äänestää hymynaama-/numerokorteilla myös silmät suljettuina, jolloin oppilaat eivät näe toistensa vastauksia.
 - Toiminnallinen äänestys, jossa eri vaihtoehdot ovat esimerkiksi luokan eri nurkissa tai mielipidejanalla
 - Äänestys liikkeillä (vastausvaihtoehdoiksi voidaan määritellä myös liikkeet, esim. 1 = istu, 2 = seiso, 3 = mene kyykkyy, 4 = nosta kädet ylös)
 - Pienryhmäkeskustelut avoimista kysymyksistä, jonka jälkeen pienryhmät jakavat ajatuksensa muulle luokalle ja näistä kootaan luokan yhteinen näkemys lomakkeelle
- Lopuksi oppilaat saavat pinssit kiitokseksi osallistumisesta.

Tässä linkki Forms-lomakkeelle: ***

Jos herää kysymyksiä, olethan yhteydessä ***.

Intoa haastatteluun! 😊

Yhteistyöterveisin,

Maiju Sihvola & Heini ***

Alueelliset hyvinvointipedagogit, Hyvää liikkeellä -tiimi

Liite 3. Luokkahaastattelun yleinen ohjeistus laajemmin hyödynnettäväksi

Luokkahaastattelu tulee!

Tervetuloa mukaan osallistumaan luokkahaastatteluun!

Luokkahaastattelu on oppilaskuntien ja kunnallisen kehittämistyön tarpeeseen kehitetty menetelmä, jolla kerätään tietoa koulun ja luokkien nykytilasta, tarpeista ja toiveista.

Luokkahaastattelu on jo ohjeistettu aiemmin oppilaskunnan hallitusten päiviin osallistuneille oppilaille ja opettajille. Tässä vielä tarkemmat ohjeet teille muillekin.

Kaikki oppilaskunnan hallituksen jäsenet toteuttavat luokkahaastattelut omissa luokissaan xx välisenä aikana. Luokkahaastattelut toteutetaan kaikissa perusopetuksen luokissa ja haastatteluun vastataan luokkakohtaisesti, jolloin vastauksista ei voi erottaa yksittäisten oppilaiden vastauksia.

Ohjeistus luokkahaastatteluun:

- Heijastakaa kyselylomake näkyviin luokan taululle.
- Oppilaskunnan hallituksen jäsenet vetävät luokkahaastattelua ja haastattelevat koko luokkaa kerralla. Vastaukset kootaan luokkakohtaisesti.
- Voitte sopia luokkataso huomioiden, kirjaako opettaja vai oppilaskunnan hallituksen edustaja keskustelun ohessa tulokset ylös Forms-lomakkeelle.
- Luokkahaastatteluun varataan aikaa noin 30–45 minuuttia.
- Luokkahaastattelun on tarkoitus olla keskustelunomainen ja koota lomakkeelle luokan yhteinen vastaus. On tärkeää, että näistä aiheista keskustellaan laajemminkin ja käsitteet avataan oppilaille. Hyödyntäkää tilaisuus yhteisen keskustelun ja hyvinvoinnin tukemisen näkökulmasta käsin.
 - Määrällisten kysymysten kohdalla valitaan lomakkeelle luokkaa koskeva yhteinen vastaus, joka on keskiarvo oppilaiden vastauksista.
 - Laadullisten kysymysten kohdalla on tarkoitus tiivistää olennainen tieto yhteisestä keskustelusta kirjattavaksi lomakkeelle. Huomioikaa, että ajatukset kirjataan oppilaiden sanoin heidän näköisesti.

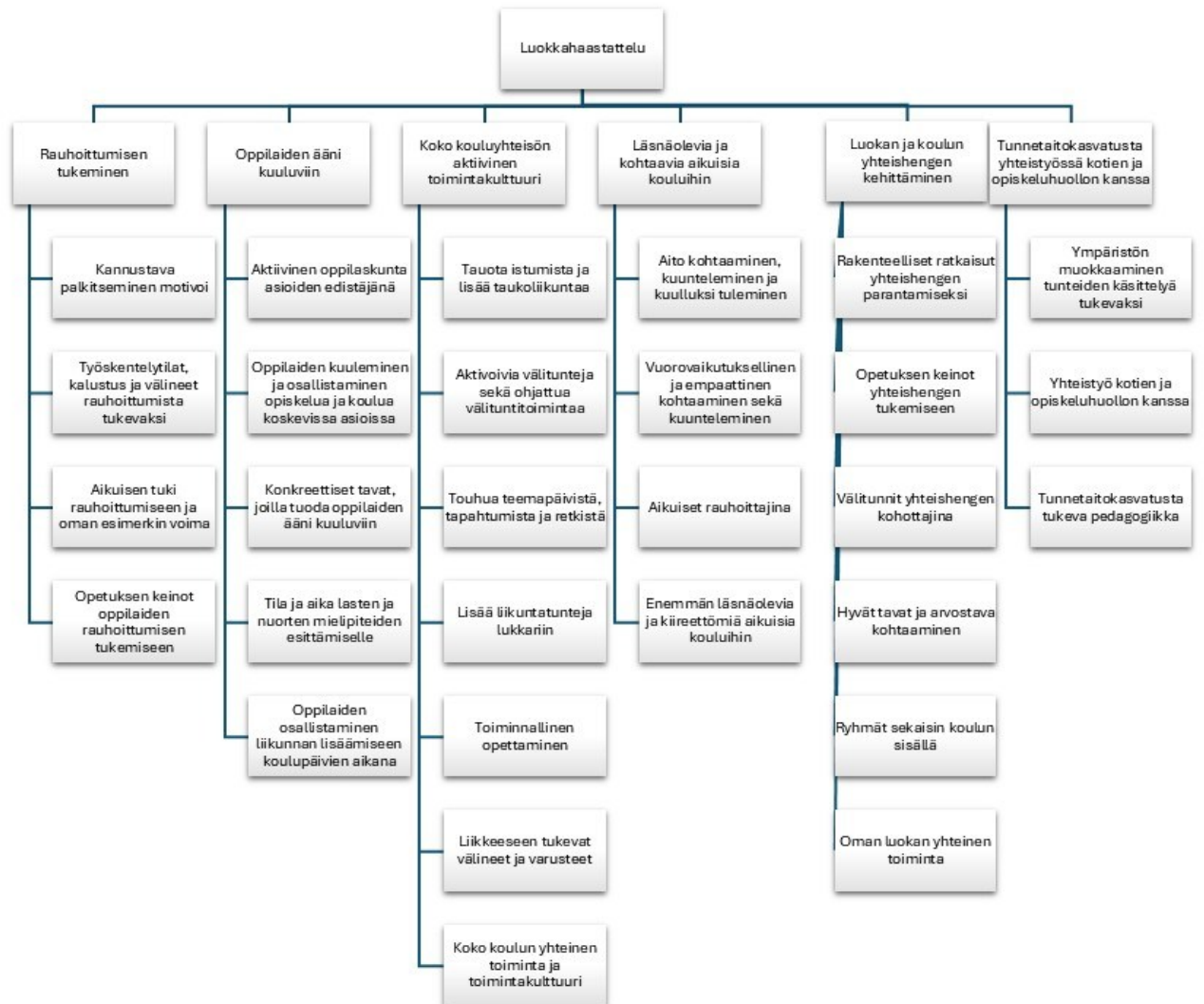
- Luokkahaastattelun voi toteuttaa monella tapaa. Toteutustavan voi valita vapaasti, mutta muistattehan antaa aikaa yhteiselle keskustelulle! Vaihtoehtoisia toteutustapoja luokkahaastattelulle ovat esimerkiksi:
 - Hymynaamakortit tai numerokortit eri vaihtoehdoista. Jos opettaja kokee, luokka voi äänestää hymynaama-/numerokorteilla myös silmät suljettuina, jolloin oppilaat eivät näe toistensa vastauksia.
 - Toiminnallinen äänestys, jossa eri vaihtoehdot ovat esimerkiksi luokan eri nurkissa tai mielipidejanalla
 - Äänestys liikkeillä (vastausvaihtoehdoiksi voidaan määritellä myös liikkeet, esim. 1 = istu, 2 = seiso, 3 = mene kyykkyy, 4 = nosta kädet ylös)
 - Pienryhmäkeskustelut avoimista kysymyksistä, jonka jälkeen pienryhmät jakavat ajatuksensa muulle luokalle ja näistä kootaan luokan yhteinen näkemys lomakkeelle

Tässä linkki Forms-lomakkeelle: ***

Jos herää kysymyksiä, olethan yhteydessä ***.

Intoa haastatteluun!

Liite 4. Luokkahaastattelun tuloksista muodostettujen yläluokkien suhde syntyneisiin pääluokkiin

Kuvio 1. Luokkahaastattelun tulosten yläluokista syntyi lopulta kuusi pääluokkaa